JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HOTUBA YA WAZIRI WA FEDHA, MHESHIMIWA BALOZI KHAMIS MUSSA OMAR (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAPENDEKEZO YA SERIKALI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2026/27

Viwanda: Kuongeza uzalishaji, wigo wa kodi, ajira na fedha za kigeni

"Kujenga uchumi himilivu kupitia mageuzi ya kidijitali, uwekezaji wa kimkakati na sera endelevu za kibajeti kwa ukuaji jumuishi wa uchumi"

11 JUNI 2026 **DODOMA**

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HOTUBA YA WAZIRI WA FEDHA, MHESHIMIWA BALOZI KHAMIS MUSSA OMAR (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAPENDEKEZO YA SERIKALI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2026/27

"Kujenga uchumi himilivu kupitia mageuzi ya kidijitali, uwekezaji wa kimkakati na sera endelevu za kibajeti kwa ukuaji jumuishi wa uchumi"

11 Juni 2026 **Dodoma**

I. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu likubali kupokea, kujadili na kupitisha makadirio ya mapato na matumizi ya Serikali kwa mwaka 2026/27. Uwasilishaji wa bajeti hii umezingatia Ibara ya 137 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977, ikisomwa pamoja na Kifungu cha 23(3) cha Sheria ya Bajeti, Sura 439 na Kanuni 127 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Agosti 2025.

2. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na hotuba hii, ninawasilisha vitabu vinne vinavyoelezea kwa kina takwimu za Bajeti ya Serikali. **Kitabu cha Kwanza (I)** kinahusu makadirio ya mapato yatakayowezesha utekelezaji wa shughuli za Serikali; **Kitabu cha Pili (II)** kinahusu makadirio ya matumizi ya kawaida kwa Wizara, Idara Zinazojitegemea na Wakala wa Serikali; **Kitabu cha Tatu (III)** ni makadirio ya matumizi ya kawaida kwa Ofisi za Wakuu wa Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa; na **Kitabu cha Nne (IV)** kinahusu makadirio ya matumizi ya maendeleo kwa Wizara, Idara Zinazojitegemea,

Wakala wa Serikali, Ofisi za Wakuu wa Mikoa pamoja na Mamlaka za Serikali za Mitaa.

3. **Mheshimiwa Spika**, nawasilisha pia: Muswada wa Sheria ya Fedha wa Mwaka 2026; Muswada wa Sheria ya Kuidhinisha Matumizi ya Serikali wa Mwaka 2026; Taarifa ya Bajeti yenye Mrengo wa Kijinsia; na Mkakati wa Usimamizi wa Vihatarishi Vinavyoweza Kuathiri Utekelezaji wa Bajeti itakayoidhinishwa na Bunge lako Tukufu.

4. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote ninatanguliza shukrani kwa Mola wetu Mwenyezi, Rahimu na Karimu kwa kutujalia afya njema na kutuwezesha kushiriki vyema Mkutano wa Tatu wa Bunge la Kumi na Tatu la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

5. **Mheshimiwa Spika**, sichoki kuwapongeza viongozi wetu wakuu kwa mafanikio makubwa wanayoendelea kuleta kwenye nchi yetu. Ninaungana na mawaziri wenzangu kumpongeza kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Mwenyekiti wa Chama Cha Mapinduzi kwa kuchaguliwa kwa kishindo katika Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2025 kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ninampongeza sana Mheshimiwa Rais kwa uongozi wake mahiri na

moyo wa kizalendo katika kuwatumikia wananchi. Sote tumeendelea kushuhudia matokeo ya kazi kubwa anayoifanya ya kuleta maendeleo kwa nchi yetu kupitia kauli mbiu ya ***"Kazi na Utu...Tunasonga Mbele"***. Ninawaomba Waheshimiwa Wabunge pamoja na wananchi wote kumuomba Mwenyezi Mungu aendelee kumjalia afya njema, hekima, maarifa na kumpa ulinzi zaidi Rais wetu Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan katika kuwatumikia watanzania.

6. **Mheshimiwa Spika**, ninampongeza pia Mheshimiwa Balozi Dkt. Emmanuel John Nchimbi, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa weledi wake katika kuendelea kumsaidia na kumshauri Mheshimiwa Rais kuongoza Taifa letu. Aidha, ninampongeza Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, kwa kuchaguliwa kwa mara nyingine kuwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi. Hii ni uthibitisho wa kukubalika kwa uongozi wake mahiri na dhamira ya dhati ya kuendelea kuwaletea maendeleo wananchi wa Zanzibar.

7. **Mheshimiwa Spika**, ninampongeza Mheshimiwa Dkt. Mwigulu Lameck Nchemba Madelu, kwanza, kwa kuaminiwa na

kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Jimbo la Iramba Magharibi, pili, kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais na hatimaye kuidhinishwa na Bunge lako Tukufu kuwa Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ninampongeza pia kwa kuendelea kuratibu na kusimamia shughuli za Serikali kwa weledi mkubwa.

8. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya pekee na kwa mara nyingine, ninamshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniamini na kuniteua kuwa Mbunge na kunipa dhamana adhimu ya kumsaidia kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi katika nafasi ya Waziri wa Fedha. Hii ni imani na dhima kubwa kwangu. Njia pekee ya kuonesha kuwa ninaithamini ni kuitumikia kwa weledi, uaminifu na kwa maslahi ya Taifa letu. Nachukua ahadi mbele ya Bunge lako Tukufu kuwa nitafanya hivyo kwa muda wote.

9. **Mheshimiwa Spika**, kwa moyo wa simanzi na huzuni kubwa ninatoa pole kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwako binafsi Mheshimiwa Spika, Waheshimiwa Wabunge pamoja na watanzania wote kwa kuondokewa na

wapendwa wetu Mheshimiwa William Vangimembe Lukuvi, aliyekuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Bunge, Uratibu na Wenye Ulemavu) na Mbunge wa Jimbo la Isimani; Mheshimiwa Jenista Joackim Mhagama, aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Peramiho; na Mheshimiwa Halima Iddi Nassor, aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalum. Tutaendelea kuwakumbuka kwa michango yao na utumishi uliotukuka ndani ya Bunge lako Tukufu na nchi kwa ujumla.

10. **Mheshimiwa Spika**, ninatoa pole kwa waumini wa Kanisa Katoliki pamoja na ndugu jamaa na marafiki kwa kuondokewa na kiongozi wao mpendwa, Askofu Mkuu Mstaafu wa Jimbo Kuu la Dar es Salaam, Mwadhama Polycarp Kardinali Pengo. Marehemu Kardinali Pengo atakumbukwa milele kwa mchango wake mkubwa alioutoa katika Taifa, hususan katika uwakilishi wake wa kiroho kwa Kanisa Katoliki, ndani na nje ya nchi.

11. ***Mheshimiwa Spika***, wapo watanzania wenzetu waliofikwa na majanga mbalimbali yaliyosababisha vifo, majeruhi na uharibifu wa mali na miundombinu kutokana na ajali za barabarani, maradhi na athari za mabadiliko ya

tabianchi. Ninawaombea marehemu wote pumziko la amani na uponaji wa haraka kwa majeruhi wote ili waweze kurejea katika shughuli zao. Aidha, ninatoa pole kwa watanzania wote waliopoteza ndugu, jamaa, marafiki na mali zao kutokana na majanga hayo. Tukiwa waja, tunapaswa kukumbuka kuwa **sisi sote ni waja wa Mungu na kwake tutarejea**. **Tujiandae!**

I. TATHMINI YA HALI YA UCHUMI NA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA SERIKALI KWA MWAKA 2025/26

Mwenendo wa Uchumi

12. **Mheshimiwa Spika**, hali ya uchumi wa nchi yetu imeendelea kuimarika na kuwa himilivu pamoja na changamoto mbalimbali zinazoendelea kujitokeza duniani. Pato ghafi la Taifa lilifikia shilingi trilioni 234.1 mwaka 2025, sawa na dola za Marekani bilioni 91.8. Aidha, Pato halisi la Taifa lilikua kwa asilimia 5.9 mwaka 2025. Katika kipindi cha Julai 2025 hadi Aprili 2026, mfumuko wa bei ulikuwa wastani wa asilimia 3.4 ikiwa ndani ya lengo la nchi la kati ya asilimia 3.0 hadi 5.0; na mikopo kwa sekta binafsi iliongezeka kwa wastani wa asilimia 20.2 na hivyo kuchachua shughuli za uchumi. Hadi Aprili 2026, akiba ya fedha za kigeni ilikuwa dola za Marekani bilioni 5.72, kiasi kinachotosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi kwa kipindi kisichopungua miezi 4.4, ambayo inaendana na lengo la kuwa na akiba ya kutosheleza uagizaji wa angalau miezi minne (4). Vilevile, thamani ya shilingi dhidi ya sarafu za nchi washirika wakuu wa kibiashara iliendelea kuimarika, ambapo kwa mwaka unaoishia Aprili

2026 thamani ya shilingi dhidi ya dola ya Marekani iliongezeka kwa wastani wa asilimia 2.7.

13. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande mwingine, matokeo ya awali ya Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya Binafsi nchini (IHBS) wa mwaka 2025 yanaonesha kuwa, umaskini wa mahitaji ya msingi umepungua kufikia asilimia 25.1 ya watu nchini ikilinganishwa na asilimia 26.4 mwaka 2017/18. Aidha, kulingana na matokeo hayo, kaya maskini zilizonufaika kupitia programu ya uwezeshaji wa kaya masikini - TASAF zimepungua na kufikia asilimia 6.7 ya watu nchini mwaka 2025 kutoka asilimia 8.4 mwaka 2017/18. Pamoja na mafanikio haya, taarifa hizi pia zinaashiria kuwa bado tuna kazi kubwa mbele yetu ya kuendelea na mapambano dhidi ya adui umasikini. *Tathmini ya kina ya mwenendo wa viashiria vya uchumi jumla ni kama ilivyobainishwa katika Kitabu cha Hali ya Uchumi wa Taifa kwa Mwaka 2025.*

Utekelezaji wa Bajeti ya Serikali

14. **Mheshimiwa Spika**, Bunge lako Tukufu liliidhinishia Serikali Bajeti ya jumla ya shilingi trilioni 56.49 kwa mwaka 2025/26. Kati ya kiasi

hicho, mapato ni shilingi trilioni 41.39, ikijumuisha misaada ya shilingi bilioni 925.1, pamoja na mikopo ya ndani na nje shilingi trilioni 15.10. Kwa upande mwingine, matumizi yanajumuisha: Mishahara na stahiki za watumishi shilingi trilioni 7.71; ununuzi wa bidhaa na huduma shilingi trilioni 7.81; malipo ya riba za mikopo na mitaji shilingi trilioni 14.21; ruzuku, michango, mafao, misaada ya kijamii na gharama nyingine shilingi trilioni 23.98; pamoja na uwekezaji wa mali zisizo za kifedha shilingi trilioni 2.78.

Mapato

15. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai 2025 hadi Aprili 2026, Serikali ilifanikiwa kukusanya mapato (ikijumuisha misaada) ya jumla ya shilingi trilioni 34.75, sawa na asilimia 101.8 ya lengo la kipindi hicho. Kati ya kiasi hicho: Mapato ya kodi yalifikia shilingi trilioni 28.10, sawa na asilimia 105.1 ya lengo; mapato mengine (mapato yasiyo ya kodi na mapato yanayokusanywa na halmashauri) shilingi trilioni 5.92, sawa na asilimia 89.5 ya lengo; na misaada kutoka kwa washirika wa maendeleo shilingi bilioni 740.5, sawa na asilimia 96.1 ya lengo.

16. **Mheshimiwa Spika**, ufanisi wa ukusanyaji wa mapato ya kodi umetokana na kuongezeka kwa wigo wa vyanzo vya mapato ya kodi kutokana na kuimarika kwa shughuli za kiuchumi na kuongezeka kwa kiwango cha uhiari wa kulipa kodi kufuatia hatua mbalimbali zinazochukuliwa na Serikali ikiwemo kuimarishwa kwa mifumo ya ukusanyaji mapato, utoaji wa elimu ya kodi kwa umma na mijadala ya pamoja kati ya Serikali na walipakodi.

17. **Mheshimiwa Spika**, natumia fursa hii kuwashukuru kwa dhati watanzania wazalendo wanaotimiza wajibu wao wa kulipa kodi kwa hiari. Mwitikio huo mzuri umeendelea kuimarisha uwezo wa ndani wa Serikali kugharamia huduma muhimu za kijamii na kiuchumi nchini kwa zaidi ya asilimia 70.0.

Matumizi

18. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai 2025 hadi Aprili 2026, jumla ya matumizi ya Serikali bila kujumuisha malipo ya mtaji wa deni yalikuwa shilingi trilioni 40.92, sawa na asilimia 98.8 ya lengo la kipindi hicho. Kiasi hicho kinajumuisha: Mishahara na stahiki za watumishi shilingi trilioni 7.02; malipo ya riba

shilingi trilioni 5.09 na ununuzi wa bidhaa na huduma shilingi trilioni 7.02. Matumizi mengine ni ruzuku, michango, mafao, misaada ya kijamii na gharama nyingine shilingi trilioni 19.41 na uwekezaji katika mali zisizo za kifedha shilingi trilioni 2.38.

19. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imefanya matumizi mahsusi kwa ajili ya kugharamia utekelezaji wa miradi na huduma mbalimbali ikiwemo:

(i) Shilingi trilioni 2.86 kwa ujenzi wa barabara, madaraja, na viwanja vya ndege;

(ii) Shilingi trilioni 1.59 kwa miradi ya kuzalisha, kusafirisha na kusambaza umeme ikiwemo mradi wa Gridi ya Taifa. Serikali imekamilisha na kuzindua mradi wa kuzalisha umeme wa Bwawa la Mwalimu Nyerere lenye uwezo wa kuzalisha umeme wa megawati 2,115 na hivyo kusababisha uwezo wetu wa kuzalisha umeme kufikia megawati 4,522.54. Aidha, kupitia Wakala wa Nishati Vijijini (REA), Serikali imetumia shilingi bilioni 521.3 na hivyo kufanya jumla ya vitongoji vilivyofikiwa na umeme kuwa 39,003;

(iii) Shilingi trilioni 1.58 kwa uimarishaji wa vyuo vya VETA, kukuza ujuzi kwa vijana na ujenzi wa miundombinu ya elimu pamoja na mikopo ya wanafunzi 284,487 wa elimu ya juu, na ugharamiaji wa elimumsingi bila ada iliyonufaisha wanafunzi 16,838,013;

(iv) Shilingi trilioni 1.27 kwa ujenzi na ukarabati wa reli ikiwemo shilingi trilioni 1.12 kwa ujenzi wa reli kwa kiwango cha kimataifa (SGR), katika kipindi hiki ujenzi wa reli ya SGR kati ya Dar es Salaam na Dodoma ulikamilika na huduma za usafiri na usafirishaji zilizinduliwa rasmi;

(v) Shilingi bilioni 870.4 kwa utekelezaji wa miradi ya maji mijini na vijijini ikiwemo uendelezaji wa mradi wa Gridi ya Taifa ya Maji na ujenzi wa mabwawa, likiwemo la Kidunda litakalonufaisha mikoa mitatu ya Morogoro, Pwani na Dar-es-Salaam;

(vi) Shilingi bilioni 681.7 kwa ununuzi wa dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi pamoja na ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya afya;

(vii) Shilingi bilioni 667.3 kwa ulipaji wa

madeni yaliyohakikiwa ya wazabuni na watoa huduma, wakandarasi na washauri elekezi hususan wa ndani ya nchi; na

(viii) Shilingi bilioni 302.0 kwa ujenzi wa miundombinu na viwanja vya michezo na ushiriki kwa ajili ya mashindano ya AFCON 2027.

20. **Mheshimiwa Spika**, uwekezaji katika maeneo hayo umeongeza: Upatikanaji wa nishati ya umeme; huduma za kijamii ikiwemo elimu, afya na maji; ukuaji wa shughuli nyingine za kiuchumi kama vile viwanda, biashara, madini, mawasiliano, usafiri na usafirishaji; pamoja na kuongeza fursa za ajira. Tathmini ya utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo ni kama ilivyowasilishwa katika hotuba za wizara za kisekta.

Kugharamia Nakisi ya Bajeti

21. **Mheshimiwa Spika**, hadi Aprili 2026, Serikali ilikopa jumla ya shilingi trilioni 11.29 katika soko la ndani na nje, sawa na asilimia 89.5 ya lengo. Kati ya kiasi hicho, mikopo ya ndani ilikuwa shilingi trilioni 5.08, ambapo shilingi trilioni 2.55 zilitumika kulipa hati

fungani zilizoiva na shilingi trilioni 2.53 zilitumika kugharamia miradi ya maendeleo. Aidha, mikopo ya nje ilikuwa jumla ya shilingi trilioni 6.20, ambapo kati ya kiasi hicho, mikopo nafuu ilikuwa shilingi trilioni 4.61 na mikopo yenye masharti ya kibiashara shilingi trilioni 1.59.

Deni la Serikali

22. **Mheshimiwa Spika**, hadi Machi 2026, Deni la Serikali lilifikia shilingi trilioni 114.34. Kati ya kiasi hicho, deni la ndani lilikuwa shilingi trilioni 38.45, sawa na asilimia 33.6 na deni la nje lilikuwa shilingi trilioni 75.89 (asilimia 66.4). Deni hilo limetokana na mikopo iliyoelekezwa katika maeneo ya kimkakati yanayochochea ukuaji wa uchumi, ikiwemo ujenzi wa miundombinu ya usafirishaji, nishati na mawasiliano.

23. **Mheshimiwa Spika**, tathmini ya uhimilivu wa deni iliyofanywa Novemba 2025 imeonesha kuwa deni ni himilivu katika kipindi cha muda wa kati na mrefu. Thamani ya sasa ya deni la Serikali kwa Pato la Taifa ni asilimia 39.6 ikilinganishwa na ukomo wa asilimia 55; deni la nje kwa Pato la Taifa ni asilimia 24.4 dhidi ya

ukomo wa asilimia 40; na deni la nje kwa mauzo ya nje ni asilimia 123.1 dhidi ya ukomo wa asilimia 180. Hii inaonesha kuwa nchi yetu ina uwezo mzuri wa kusimamia na kuhimili deni lake bila kuathiri uthabiti wa misingi ya uchumi.

24. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na mafanikio hayo, kampuni kubwa za kimataifa za **Moody's** na **Fitch Ratings** zilifanya tathmini ya awamu ya kwanza ya uwezo wa nchi kukopa na kulipa madeni kwa mwaka 2026. Matokeo ya tathmini yalionesha kuwa Tanzania inakopesheka na ina uwezo mzuri wa kulipa madeni yake. Matokeo hayo yanatokana na ukuaji mzuri wa uchumi, utekelezaji wa mageuzi ya kimuundo yanayoboresha mazingira ya biashara na uwekezaji, pamoja na nidhamu ya matumizi ya fedha za umma na ongezeko la mapato ya Serikali.

25. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na kuimarishwa kwa usimamizi wa deni la Serikali, Tanzania imeibuka mshindi wa jumla katika Tuzo ya Usimamizi wa Deni la Serikali katika nchi za Jumuiya ya Madola. Mafanikio haya yanatokana na maboresho ya kimfumo yaliyofanywa na Serikali ya Awamu ya Sita chini ya Jemedari wetu Mheshimiwa Dkt. Samia

Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ikiwemo kuhakikisha matumizi sahihi ya mikopo kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Kupitia Bunge lako Tukufu, ninapenda kuwahakikishia watanzania kuwa Serikali itaendelea kulinda uthabiti wa deni la Serikali na kudhibiti gharama za ukopaji kwa: Kuendeleza mageuzi ya uchumi; kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya ndani; kutoa kipaumbele kwa mikopo yenye masharti nafuu; na kuongeza uzalishaji na thamani ya bidhaa za ndani ili kuongeza mauzo nje na hivyo kuongeza fedha za kigeni.

II. MASUALA MTAMBUKA

Athari za Migogoro ya Kimataifa

26. **Mheshimiwa Spika**, uchumi wa dunia umekuwa ukipitia vipindi tofauti vya misukosuko ikiwemo janga la UVIKO – 19; mgogoro wa Urusi na Ukraini; mgogoro wa ushuru na biashara baina ya Marekani na mataifa mengine hususan China; na hivi karibuni mgogoro unaoendelea baina ya Marekani, Israeli na Iran ulioanza mwishoni mwa Februari 2026.

27. **Mheshimiwa Spika**, Tanzania ni sehemu ya uchumi wa dunia hususan kupitia biashara za kimataifa na uwekezaji na hivyo uwepo wa misukosuko na vita hivyo umeathiri sekta za kiuchumi na kijamii nchini. Mathalani, katika jiji la Dar es Salaam bei ya mafuta ya petroli na dizeli zimeongezeka sanjari kwa asilimia 44 na 49 kati ya Machi na Mei 2026. Katika kipindi hicho, bei ya mbolea iliyoingizwa nchini nayo imeongezeka kwa asilimia 4 hadi asilimia 46 kulingana na aina ya mbolea. Tanzania hutegemea mbolea kutoka nje ya nchi kwa zaidi ya asilimia 80 ambapo asilimia 70 ya mbolea hiyo huagizwa kutoka nchi za Mashariki ya Kati.

28. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali imeendelea kuifuatilia kwa makini hali hii na kuchukua hatua madhubuti kukabiliana na changamoto hizi ili kulinda ustawi wa wananchi na uthabiti wa uchumi wetu. Kwanza, Serikali imehakikisha uwepo wa kuaminika wa mafuta nchini kwa kuagiza mafuta kwa kiwango toshelevu na kwa wakati. Pili, Serikali inaendelea kusimamia kwa karibu mwenendo wa bei za mafuta kupitia mamlaka husika, na imechukua hatua za kupunguza makali ya ongezeko hilo, ikiwemo kutoa ruzuku ya shilingi 259 na shilingi 535 kwa lita ya dizeli kwa mwezi Mei na Juni 2026 mtawalia. Tatu, kuimarisha usimamizi wa sera ya fedha na sera ya bajeti ili kudhibiti mfumuko wa bei kwa kushirikiana na taasisi za fedha na wadau wa sekta binafsi. Lengo ni kuhakikisha utulivu wa bei za bidhaa muhimu kwa wananchi.

29. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha muda wa kati, Serikali itaongeza kasi ya utekelezaji wa mradi wa hifadhi ya kimkakati ya mafuta (*Strategic Petroleum Reserve - SPR*) ili kuwezesha kuwa na akiba ya kutosha ya mafuta wakati wa migogoro ya kisiasa, kiuchumi na mabadiliko ya ghafla ya bei katika masoko ya mafuta duniani. Vilevile, Serikali itaongeza kasi

ya uwekezaji katika nishati mbadala, ikiwemo gesi asilia na nishati jadidifu ili kupunguza utegemezi wa mafuta kutoka nje ya nchi.

30. **Mheshimiwa Spika**, katika sekta ya kilimo, Serikali inahamasisha: Uagizaji na matumizi ya mbolea mbadala za kukuzia zenye bei himilivu sokoni kama vile CAN na SA; kutekeleza mpango maalum wa ruzuku kwa wazalishaji wa ndani; na kuongeza matumizi ya mbolea za asili na za kimiminika ambazo hazina ruzuku. Aidha, Serikali itaendelea kulipa madai ya ruzuku ili kufanikisha upatikanaji wa mbolea kwa msimu wa 2026/27. Vilevile, Serikali inaendelea kuhamasisha na kuwezesha uzalishaji wa ndani katika sekta mbalimbali, ikiwa ni pamoja na kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji ili kupunguza utegemezi wa bidhaa za nje ambazo gharama zake zimeathiriwa na hali ya uchumi wa dunia.

Mabadiliko ya Tabianchi

31. **Mheshimiwa Spika**, nchi yetu nayo imeendelea kushuhudia athari za moja kwa moja za mabadiliko ya tabianchi. Hali hii inaathiri sekta muhimu za uchumi hususan kilimo, maji, afya, uchukuzi na nishati. Katika kukabiliana na

changamoto hizo, Serikali imeendelea kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo matumizi ya utaratibu wa dharura (*Contingent Emergency Response Component - CERC*) chini ya Benki ya Dunia kwa ajili ya kukabiliana na athari za majanga yanayotokana na mabadiliko ya tabianchi. Kupitia utaratibu huo, Serikali imepokea jumla ya dola za Marekani milioni 320 katika kipindi cha mwaka 2024/25 hadi 2025/26 ili kuboresha na kurejesha miundombinu muhimu iliyoharibika kutokana na mabadiliko ya tabianchi. Aidha, Serikali itaendelea kuhakikisha kuwa masuala ya mabadiliko ya tabianchi yanazingatiwa kikamilifu katika mipango na bajeti.

32. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kutoa motisha katika matumizi ya nishati safi ikiwemo ujenzi wa miundombinu wezeshi kwa ajili ya matumizi katika shughuli mbalimbali ikiwemo kupikia, viwandani pamoja na usafiri na usafirishaji. Lengo ni kuhakikisha uwepo wa nishati salama na endelevu, kuokoa muda, kupunguza gharama pamoja na athari za kimazingira na kiafya kwa watumiaji.

Jinsia na Ustawi wa Jamii

33. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inaendelea kuimarisha upangaji na utekelezaji wa bajeti kwa kuzingatia mahitaji halisi ya wananchi wote. Katika hatua hiyo, Serikali imeanza utekelezaji wa mfumo wa Bajeti yenye Mrengo wa Kijinsia (*Gender Responsive Budgeting – GRB*). Lengo ni kuhakikisha kuwa wanawake na wanaume, wasichana na wavulana pamoja na watu wenye mahitaji maalumu wananufaika kwa usawa na rasilimali pamoja na huduma zinazotolewa na Serikali katika kuleta maendeleo jumuishi na endelevu. *Taarifa kuhusu Bajeti yenye Mrengo wa Kijinsia kwa Mwaka 2026/27 kwa wizara tisa (9), mikoa miwili (2) na halmashauri mbili (2) imeambatishwa.*

34. **Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua umuhimu wa dhana ya ukuaji jumuishi wa uchumi, Serikali ya CCM inayoongozwa na Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan, imeendelea kuwawezesha wananchi kiuchumi kwa kutoa mikopo kwa makundi mbalimbali ya vijana, wanawake na watu wenye ulemavu. Hadi Aprili 2026, Serikali imetoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 135.8 kwa vikundi

13,062 kupitia mikopo itokanayo na asilimia 10 ya mapato ya ndani ya halmashauri.

35. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia imeanzisha Mfuko wa Machinga wa kuwezesha wafanyabiashara ndogo ndogo maarufu kama machinga, ambapo shilingi bilioni 18.5 zinaendelea kutumika kukopesha wafanyabiashara hao kwa mwaka 2025/26. Ili kuendelea kuimarisha Mfuko huo, shilingi bilioni 10.5 zitaongezwa kwa mwaka 2026/27. Aidha, Serikali imetenga kiasi cha shilingi bilioni 200 kwa ajili ya Programu ya Kitaifa ya Uwezeshaji Vijana Kiuchumi ambapo hadi Aprili 2026, shilingi bilioni 52.6 zimetolewa kwa ajili ya mikopo ya vijana walioko katika sekta mbalimbali waliokidhi vigezo.

36. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2025/26, Serikali imezindua Kituo cha Usaidizi wa Upatikanaji wa Vifaa/Bidhaa na Mauzo ya Nje. Kituo hiki kinatoa huduma kwa wajasiriamali wadogo na vijana, pamoja na wawekezaji wanaohitaji msaada katika kukuza shughuli za biashara na uwekezaji. Aidha, Kituo kinalenga kuwezesha upatikanaji wa mitaji, masoko ya nje kwa bidhaa zinazozalishwa nchini, kurahisisha usafirishaji wa mizigo kuingia na kutoka nchini,

pamoja na kuwezesha upatikanaji wa malighafi, mashine na vifaa muhimu.

37. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande mwingine, Serikali imeendelea kutekeleza Sera ya Taifa ya Wazee ya Mwaka 2003, Toleo la 2024, inayolenga kuimarisha huduma za matunzo, afya na hifadhi ya jamii kwa wazee. Katika kipindi cha Julai 2025 hadi Aprili 2026, Serikali iligharamia huduma za matunzo kwa wazee na wasiojiweza katika makazi ya wazee yanayosimamiwa na Serikali, sambamba na kuwezesha upatikanaji wa bima ya afya na huduma za msamaha wa matibabu kwa wazee zenye thamani ya shilingi bilioni 3.2. Aidha, Serikali imeendelea kutambua na kuwajumuisha wazee katika Mpango wa Uwezeshaji wa Kaya Masikini (TASAF).

Uendelezaji wa Makao Makuu Dodoma

38. **Mheshimiwa Spika**, kupitia Amri ya Rais (*Presidential Decree*) Na. 320 ya mwaka 1973, Dodoma ilitangazwa kuwa makao makuu ya Taifa la Tanzania wakati wa awamu ya kwanza ya Serikali chini ya uongozi wa Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere. Aidha, mwezi Februari 2026, tumetimiza miaka 30 tangu Bunge la Jamhuri ya Muungano wa

Tanzania kuhamia Dodoma na hivyo kuwa Mhimili wa kwanza kuhamia rasmi makao Makuu. Naomba nitumie fursa hii kulipongeza Bunge kupitia kwako Mheshimiwa Spika.

39. **Mheshimiwa Spika**, Mhimili wa Serikali ulihamia rasmi Dodoma mwaka 2017 wakati wa Serikali ya Awamu ya Tano iliyoongozwa na Hayati Dkt. John Joseph Pombe Magufuli. Kupitia kaulimbiu ya **"Kazi iendelee"**, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ameendeleza kwa kasi zaidi ujenzi wa Dodoma kama makao makuu ya Taifa. Kwa sasa, mihimili yote ya Dola imeshahamia Dodoma ambapo Mhimili wa Mahakama ukiwa na jengo la kisasa na mfano barani Afrika wakati mji wa Serikali Mtumba ukiendelea kujengeka kwa hadhi ya kipekee. Vilevile, Ikulu ya Chamwino nayo imekamilika na kuendelea kutekeleza kazi zake za kuwa kituo kikuu cha uongozi wa Taifa letu. **Hakika hii sasa ni Dodoma, Mji Mkuu unaoibukia vyema na sio tena mji uliozama, Idodomya!**

40. **Mheshimiwa Spika**, ni wajibu wetu Serikali, sekta binafsi na hata ofisi za balozi na mashirika ya kimataifa, ni kuendelea kuijenga Dodoma kuwa mji mkuu wa kisasa wa karne ya 21 kwa

Taifa linalojiamini na lenye matumaini makubwa. Badala ya kuwa makao makuu ya utawala wa nchi, Dodoma itaendelezwa kuwa alama muhimu ya maendeleo ya kiuchumi, kitovu cha usafiri na usafirishaji kwa Tanzania na nchi jirani, na mfano wa maendeleo kwa mikoa na majiji mengine nchini. Reli ya SGR na kiwanja cha ndege cha kimataifa cha Msalato vinatoa fursa muhimu ya kuharakisha kufikiwa ndoto hizo.

III. BAJETI YA MWAKA 2026/27

41. **Mheshimiwa Spika**, Bajeti ya mwaka 2026/27 ni ya kwanza katika utekelezaji wa Dira ya Taifa ya Maendeleo 2050. Bajeti hii imeandaliwa kwa kuzingatia miongozo ya kitaifa, kikanda na kimataifa ikiwemo: Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2026/27 - 2030/31); Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya Mwaka 2025; Dira ya Maendeleo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki 2050; Ajenda ya Maendeleo ya Afrika 2063; Malengo ya Maendeleo Endelevu 2030; pamoja na nyaraka, miongozo na makubaliano mengine ya kikanda na kimataifa ambayo Tanzania imeridhia.

42. **Mheshimiwa Spika**, bajeti hii pia imezingatia Hotuba ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu

Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliyoitoa tarehe 14 Novemba 2025 wakati wa kufungua rasmi Bunge la 13. Miongoni mwa maeneo mahsusi yaliyozingatiwa ni: Kujenga uchumi imara, shindani na jumuishi; kuimarisha mazingira ya biashara na uwekezaji; kuendelea na utekelezaji wa miradi ya kimkakati; kuimarisha matumizi ya TEHAMA; kuongeza thamani ya mazao ya kilimo, uvuvi, mifugo na madini yanayozalishwa nchini; kujenga uchumi unaozalisha fursa zaidi za ajira na maendeleo kwa vijana, wanawake na makundi mbalimbali ya jamii; kuongeza ufanisi katika matumizi ya rasilimali za umma; na kufanya mageuzi ya mashirika ya umma ili kuboresha ufanisi, uwazi na tija.

43. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mambo mengine, bajeti hii inawasilisha mapendekezo ya hatua mpya za kisera za mapato na matumizi kwa mwaka 2026/27. Hatua hizo zinalenga kuchochea ukuaji wa uchumi (***pro-growth***), kuvutia uwekezaji, kulinda na kuimarisha sekta ya viwanda nchini (***pro-investment and industrialization***), kuongeza ukusanyaji wa mapato ili kujitegemea katika ugharamiaji wa sehemu kubwa ya Bajeti ya Serikali (***fiscal sovereignity***), na kuimarisha nidhamu ya

matumizi ya Fedha za Serikali na umma kwa ujumla (***fiscal discipline***).

Dhima na Vipaumbele vya Bajeti kwa Mwaka 2026/27

44.**Mheshimiwa Spika**, tunaandaa na kuidhinisha mipango na bajeti kwa ajili ya ustawi wa watanzania kiuchumi na kijamii. Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2022 imeonesha kuwa takriban theluthi mbili (asilimia 65.1) ya watanzania wanaishi vijijini. Aidha, takriban idadi kama hiyo ya theluthi mbili ni watoto na vijana. Vilevile, baadhi ya majiji kama Dar es Salaam yanaendelea kupokea wakazi wengi zaidi na baadhi ya mikoa imebaki nyuma kwa maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Hali hii inaashiria haja ya kuendelea kuwekeza katika: (i) Uhuishaji na maendeleo vijijini (*rural revitalization and development*); (ii) mageuzi ya kilimo; (iii) uwekezaji wa maendeleo ya watu kupitia huduma bora za jamii; na (iv) hatua maalumu za kuinua kiuchumi mikoa iliyo nyuma zaidi.

45. **Mheshimiwa Spika**, bajeti ya mwaka 2026/27 ina dhima ya ***"Kujenga uchumi himilivu kupitia mageuzi ya kidijitali,***

uwekezaji wa kimkakati na sera endelevu za kibajeti kwa ukuaji jumuishi wa uchumi”. Dhima hii imeandaliwa kwa kuzingatia maeneo matano (5) ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27. Maeneo hayo ni: (i) Utawala, amani, usalama na utulivu; (ii) uchumi imara, jumuishi na shindani; (iii) uwezo wa watu na maendeleo ya kijamii; (iv) uhifadhi wa mazingira na ustahimilivu wa mabadiliko ya tabianchi; na (v) sekta za vichocheo vya kimageuzi.

46. **Mheshimiwa Spika**, baadhi ya maeneo mahsusi katika bajeti ya mwaka 2026/27 ni: (a) Kuongeza ukusanyaji wa mapato ya ndani kwa kuibua vyanzo vipya, kuimarisha mifumo ya TEHAMA na hatua za kiutawala; (b) kukamilisha miradi na programu za maendeleo zinazoendelea; (c) kuendelea kuimarisha sekta za uzalishaji; (d) kuendelea kuimarisha huduma za jamii; (e) kuendelea kuboresha mazingira ya ufanyaji biashara na uwekezaji nchini. Aidha, miradi mahsusi ya maendeleo itakayotekelezwa na Serikali katika bajeti ya mwaka 2026/27 imeainishwa kwa kina katika *Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/27*.

Shabaha na Misingi ya Uchumi Jumla

47. **Mheshimiwa Spika**, maendeleo yanategemea ukuaji wa uchumi na namna unavyowanufaisha wananchi walio wengi. Shabaha za uchumi jumla kwa mwaka 2026/27 ni kama ifuatavyo:

(i) Ukuaji wa Pato Halisi la Taifa kufikia asilimia 6.3 mwaka 2026 kutoka ukuaji halisi wa asilimia 5.9 mwaka 2025;

(ii) Mfumuko wa bei kubaki ndani ya wigo wa tarakimu moja ya wastani wa asilimia kati ya 3.0 - 5.0 katika muda wa kati;

(iii) Mapato ya ndani kufikia asilimia 17.1 ya Pato la Taifa mwaka 2026/27 kutoka makadirio ya asilimia 16.5 mwaka 2025/26;

(iv) Mapato ya kodi kufikia asilimia 13.7 ya Pato la Taifa mwaka 2026/27 kutoka makadirio ya asilimia 13.2 mwaka 2025/26;

(v) Nakisi ya bajeti isiyozidi asilimia 3.0 ya Pato la Taifa mwaka 2026/27; na

(vi) Akiba ya fedha za kigeni kukidhi mahitaji

ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje kwa kipindi kisichopungua miezi minne (4).

48. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na shabaha hizo za uchumi jumla, Serikali itaendeleza kwa haraka zaidi uwekezaji wa kimkakati na ujenzi wa uchumi mkubwa na wa kisasa kupitia viwanda vinavyotegemea sekta ya madini na nishati hususan madini adimu, gesi asilia, chuma na makaa ya mawe. Aidha, Serikali itaendeleza matumizi ya fursa ya kijiografia kwa kutekeleza mradi wa kuhuisha reli ya TAZARA na kuendeleza ujenzi wa reli ya SGR kutoka Dodoma hadi Mwanza na Isaka hadi Kigoma. Reli hizi pia zinatoa fursa maalum ya kuendeleza kiuchumi mikoa ambayo reli zinapita, mitano kwa TAZARA na minane kwa SGR.

49. **Mheshimiwa Spika**, uandaaji wa shabaha za uchumi jumla kwa mwaka 2026/27 umezingatia misingi ifuatayo: Kuelekea kwenye kujitegemea kwa mapato kwa kuhakikisha utekelezaji thabiti wa Mkakati wa Ukusanyaji Mapato wa Muda wa Kati - MTRS (2025/26 – 2027/28); kuongezeka kwa ushiriki wa sekta binafsi kwenye shughuli za uwekezaji na biashara; kuendelea kuhimili athari za majanga ya asili na yasiyo ya asili ikiwemo

ukame, tetemeko la ardhi, magonjwa ya mlipuko, mafuriko na migogoro ya kivita na kibiashara; utulivu wa bei katika masoko ya fedha na bidhaa; kuendelea kuimarika kwa upatikanaji na usalama wa chakula nchini; na uwepo wa amani, usalama, umoja na utulivu wa ndani na nchi jirani.

Mikakati ya Kuongeza Mapato

50. **Mheshimiwa Spika**, takwimu za miaka ya karibuni zinaonesha kuwa misaada kutoka nje (*Official Development Assistance - ODA*) imeendelea kupungua mwaka hadi mwaka na hivyo haiwezi kuwa chanzo cha kuaminika cha mapato katika utekelezaji wa Bajeti. Aidha, utekelezaji wa miradi kwa fedha za mikopo nao umeendelea kuleta changamoto kwa kuzingatia uhimilivu wa deni, gharama za mikopo, na athari yake kwa uhuru wetu. Hali hii inasababisha uhitaji wa kuongeza kasi yetu kwenye kujitegemea kiuchumi na mapato. Serikali itachukua hatua zaidi za kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya ndani kwa kuziba mianya ya upotevu na kuimarisha taasisi za ukusanyaji.

51. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2026/27, Serikali kupitia utekelezaji wa Mkakati wa

Ukusanyaji Mapato wa Muda wa Kati 2025/26 – 2027/28, itaendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuimarisha ukusanyaji wa mapato ikiwemo:

(i) Kuvutia uwekezaji zaidi wa ndani na nje kwa azma ya kutanua wigo wa kodi na kuongeza fursa za ajira;

(ii) Kuhamasisha ulipaji kodi wa hiari kwa kuimarisha mahusiano baina ya Serikali na walipakodi kupitia majadiliano kwenye majukwaa mbalimbali ikiwemo Baraza la Taifa la Biashara na *CEOs Round Table*;

(iii) Kuendelea kusimamia na kuhimiza matumizi sahihi ya mashine za kutolea risiti za kielektroniki (EFD) kupitia utoaji wa elimu na uendeshaji wa programu mbalimbali za hamasa;

(iv) Kuendelea kujenga na kuboresha mifumo ya TEHAMA ya usimamizi na ukusanyaji wa mapato ya ndani, kutumia teknolojia ya kisasa ya Akili Unde – AI na matumizi ya taarifa (*Big Data*) na kuhakikisha mifumo yote inabadilishana taarifa;

(v) Kuimarisha usimamizi na ufuatiliaji wa taasisi za umma ili kuhakikisha zinaongeza

tija katika ukusanyaji wa maduhuli pamoja na kuhakikisha zinawasilisha gawio na michango stahiki kwa wakati katika Mfuko Mkuu wa Serikali;

(vi) Kuhakikisha bidhaa zote zinazozalishwa nchini, zinazoagizwa na kuuzwa ndani na nje ya nchi zinakuwa na msimbopau (*barcode*); na

(vii) Kuendelea kufanya uchambuzi wa kina na kuanza utekelezaji wa baadhi ya mapendekezo 284 yaliyotolewa na Tume ya Rais ya Maboresho ya Mfumo wa Kodi.

52. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na mikakati hiyo, Serikali inakusudia kuanzisha programu ya Tuzo ya Uzalendo kupitia Mfumo wa Usimamizi wa Risiti za Kielektroniki itakayozinduliwa Julai 2026. Lengo ni kuhamasisha tabia ya wananchi kudai risiti stahiki pindi wanapofanya ununuzi, na wafanyabiashara kutoa risiti kwa hiari pale wanapofanya mauzo. Tuzo au zawadi hizo zitatolewa kwa mtindo wa bahati nasibu ambapo zawadi mbalimbali zitatolewa kwa kuchezesha droo ili kuwapata washindi waliotoa na waliodai risiti kwa kipindi husika.

Mazingira ya Uwekezaji na Biashara

53. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inaendelea kutambua mchango mkubwa wa sekta binafsi kama nguzo muhimu ya ukuaji wa uchumi, uzalishaji wa ajira na utekelezaji wa miradi ya maendeleo nchini. Kupitia utekelezaji wa Mpango wa Kwanza wa Kuboresha Mazingira ya Biashara (MKUMBI I), Serikali imefanya maboresho katika sheria 55 ambapo pamoja na mambo mengine ada na tozo 374 zimepunguzwa au kufutwa. Hatua hii imechangia kwa kiasi kikubwa kupunguza gharama za kufanya biashara, kuimarisha mazingira ya uwekezaji pamoja na kuongeza usajili wa biashara na uwekezaji nchini. Mathalani, uwekezaji wa moja kwa moja kutoka nje uliongezeka kufikia dola za Marekani bilioni 21.7 mwaka 2024 kutoka dola za Marekani bilioni 14.1 mwaka 2018. Aidha, Serikali itaendelea kuwianisha tozo na ada mbalimbali zinazotozwa na taasisi na mamlaka mbalimbali za Serikali kwa lengo la kuzipunguza na kurahisisha ulipaji wake kupitia MKUMBI II ambayo ipo katika hatua za mwisho za ukamilishaji.

54. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia inaendelea kuimarisha ushiriki wa sekta binafsi pamoja na

kuimarisha ushirikiano na taasisi za fedha za ndani, kikanda na kimataifa ikiwemo benki za biashara, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii, Shirika la Kimataifa la Fedha kwa Sekta Binafsi (*International Finance Corporation - IFC*), Shirika la Fedha la Afrika (*Africa Finance Corporation - AFC*), Africa50 na Benki ya Uwekezaji wa Miundombinu ya Asia (*Asia Infrastructure Investment Bank - AIIB*) ili kuongeza fursa za upatikanaji wa mitaji, dhamana, utaalamu na teknolojia kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo nchini.

55. **Mheshimiwa Spika**, katika hatua za kuboresha upatikanaji wa mitaji na mikopo nafuu, Serikali imeanza mchakato wa kurasimisha Mifuko ya Dhamana ya Serikali iliyokuwa chini ya usimamizi wa Benki Kuu na kuanzisha Kampuni itakayosimamia mifuko hiyo. Kampuni hiyo itasaidia kuimarisha usimamizi na upatikanaji wa dhamana kwa wafanyabiashara wanaozalisha ndani ya nchi na kuuza katika masoko ya nje.

56. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaanzisha kituo cha fedha cha kimataifa nchini kitakachojulikana kama *Dar es Salaam International Financial Centre* (DIFC) kwa lengo la kuvutia mitaji kutoka

nje ya nchi. Lengo la hatua hii ni kuendelea kuchochea ukuaji wa sekta mbalimbali nchini pamoja na kukuza mitaji.

Urasimishaji wa Sekta Isiyo Rasmi

57. **Mheshimiwa Spika**, mwaka 2026/27, Serikali itaendelea kuweka mazingira wezeshi ya kuvutia urasimishaji wa sekta isiyo rasmi ili kuongeza upatikanaji wa masoko na uwezo wa wafanyabiashara kupata huduma za kifedha hususan mikopo na bima pamoja na kuzalisha fursa za ajira hasa kwa vijana ikiwemo kupitia kujenga ujuzi na mafunzo ya amali (VETA). Katika kufanikisha azma hiyo, Serikali itatekeleza yafuatayo:

(i) Mamlaka za Serikali za Mitaa kuendelea kutenga na kuendeleza maeneo maalum ya uzalishaji na biashara (*Business Clusters/Centres*) kwa wajasiriamali wadogo na wa kati, kwa kuyaunganisha na miundombinu muhimu kama vile TEHAMA, maji, umeme na barabara;

(ii) Kutoa mikopo, mafunzo ya ufundi stadi na huduma za kisheria kwa wajasiriamali wadogo na wa kati kama motisha ya

kuhamasisha urasimishaji wa shughuli za kiuchumi;

(iii) Mamlaka ya Mapato Tanzania kuendelea kutoa huduma ya elimu ya kodi na uendeshaji wa biashara kupitia Dawati la Kuwezesha Biashara;

(iv) Kuratibu taasisi za udhibiti ili zifanye kaguzi za pamoja katika baadhi ya maeneo ya biashara na hivyo kuondoa usumbufu kwa wafanyabiashara bila kuathiri majukumu ya msingi ya taasisi hizo; na

(v) Kuendelea kusajili na kutoa kitambulisho kimoja kwa wafanyabiashara ndogo ndogo (machinga) kilichounganishwa na mifumo mingine ikiwemo Kitambulisho cha Taifa kwa ajili ya utambuzi na kupunguza utitiri wa vitambulisho.

Huduma Jumuishi za Fedha

58. **Mheshimiwa Spika**, katika hatua ya kuongeza huduma jumuishi za fedha nchini, Serikali imeendelea kuweka mazingira wezeshi ikiwemo kutunga Kanuni za Benki na Taasisi za fedha za mwaka 2025 ili kuwezesha benki na taasisi za fedha zisizotoza riba kutoa huduma za

fedha kwa kuzingatia misingi ya sharia. Aidha, Benki Kuu ya Tanzania imefanya maboresho ya kanuni za kumlinda mlaji za mwaka 2019 kwa: Kuongeza muda wa akaunti kulala kutoka miezi mitano (5) hadi miezi 12; kuzuia makato ya mwezi kwa akaunti zisizotumika; na kuzuia makato na adhabu kwa malipo yaliyochelewa pamoja na kupanda kwa riba pasipo makubaliano ya mteja.

Kupunguza Matumizi ya Fedha Taslimu

59. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuimarisha ufanisi wa mifumo ya malipo, kuongeza usalama pamoja na kuwezesha mwingiliano wa mifumo ya malipo. Katika kipindi cha mwaka 2025/26, Serikali kupitia Benki Kuu ya Tanzania imeboresha mfumo wa malipo ya papo kwa hapo (*Tanzania Instant Payment Systems - TIPS*) na kufanikiwa kuongeza huduma mbalimbali kufanyika kupitia mfumo huo ikiwemo malipo ya Serikali kupitia benki na mitandao ya simu pamoja na malipo ya wafanyabiashara kupitia msimbomilia (*QR Code*). Aidha, mfumo wa TIPS umeboreshwa na kuwezesha miamala ya uhamisho wa fedha kutoka nje ya nchi.

60. **Mheshimiwa Spika**, jitihada hizo zimechangia ongezeko la matumizi ya huduma za fedha kwa njia za kidijitali ambapo kwa mwaka 2025 miamala katika mfumo wa TIPS ilikuwa milioni 651 yenye thamani ya shilingi trilioni 54.95 ikilinganishwa na miamala milioni 453 mwaka 2024 iliyokuwa na thamani ya shilingi trilioni 29.82.

61. **Mheshimiwa Spika**, maboresho katika mifumo ya malipo yatachangia katika juhudi za Serikali za kupunguza matumizi ya fedha taslimu katika uchumi ili kuleta ufanisi wa miamala na kuzuia vitendo vya uhalifu pamoja na gharama zisizo za lazima ikiwemo: Utakatishaji fedha; kupunguza gharama za kutunza, kusafirisha na kuchapisha fedha; pamoja na kurahisisha usimamizi na ukusanyaji wa mapato ya Serikali. Hivyo, kuanzia mwaka 2026/27, ninaelekeza malipo yote katika maeneo yafuatayo yafanyike kwa njia ya kidijitali:

(i) Tozo, ushuru na nauli za mabasi ya mwendokasi, vivuko, madaraja, mabasi yaendayo masafa marefu, taxi mtandao, usafiri wa anga na reli pamoja na maeneo ya maegesho;

(ii) Biashara zinazofanyika kwenye majengo makubwa ya biashara (*shopping malls)*, maeneo ya mazoezi (*Gyms*), vituo vya kuonesha sinema, vituo vya mafuta, uuzaji na ununuzi wa magari, kumbi za mikutano na sherehe, viwanja vya michezo pamoja na maeneo ya maonesho ya biashara ya kimataifa kama vile SabaSaba na Nane Nane;

(iii) Ada na michango yote ya huduma za elimu kuanzia shule za awali, shule za msingi, sekondari, vyuo vya kati na vyuo vikuu;

(iv) Gharama za malazi, chakula na vinywaji katika hoteli, migahawa na huduma zote zinazohusiana na utalii;

(v) Biashara ya upangishaji na ununuzi wa majengo, viwanja na mashamba; na

(vi) Shughuli za sekta ya kilimo zinazotekelezwa kupitia vyama vikuu vya ushirika na AMCOS katika mazao ya kimkakati (pamba, korosho, kahawa, chai, katani na tumbaku pamoja na pembejeo na viuatilifu).

62. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na hatua hizo, Serikali pia kupitia Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania - TCRA itaondoa vocha za simu za kukwangua kwa mkono ambapo zoezi hili litaanza katika maeneo yote ya mijini. Hatua hii itasaidia kujifunza kabla ya kutekeleza pendekezo hili kwa maeneo mengine ya nchi.

63. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kwa kushirikiana na wadau wa sekta ya fedha itaendelea kuimarisha miundombinu itakayowezesha malipo kufanyika kwa njia za kidijitali ikiwemo kuongeza kasi ya utoaji wa nyenzo za malipo ya kidijitali (LIPA NAMBA, QR Codes) kwa wafanyabiashara wadogo (boda boda na baba/mama lishe, masoko ya wazi). Aidha, wafanyabiashara wanaotumia njia za kidijitali kupokea malipo watapata sifa za ziada wakati wa kuomba mikopo inayotolewa na Serikali pamoja na watoa huduma za fedha. Pamoja na hatua hizi, Serikali pia inasisitiza masuala yafuatayo:

(i) Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA) kuanza utekelezaji wa programu ya Jamii Namba kama ilivyoelekezwa katika Mkakati wa Uchumi wa Kidijitali nchini (*Tanzania Digital Economy Strategic Framework 2024-2034*) kwa lengo la kuongeza uwazi na

utambuzi wa taarifa mbalimbali; na

(ii) Taasisi zinazotoa vibali kuweka sharti la kufungua akaunti ya benki kama moja ya vigezo vya utoaji wa leseni kwa wafanyabiashara wanaoshiriki katika shughuli za madini, mifugo, mazao, mbao na uvuvi na kuhakikisha miamala inafanyika kupitia akaunti husika.

64. **Mheshimiwa Spika**, kuanzia mwaka 2026/27, Serikali itaweka sharti la uthibitisho wa malipo ya kidijitali kuwa rejea ya lazima itakayotumika kuidhinisha maombi ya uhamishaji wa mali kama vile ardhi, majengo na magari. Hivyo, taasisi zote za umma, kama vile Mamlaka ya Mapato Tanzania, Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, BRELA na nyingine zitalazimika kupokea uthibitisho wa kidijitali kuidhinisha uhamishaji wa mali. Hatua hii itaanza tarehe 1 Julai 2026.

Usimamizi wa Matumizi ya Fedha za Umma

65. **Mheshimiwa Spika**, kwa mujibu wa taarifa ya Mkaguzi na Mdhibiti Mkuu wa Hesabu za Serikali ya mwaka 2024/25, taasisi 555 kati ya 562, sawa na asilimia 98.8 za Serikali Kuu

zilipata hati safi. Kwa upande wa Ofisi za Wakuu wa Mikoa na Mamlaka ya Serikali za Mitaa, jumla ya taasisi 219 kati ya 221, sawa na asilimia 99.1 zilipata hati safi. Haya ni mafanikio ya kujivunia yakiashiria: Ujenzi na kuimarika kwa mifumo ya usimamizi wa fedha za umma; ubora wa taarifa za kifedha; nidhamu ya matumizi ya fedha; na kuongezeka kwa uwajibikaji katika matumizi ya fedha za umma.

66. **Mheshimiwa Spika**, licha ya mafanikio hayo, bado taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali inaonesha kuwa bado kuna changamoto baadhi ya maeneo katika usimamizi wa matumizi ya fedha za umma. Miongoni mwa changamoto hizo ni: Matumizi ya fedha yaliyofanyika pasipo kufuata taratibu; ukiukwaji wa taratibu za zabuni; kuchelewa kukamilika kwa miradi; na kuongezeka kwa gharama za utekelezaji wa miradi.

67. **Mheshimiwa Spika**, kama sehemu ya kuimarisha nidhamu katika usimamizi wa fedha za umma, Serikali ya Awamu ya Sita imedhamiria kuendeleza maboresho katika usimamizi wa matumizi kwa kutekeleza yafuatayo:

(i) Kuendelea kusimamia na kutekeleza miongozo mbalimbali ya usimamizi wa fedha za umma ikiwemo Waraka wa Hazina Na. 1 kuhusu utekelezaji wa bajeti ya Serikali;

(ii) Kuimarisha mipango ya ununuzi, mifumo ya udhibiti wa ndani, mifumo ya ufuatiliaji, usimamizi na utekelezaji wa matakwa ya kisheria;

(iii) Kuimarisha mifumo ya ukaguzi wa ndani kwa kuhakikisha kuwa taasisi zote zinatambua na kudhibiti vihatarishi vinavyoweza kuathiri matumizi ya fedha za umma;

(iv) Kufanya mageuzi ya kidijitali kwa kuendelea kuunganisha mifumo yote ya fedha za umma, ikiwemo mifumo ya mapato, matumizi, mali na madeni;

(v) Kuimarisha usimamizi wa miradi ya maendeleo kwa kufungamanisha maandalizi na utekelezaji wa mipango na bajeti ili kuhakikisha miradi inatekelezwa kwa wakati na gharama stahiki;

(vi) Kuhakikisha upangaji, ugawaji na utoaji fedha unazingatia maeneo yenye matokeo, tija na mchango mkubwa katika ukuaji wa uchumi na ustawi wa wananchi;

(vii) Kudhibiti zaidi matumizi ya safari za nje na ndani pamoja na kupunguza semina, warsha na makongamano yenye gharama kubwa bila tija ya moja kwa moja;

(viii) Kuendelea kujenga uwezo wa wataalamu wa ndani ili kuimarisha usimamizi wa mifumo ya TEHAMA katika utekelezaji wa shughuli za Serikali;

(ix) Kuimarisha usimamizi wa mali za umma kwa kuhakikisha kuwa mali zote za Serikali zinatambuliwa, zinatunzwa na kutumika kwa tija, pamoja na kuzuia upotevu na matumizi yasiyo sahihi;

(x) Kuendelea kuimarisha mifumo ya usimamizi na utendaji kazi katika Wakala za Serikali, Taasisi na Mashirika ya Umma kwa kuboresha mikataba ya utendaji kazi, miundo ya taasisi na usimamizi wa bodi;

(xi) Kuhakikisha taasisi na mashirika ya umma hususan mashirika yanayojiendesha

kibiashara yanaandaa na kutekeleza mikakati ya kuondokana na utegemezi wa ruzuku kutoka Serikali Kuu;

(xii) Kuwezesha mashirika ya umma yanayojiendesha kwa faida kujiorodhesha katika Soko la Hisa la Dar es Salaam kwa lengo la kuongeza mtaji na kupunguza utegemezi kutoka Mfuko Mkuu wa Serikali;

(xiii) Kuimarisha uandaaji na usimamizi wa mikataba ili kupunguza, kuondoa na kudhibiti gharama zinazotokana na mashauri ya kimahakama;

(xiv) Kutoingia mikataba bila kuwa na kasma zilizoidhinishwa na Bunge kwa mujibu wa kifungu cha 51 na 45(b) cha Sheria ya Bajeti, Sura 439;

(xv) Kufanya uchambuzi wa gharama za miradi ya maendeleo kabla ya kujumuishwa kwenye mpango na bajeti ya Serikali ili kuhakikisha kuwa gharama za miradi zinaendana na uhalisia (*value for money*) na uwezo wa Serikali kugharamia;

(xvi) Kuandaa mikakati ya kuzalisha, kulea na kukuza wajasiriamali wadogo, wa kati na

wakubwa kupitia ushirikishaji katika utekelezaji wa dhana ya wazawa (*Local Content*) katika utekelezaji wa miradi na huduma zinazotolewa na Serikali;

(xvii) Kupunguza kadiri itakavyowezekana uhamisho wa bajeti baina ya mafungu ili kuongeza uwazi na uwajibikaji na kuhakikisha utekelezaji wa mipango na bajeti unafanyika kama ilivyopangwa;

(xviii) Kusimamia ufanisi wa fedha zote zilizo nje ya Mfuko Mkuu wa Serikali zikiwemo za Mifuko iliyolindwa kama vile Mfuko wa Barabara, Mfuko wa Reli, Mfuko wa Maji, Mfuko wa REA na kuhakikisha matumizi yake yanaendana na mipango na vipaumbele vya Serikali kwa mwaka husika; na

(xix) Kusimamia na kudhibiti uanzishwaji wa mifuko mipya inayopunguza uwezo wa Serikali kugharamia miradi na huduma muhimu za kijamii kwa kuzingatia Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Ibara ya 135.

68. **Mheshimiwa Spika**, katika hatua nyingine, Serikali inazielekeza taasisi za umma kuanza kuzingatia ununuzi wa magari mapya yanayotumia teknolojia ya umeme na gesi katika mipango na bajeti zao. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za uendeshaji wa Serikali kutokana na utegemezi wa nishati za mafuta kutoka nje ya nchi.

69. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi zinalenga kuboresha usimamizi wa fedha za umma kwa kuhakikisha kuwa rasilimali za Taifa zinatumika kwa tija, ufanisi na kwa manufaa ya kizazi cha sasa na vizazi vijavyo. Aidha, Serikali itaendelea kuimarisha usimamizi na udhibiti wa matumizi ya fedha za umma ili kufikia malengo ya Taifa ya kujenga uchumi imara, jumuishi na shindani na hatimaye kufikia malengo yaliyoainishwa katika Dira 2050. Vilevile, Serikali itaendelea kusimamia utekelezaji wa bajeti kwa kuzingatia Sheria ya Bajeti, Sura 439 ikisomwa pamoja na Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali katika Muda wa Kati (2026/27 - 2028/29), Sheria ya Fedha za Umma, Sura 348, Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa, Sura 290 na Sheria ya Ununuzi wa Umma, Sura 410, pamoja na miongozo mingine.

IV. MABORESHO YA MFUMO WA KODI, ADA, TOZO NA HATUA NYINGINE ZA MAPATO

70. **Mheshimiwa Spika**, awali nilieleza haja ya kuwa na Bajeti inayochochea mageuzi ya kiuchumi hasa ujenzi wa viwanda na kuwa na Taifa linalojitegemea. Sasa ninapenda kuwasilisha mapendekezo ya hatua mpya za kodi kwa mwaka 2026/27 nikitarajia kuwa yatajibu maswali na kukidhi kiu ya wananchi, wafanyabiashara na wawekezaji kwa kuweka sera zinazochochea uwekezaji, uzalishaji, kulinda viwanda na kuchangia katika kufikia malengo ya Dira ya Taifa ya Maendeleo 2050 (DIRA 2050). Maboresho haya, pamoja na mambo mengine, yanalenga kukuza uchumi, kuongeza fursa za ajira na hatimaye kupunguza ukali wa maisha ya wananchi. Aidha, hatua hizo zinalenga pia kuimarisha usimamizi, ukusanyaji wa mapato ya ndani na kudhibiti upotevu wa mapato ya Serikali.

71. **Mheshimiwa Spika**, wakati Serikali ikiyafanyia kazi kwa kina maoni yaliyotolewa na Tume ya Rais ya Maboresho ya Mfumo wa Kodi, mapendekezo ya kurekebisha mfumo wa kodi kwa mwaka 2026/27 yamezingatia baadhi ya

maoni hayo. Maeneo yanayopendekezwa kufanyiwa maboresho ni:

A. Kustawisha Sekta za Uzalishaji katika Mnyororo wa Thamani wa Mafuta ya Kula na Pamba, Nguo na Mavazi

Tasnia ya Mafuta ya Kula

72. **Mheshimiwa Spika**, mafuta ya kula ni bidhaa muhimu inayotumiwa kwa wingi nchini Tanzania na inatoa fursa kubwa ya kukuza uwekezaji, ajira na mapato kupitia mnyororo wake wa thamani. Serikali imeweka vivutio mbalimbali vya kikodi ili kuhamasisha kilimo na matumizi ya mbegu za mafuta zinazozalishwa nchini, kuhakikisha upatikanaji wa bidhaa hii kwa wananchi kwa gharama nafuu pamoja na kuendeleza na kulinda viwanda vya ndani vinavyochakata na kuzalisha mafuta ya kula. Hatua za kikodi zinazoendelea kutekelezwa kwa sasa ni pamoja na zifuatazo:

(i) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye mafuta ya kula yaliyozalishwa kwa kutumia mbegu zinazozalishwa ndani ya nchi (*locally grown seeds*);

(ii) Kutoza ushuru wa forodha kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye mafuta ghafi ya kula yanayoingizwa nchini isipokuwa ya mchikichi;

(iii) Ushuru wa mauzo ya kusafirisha nje ya nchi (*export levy*) wa asilimia 10 kwenye mafuta ghafi ya alizeti na mbegu zake;

(iv) Ushuru wa forodha wa asilimia 0 kwenye mafuta ghafi ya kula ya mchikichi na asilimia 10 kwenye mafuta ya mchikichi (*Crude Palm Oil – CPO*) yaliyochakatwa kwa kiwango cha kati [*palm olein, fractions (semi-refined*)]; na

(v) Ushuru wa forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 300 kwa tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya kiwango cha asilimia 35 pekee kwenye mafuta ya kula ya aina zote yaliyochakatwa kwa kiwango cha mwisho (*refined edible oil*).

73. **Mheshimiwa Spika**, Serikali baada ya kufanya mashauriano na wadau mbalimbali ikiwemo wazalishaji wa mafuta ya kula na

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti, inapendekezwa kufanya marekebisho yafuatayo:

(i) Kutoza ushuru wa forodha kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye mafuta ghafi ya kula ya aina zote ikiwemo ya mchikichi (*crude palm oil)* na mafuta yaliyochakatwa kwa kiwango kidogo (semi-*refined palm oil*). Hatua hii inalenga kuondoa changamoto ya udanganyifu wa uainishaji wa bidhaa (*misdeclaration/misclassification*) unaofanywa na baadhi ya wafanyabiashara wasio waaminifu ambao hutumia nafuu iliyopo kwenye mafuta ya mchikichi (*crude palm oil)* kuingiza yaliyochakatwa (*semi refined palm oil*). Matumizi ya kiwango hiki yanaendana na mwelekeo wa sera unaotumika na baadhi ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa sasa, ikiwemo Kenya na Uganda ambazo zinatoza ushuru wa forodha kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye mafuta ghafi ya mchikichi kutoka nje ya Jumuiya;

(ii) Kuendelea kutoa msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye mafuta ya kula yaliyozalishwa kwa kutumia mbegu

zinazozalishwa ndani ya nchi (*locally grown seeds*);

(iii) Kuendelea kutoza ushuru wa forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 300 kwa tani moja ya ujazo wa mafuta safi (*refined edible oil)* kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa. Aidha, Serikali imeandaa kanuni za uagizaji wa mafuta ya kula kwa lengo la kudhibiti uingizaji wa mafuta ya kula nchini ili kuhamasisha na kukuza tasnia ya mafuta ya kula yanayozalishwa kwa kutumia mbegu za ndani ya nchi; na

(iv) Serikali kupitia Wizara ya Kilimo itaratibu utoaji wa vibali maalum kwa waagizaji wa mafuta hayo kutoka nje ya nchi. Vibali hivyo vitatolewa baada ya kujiridhisha juu ya uwekezaji na uzalishaji wa mbegu za alizeti, pamba na michikichi, chini ya Kanuni za COPRA za mwaka 2026. Aidha, kwa kipindi cha miaka mitano ijayo, Serikali itaendelea kutoa ruzuku ya mbegu za alizeti na pamba pamoja na miche milioni mbili kila mwaka kwa lengo la kukuza uzalishaji wa mbegu zinazotumika kuzalisha mafuta ya kula na hivyo

kuondoa kabisa uingizaji wa mafuta hayo kutoka nje ya nchi.

Mnyororo wa Pamba, Nguo na Vitambaa

74. **Mheshimiwa Spika**, sekta ya nguo na mavazi ni moja ya sekta inayohusisha mnyororo mrefu wa uongezaji thamani kwenye zao la pamba (*ginning*), kusokota nyuzi (*spinning*), kuseketa vitambaa (*weaving*), kufuma vitambaa (*knitting*), kuchapa na kuweka rangi (*dyeing and printing*) pamoja na kushona mavazi (*garments*).

75. **Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua umuhimu wa sekta hii katika uchumi wa Tanzania, Serikali imeendelea kuweka mazingira wezeshi kwa kuhamasisha matumizi ya pamba inayozalishwa ndani ya nchi katika uzalishaji wa nyuzi, vitambaa, nguo na mavazi ikiwemo vivutio mbalimbali vya kikodi kwa wazalishaji wa nyuzi, vitambaa, nguo na mavazi nchini. Vivutio vya kikodi vinavyotekelezwa kwa sasa ni pamoja na:

(i) Kutoza kodi ya ongezeko la thamani kwa kiwango cha asilimia sifuri (*zero rated*) kwenye nguo na mavazi yanayozalishwa kwa kutumia pamba ya ndani ya nchi (*locally grown cotton*);

(ii) Unafuu wa ushuru wa forodha kwenye malighafi, mashine na vipuri vinavyotumika katika uzalishaji wa vitambaa na nguo nchini;

(iii) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye uingizaji wa mashine zinazotumika kwenye viwanda vya uzalishaji wa mavazi (*textile industry*);

(iv) Ushuru wa forodha wa asilimia 25 kwenye nyuzi za pamba zinazotoka nje ya Jumuiya; na

(v) Uwepo wa kiwango maalum cha ushuru wa forodha wa dola za Marekani 0.25 kwa mita ya kitambaa kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa ikilinganishwa na asilimia 25 ili kudhibiti udanganyifu na kulinda viwanda vya ndani.

76. **Mheshimiwa Spika**, kwa kuzingatia umuhimu wa mchango wa tasnia ya pamba, nguo na mavazi katika uchumi, inapendekezwa kuendelea kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha vitambaa kwa kuchukua hatua zifuatazo:

(i) Kuongeza ushuru wa forodha kutoka

asilimia 25 hadi asilimia 35 au dola za Marekani 0.30 kwa mita ya kitambaa kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa; na

(ii) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye nguo na mavazi yanayozalishwa kwa kutumia pamba inayozalishwa ndani ya nchi (*locally grown cotton*) kwa lengo la kuhamasisha matumizi yake.

B. Matumizi ya nishati safi na mbadala katika vyombo vya moto na majumbani

77. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuweka hatua mbalimbali za kodi zinazochochea matumizi ya nishati ya umeme na gesi asilia katika sekta ya usafiri na majumbani. Hatua zinazotekelezwa kwa sasa ni pamoja na:

(i) Msamaha wa ushuru wa bidhaa kwa kuzingatia uwezo wa injini kwenye magari yanayotumia umeme na gesi;

(ii) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye gesi asilia iliyoshindiliwa (*Compressed Natural Gas - CNG*) inayotumika kwenye magari;

(iii) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye vifaa vya usambazaji wa CNG, ikiwemo *CNG compressors, CNG metering equipment, CNG storage cascades, CNG special transportation vehicles* na *CNG dispensers*;

(iv) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye mnyororo mzima wa uzalishaji wa CNG;

(v) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye vifaa vinavyotumika katika ubadilishaji wa mfumo wa matumizi ya mafuta ya petroli kuwa mfumo wa matumizi ya gesi na umeme kwenye magari;

(vi) Msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye uingizaji wa malighafi zinazotumika kutengeneza mitungi ya gesi kwa matumizi mbalimbali ikiwemo inayotumika kwenye magari;

(vii) Kuweka unafuu wa ushuru wa forodha kwenye betri za umeme zinazotumiwa na wazalishaji au waunganishaji wa magari na pikipiki za umeme; na

(viii) Unafuu wa ushuru wa forodha kwa waunganishaji na wazalishaji wa vyombo vya moto nchini ikiwemo vinavyotumia umeme na gesi kwa kuzingatia kanuni za uunganishaji na uzalishaji wa bidhaa za Jumuiya ya Afrika Mashariki za mwaka 2025 (*EAC Assembling and Manufacturing of Products Regulations, 2025*) ili kupunguza gharama za uzalishaji.

78. **Mheshimiwa Spika**, katika kuchochea matumizi ya nishati ya umeme na gesi asilia, Serikali inapendekeza yafuatayo kwa mwaka 2026/27:

(i) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye vifaa vitakavyotumika katika vituo vya kuchaji magari yanayotumia umeme (*electric vehicles charging station*) vinavyoingizwa nchini vinavyotambulika kwa *HS Code* 8504.40.00;

(ii) Kupunguza ushuru wa forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 10 kwenye magari yanayotumia nishati ya umeme yanayotambulika kwa *HS Codes* 8702.40.19; 8702.40.22; 8702.40.29; 8702.40.99; 8703.80.90 na 8704.60.90.

Aidha, Serikali inaendelea kufanya majadiliano na viwanda vya kuunganisha magari vilivyopo nchini ili kutoa unafuu wa kodi kwa waunganishaji wa magari ya umeme nchini; na

(iii) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye mita janja za gesi ya mitungi ya kupikia (*LPG smart meter*) zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 9028.10.00. Msamaha husika utatolewa kwa wasambazaji wa gesi ya kupikia pekee (*LPG distributors*).

C. Urasimishaji wa Sekta Isiyo Rasmi

79. **Mheshimiwa Spika**, mwaka 2026/27, Serikali inaendelea kuweka mazingira wezeshi ya kuvutia urasimishaji wa sekta isiyo rasmi ambayo inaajiri zaidi vijana na wanawake. Katika kufanikisha azma hiyo, Serikali itatekeleza yafuatayo:

(i) Kutoa msamaha wa kodi ya mapato kwa wafanyabiashara wapya kwa kipindi cha mwaka mmoja tangu tarehe ya kupata namba ya utambulisho wa mlipakodi; na

(ii) Kufanya maboresho kwenye Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290, ili kuwezesha Mamlaka za Serikali za Mitaa kutenga asilimia 15 ya mapato yao ya ndani badala ya asilimia 10 iliyopo sasa ya mikopo ya wanawake, vijana na watu wenye ulemavu. Kati ya asilimia 15 itakayotengwa, asilimia 10 itaelekezwa kwenye mikopo ya wanawake, vijana na wenye ulemavu kwa uwiano kama ilivyokuwa awali na asilimia tano (5) itatumika **kwa ajili ya uwekezaji kwenye miradi ya ujenzi na maboresho ya masoko na maeneo ya biashara na ujasiriamali** ili kuvutia na kuongeza fursa za ajira hususan kwa vijana, wanawake na makundi maalum.

D. Kupunguza Matumizi ya Fedha Taslimu

80. **Mheshimiwa Spika**, ili kupunguza matumizi ya fedha taslimu katika mwaka 2026/27 inapendekezwa kufanya maboresho yafuatayo:

(i) Kuweka sharti la baadhi ya malipo ya huduma na biashara kufanyika kwa njia za kidijitali kama ilivyoainishwa katika Aya Na. 61;

(ii) Kusitisha usambazaji na matumizi ya vocha za kukwangua za muda wa maongezi (*scratch cards*) katika maeneo yote ya mijini yenye miundombinu wezeshi ya malipo ya kidijitali;

(iii) Kuweka sharti la matumizi ya vifaa vya malipo ya kidijitali (Lipa Namba na TANQR) kama moja ya kigezo wakati wa utoaji na uhuishaji wa leseni ya biashara;

(iv) Kuweka sharti la kufungua akaunti ya benki kama moja ya vigezo vya utoaji wa leseni kwa wafanyabiashara wanaoshiriki katika shughuli za madini, mifugo, mazao, mbao na uvuvi na kuhakikisha miamala inafanyika kupitia akaunti husika; na

(v) Kuweka sharti la uthibitisho wa malipo ya kidijitali kuwa rejea ya lazima itakayotumika kuidhinisha maombi ya uhamishaji wa mali kama vile ardhi, majengo na magari kama ilivyoainishwa katika Aya Na. 64.

E. Mapendekezo ya Kiutawala ya Tume ya Rais ya Maboresho ya Kodi

81. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imezingatia mapendekezo ya kiutawala yaliyotolewa na Tume ya Rais ya Maboresho ya Mfumo wa Kodi. Katika mwaka 2026/27, Serikali itatekeleza mapendekezo yafuatayo:

(i) Mamlaka ya Mapato Tanzania kuimarisha matumizi ya mifumo ya TEHAMA, akili unde (*Artificial Intelligence - AI*), data kubwa (*big data*) na *blockchain*, ili kupunguza gharama za kiutawala, kuongeza ufanisi, kuhakikisha usalama na uwazi wa takwimu, na kuboresha huduma kwa walipakodi kupitia teknolojia za kisasa. Aidha, hatua hii itapunguza ulazima wa mlipakodi kuonana uso kwa uso na watumishi wa TRA;

(ii) Ofisi ya Rais - Mipango na Uwekezaji kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara wataweka utaratibu mahsusi kwa taasisi za udhibiti kufanya kaguzi za pamoja katika maeneo ya uwekezaji, biashara na shughuli zote zinazosimamiwa na mamlaka za udhibiti ambao

hautasababisha usumbufu kwa wafanyabiashara na wawekezaji bila kuathiri majukumu ya msingi ya taasisi hizo;

(iii) Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI itatoa mwongozo (*guidelines*) wa utozaji tozo mbalimbali za Mamlaka za Serikali za Mitaa utakaotumika na Mamlaka husika katika kuandaa sheria ndogo za utozaji wa tozo hizo. Aidha, mwongozo huo utaweka masharti muhimu ikiwemo ukomo wa kiwango cha tozo husika;

(iv) Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI kwa kushirikiana na TRA zitakamilisha ufungamanishaji wa mifumo ikiwemo mfumo wa TAUSI na mfumo wa kodi za ndani (IDRAS) ili ibadilishane taarifa moja kwa moja, zikiwemo za leseni za biashara na Cheti cha Uthibitisho wa Ulipaji Kodi (*Tax Clearance Certificate*). Aidha, Serikali itaondoa sharti la mfanyabiashara kupakia cheti cha uthibitisho wa mlipakodi kwenye mfumo wa TAUSI wakati wa kufanya maombi ya leseni ya biashara bali kitavutwa moja kwa moja kutoka kwenye mfumo wa TRA;

(v) Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI kwa kushirikiana na TRA watakamilisha ujenzi wa moduli mahsusi kwenye mfumo wa TAUSI kwa ajili ya usajili, utambuzi na malipo ya kodi ili kuwezesha ukusanyaji wa kodi na tozo kulingana na matumizi ya jengo husika. Kanzidata hii itazingatia masuala yafuatayo:

(a) Taarifa kamili za jengo ikiwa ni pamoja na hadhi ya usajili wa kiwanja, namba ya kiwanja, idadi ya nyumba/vyumba katika kiwanja/jengo husika, thamani ya jengo, na matumizi (biashara au makazi binafsi);

(b) Taarifa za mmiliki wa jengo/majengo ikiwa ni pamoja na namba ya NIDA, namba ya simu, barua pepe na namba ya mlipakodi - TIN;

(c) Kanzidata itasomana na moja kwa moja na mifumo mingine ya Serikali ikiwa ni pamoja na IDRAS na mfumo wa Wizara ya Ardhi; na

(d) Kufanya mapitio ya taratibu na viwango vya ada na tozo ili kurahisisha urasimishaji wa umiliki wa ardhi.

(vi) Kuongeza idadi ya ofisi za TRA kwenye wilaya au vituo vya huduma kwa walipakodi (*Tax Service Centres*) pamoja na vituo vinavyotembea (*mobile centres*) kwenye maeneo yenye shughuli nyingi za kiuchumi ili kusogeza huduma karibu na walipakodi;

(vii) Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI itaongeza moduli maalumu katika mfumo wa TAUSI itakayoruhusu watendaji wa mitaa na vijiji kusajili wafanyabiashara wote katika maeneo yao hata ambao hawana leseni za biashara; na

(viii) TRA itengeneze programu tumizi (*application*) itakayotumika kwenye simu za mkononi, vishikwambi au kompyuta na kisha kutoa *App* hiyo bure kwa wafanyabiashara ili itumike kutoa risiti kama zile zinazotolewa na mashine za EFD.

82. **Mheshimiwa Spika**, mapendekezo ya kurekebisha mfumo wa kodi kwa mwaka

2026/27 yanatarajiwa kuiongezea Serikali jumla ya shilingi **trilioni 1.72**. Marekebisho yanayopendekezwa yanahusu sheria zifuatazo:

1. **Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, SURA 148**

83. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, Sura 148 kama ifuatavyo:

(i) Kuweka sharti la marejesho ya kodi ya ongezeko la thamani (*VAT refunds*) kulipwa ndani ya siku 30 kutoka tarehe ya kuwasilishwa kwa maombi ya marejesho hayo. Hatua hii itaenda sambamba na kubainisha kuwa, mlipakodi atakuwa na haki kisheria ya kulipwa riba pale ambapo marejesho husika hayatofanyika kwa wakati. Lengo la hatua hii ni kuchochea ulipaji kodi wa hiari na kuongeza uwajibikaji kwa Mamlaka ya Mapato Tanzania;

(ii) Kujumuisha hati za kupandia ndege (*boarding pass*) kwenye wigo wa bidhaa zinazopata msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani. Lengo la hatua hii ni

kutekeleza matakwa ya Mikataba ya Makubaliano ya Usafiri wa Anga ambayo Tanzania imeridhia, yanayoitaka Serikali kusamehe kodi kwenye hati husika kama ilivyobainishwa kwenye miongozo ya usafiri wa anga ya kimataifa;

(iii) Kujumuisha vifungashio vya maziwa (*dairy packaging materials*) vinavyotambulika kwa *HS Code* 3920.20.90 vinavyozalishwa na vinavyoingizwa kutoka nje ya nchi kwenye wigo wa bidhaa zinazopata msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwenye sekta ya maziwa nchini na kuwawezesha wazalishaji wa ndani kushindana kwenye masoko ya kikanda na kimataifa. Hatua hii inatarajiwa **kupunguza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 17.8**;

(iv) Kuondoa sharti la ukomo wa muda wa uahirishaji wa kodi ya ongezeko la thamani (*VAT Deferment*) kwa bidhaa za mtaji zinazoingizwa nchini. Pendekezo hilo linazingatia matokeo ya tathmini iliyofanyika ambayo yalionesha kuwa uzalishaji wa ndani wa bidhaa hizo haukidhi mahitaji ya soko. Hivyo, lengo la

hatua hii ni kuendelea kupunguza gharama za uwekezaji kwa kuhakikisha kuwa bidhaa mtaji zinaingizwa nchini kwa bei nafuu. Mapendekezo hayo yanatarajiwa kuanza kutekelezwa tarehe 1 Julai 2026;

(v) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye vifaa vitakavyotumika katika vituo vya kuchaji magari yanayotumia umeme (*electric vehicles charging station*) vinavyoingizwa nchini vinavyotambulika kwa *HS Code* 8504.40.00. Hatua hii inatarajiwa **kupunguza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 5.97**;

(vi) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye *turbojets*, *turbo-propellers* na *gas turbines* nyinginezo zinazotambulika kwa HS *Heading* 84.11; pamoja na matairi ya ndege yanayotambulika kwa *HS Code* 4011.30.00. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za uendeshaji na kuchochea uwekezaji kwenye sekta ya anga nchini. Hatua hii inatarajiwa **kupunguza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 14.84**;

(vii) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye mita janja za gesi ya mitungi ya kupikia (*LPG smart meter*) zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 9028.10.00. Msamaha husika utatolewa kwa wasambazaji wa gesi ya kupikia pekee (*LPG distributors*). Hatua hii inatarajiwa **kupunguza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 16.8**;

(viii) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye mafuta ya kula yanayozalishwa ndani ya nchi kwa kutumia mbegu zinazozalishwa nchini kwa muda wa mwaka mmoja. Msamaha huu ulitolewa kwa kipindi cha mwaka mmoja kupitia Sheria ya Fedha ya mwaka 2025 na ukomo wake ni tarehe 30 Juni 2026. Lengo la hatua hii ni kuendelea kuleta unafuu wa bei ya mafuta ya kula nchini;

(ix) Kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye nguo na mavazi yanayozalishwa kwa kutumia pamba inayozalishwa ndani ya nchi (*locally grown cotton*) kwa lengo la kuhamasisha matumizi ya pamba inayozalishwa nchini. Hatua hii inatarajiwa **kuokoa** mapato ya Serikali yanayotokana

na marejesho kwa mlipakodi (*VAT refund*) kwa kiasi cha shilingi **bilioni 6.30**;

(x) Kufuta msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye nyavu za kuvulia samaki zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 5608.11.00. Hatua hii inaenda sambamba na kuweka msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye nyuzi za *polyester* zinazotambulika kwa HS Code 5402.20.00 zinazotumika kwenye uzalishaji wa nyavu za kuvulia samaki. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za uzalishaji na kuvutia uwekezaji nchini. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 2.55**;

(xi) Kufuta msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwenye chakula cha mbwa na paka kinachotambulika kwa *HS Heading* 23.09 kinachozalishwa na kinachoingizwa kutoka nje ya nchi. Lengo la hatua hii ni kuendana na azma ya Serikali ya kupunguza misamaha isiyo na tija ili kulinda mapato ya Serikali pamoja na kupunguza matumizi yanayohusiana na utoaji wa misamaha ya kodi (*tax expenditure*). Hatua hii inatarajiwa

kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 6.73**; na

(xii) Kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ongezeko la Thamani, ili kutambua vipengele vya msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani vilivyopo kwenye Mikataba ya Msingi (*Framework Agreements*) iliyosainiwa baina ya Serikali na wawekezaji wa madini, baada ya kupata ridhaa ya Baraza la Mawaziri. Lengo la hatua hii ni kuwezesha utekelezaji wa miradi ya ubia ya uchimbaji wa madini nchini. Aidha, hatua hii itaenda sambamba na Serikali kuweka taratibu za usimamizi zitakazotoa mwongozo kuhusu utolewaji wa msamaha huo. Lengo la hatua hii ni kutekeleza matakwa ya mikataba husika, kutimiza jukumu la Serikali la kusamehe kodi kwenye utekelezaji wa miradi hiyo na kuhakikisha miradi ya ubia inatekelezwa kwa wakati na kuharakisha maendeleo yetu.

84. **Mheshimiwa Spika**, hatua zote za kodi ya ongezeko la thamani kwa ujumla wake zinatarajiwa **kupunguza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 26.6**.

2. Sheria ya Kodi ya Mapato, SURA 332

85. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura 332 kama ifuatavyo:

(i) Kuweka msamaha wa kodi ya mapato kwa wafanyabiashara wapya kwa kipindi cha mwaka mmoja tangu tarehe ya kupata namba ya utambulisho wa mlipakodi. Msamaha huo ni kwa ajili ya wafanyabiashara waliopo chini ya utaratibu wa makadirio (*presumptive regime*) pekee. Hatua hii inatofautiana na utaratibu wa sasa ambapo mfanyabiashara anaposajiliwa anafanyiwa tathmini ya mapato anayotarajia kuyakusanya na kupaswa kulipa kodi husika ndani ya miezi sita. Aidha, baada ya kipindi cha muda wa mpito, wafanyabiashara husika watapaswa kuanza kulipa kodi kwa mujibu wa sheria. Lengo la hatua hii ni kuwawezesha wafanyabiashara wapya kupata muda wa kutosha wa kujiandaa na mahitaji ya msingi, kuondoa usumbufu wakati wa kuanza biashara pamoja na kuhakikisha kuwa makadirio ya kodi yanazingatia uhalisia wa mapato

yanayopatikana kutoka kwenye shughuli za biashara;

(ii) Kuongeza kima cha juu cha mauzo yanayotozwa kodi kwa utaratibu wa makadirio (*presumptive regime*) kutoka shilingi milioni 100 hadi shilingi milioni 200. Aidha, hatua hii itaenda sambamba na kuweka sharti la kuruhusu mlipakodi mwenye mauzo ya chini ya shilingi milioni 200 kuandaa vitabu vya hesabu (*financial statements*) pale atakapoona inafaa kwa lengo la kutumia utaratibu wa kujikadiria kodi (*self assesment*). Lengo la hatua hii ni kuwianisha kima husika na kima cha usajili wa kodi ya ongezeko la thamani pamoja na kuboresha mfumo wa kodi. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 111.13**;

(iii) Kuongeza kiwango cha kodi kwa walipakodi chini ya utaratibu wa makadirio (*presumptive regime*) wenye mauzo yanayozidi shilingi milioni 11 lakini yasiyozidi shilingi milioni 200 kwa mwaka kutoka asilimia 3.5 hadi asilimia 4.5. Lengo la hatua hii ni kuendana na kanuni za

usawa za utozaji kwa kuhakikisha kodi husika inalipwa kwa kuzingatia uwiano wa mapato halisi yanayopatikana kwa walipakodi wenye mapato sawa na wale wanaotofautiana (*horizontal and vertical equity*). Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 75.11**;

(iv) Kuongeza kiwango cha kodi ya mapato kwenye malipo yanayofanywa kwa watoa huduma za kidijitali wa kigeni kutoka asilimia 2 hadi asilimia 3. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 1.44**;

(v) Kufanya marekebisho ya kifungu cha 33A cha Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura 332 ili kupunguza kiwango cha faida ambayo haijagawanywa kwa wanahisa (*deemed retained earnings*) kinachotozwa kodi ya zuio kutoka asilimia 30 hadi asilimia 15. Aidha, hatua hii itaenda sambamba na kuziondoa sekta ndogo ya fedha, bima, makampuni yaliyosajiliwa kwenye soko la hisa la Dar es Salaam pamoja na taasisi zenye mikataba ya

utekelezaji na Serikali (*Framework Agreements*) katika utaratibu wa kutozwa kodi hiyo. Hatua hii inatarajiwa **kupunguza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 23.59**;

(vi) Kujumuisha *natural varnish, latex, resin, sap na gum* kwenye tafsiri ya neno mazao ya misitu ili viweze kutozwa kodi ya mapato kwa kiwango cha asilimia 2 kwenye mapato yanayotokana na uuzaji wa mazao hayo. Kiwango cha kodi husika kitalipwa kwa awamu moja (*Single Installment Tax*) kwa kila thamani ya mzigo. Lengo la hatua hii ni kuongeza wigo wa kodi na kuendana na kanuni za usawa za utozaji kodi kwa kuzingatia kuwa, tayari mazao mengine ya misitu yakiwemo mbao, magogo na mirunda yanatozwa kodi ya mapato kwa utaratibu huo. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 433.2**;

(vii) Kuongeza kiwango cha kodi ya zuio kwenye mrabaha kwa Taasisi za Michezo au Shirikisho la Soka Tanzania kutoka asilimia 5 hadi asilimia 10. Lengo la hatua hii ni

kuendana na kanuni za usawa za utozaji kodi kwa kuwa kiwango husika kinatozwa kwenye mrabaha kwa tasnia ya filamu. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 1.44**;

(viii) Kuweka sharti la Wizara, Idara Zinazojitegemea, Taasisi, Wakala za Serikali, Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa kuzuia kodi ya mapato kwenye malipo yanayofanywa kwenye ununuzi wa bidhaa nchini badala ya utaratibu wa sasa unaoweka sharti hilo kwa Taasisi za Serikali zinazojiendesha kwa kutegemea ruzuku kutoka Serikali kuu kikamilifu au kwa kiasi kikubwa pekee. Lengo la hatua hii ni kuongeza wigo wa ukusanyaji wa kodi husika pamoja na kulinda mapato ya Serikali;

(ix) Kuanzisha utaratibu wa ulipaji wa kodi ya mapato ya awali kwa Mkupuo Mmoja (*Advance Single Instalment Tax*) kwa mnunuzi wa mazao ya kilimo (*food and cash crops*). Katika utaratibu huu mnunuzi wa mazao ya chakula au biashara atawajibika kulipa kodi ya mapato kwa utaratibu huu

pale ambapo anaponunua mazao, anapotaka kusafirisha mazao au anapohamisha umiliki wa mazao kutoka kwake kwenda kwa mtu mwingine. Kiwango cha kodi husika kitakuwa ni asilimia moja ya bei ya mazao husika katika eneo alikonunulia mazao na kitalipwa TRA. Mara baada ya kufanya malipo mnunuzi atapewa cheti cha malipo ya kodi kwa mkupuo mmoja kama uthibitisho wa malipo hayo. Mnunuzi ataruhusiwa kutumia cheti hicho wakati wa usafirishaji wa mazao husika. Kwa kuwa kodi ni ya awali mnunuzi ataruhusiwa kuidai wakati analipa kodi ya mapato ya mwaka mzima. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 99.87**;

(x) Kutoza kodi ya zuio kwa kiwango cha asilimia moja (1) kwenye malipo yanayofanywa na makampuni au taasisi kwa muuzaji wa wanyama hai, maziwa ambayo hayajachakatwa, samaki ambazo hazijachakatwa na mabondo (*fish maws*). Aidha, kampuni au taasisi inayonunua mazao husika itakuwa wakala wa kukusanya kodi hiyo na kuiwasilisha kwa

Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania. Lengo la hatua hii ni kuongeza wigo wa kodi, kuendana na kanuni za usawa za utozaji kodi na kuendelea kurasimisha sekta isiyo rasmi. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 49.49**; na

(xi) Kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Kodi ya Mapato, ili kutambua vipengele vya msamaha wa kodi ya mapato vilivyopo kwenye Mikataba ya Msingi (*Framework Agreements*) iliyosainiwa baina ya Serikali na wawekezaji wa madini, baada ya kupata ridhaa ya Baraza la Mawaziri. Lengo la hatua hii ni kuwezesha utekelezaji wa miradi ya ubia ya uchimbaji wa madini nchini. Aidha, hatua hii itaenda sambamba na Serikali kuweka taratibu za usimamizi zitakazotoa mwongozo kuhusu utolewaji wa msamaha huo. Lengo la hatua hii ni kutekeleza matakwa ya mikataba husika, kutimiza jukumu la Serikali la kusamehe kodi kwenye utekelezaji wa miradi hiyo na kuhakikisha miradi ya ubia inatekelezwa kwa wakati.

86. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi za kodi ya mapato kwa ujumla wake zinatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 174.48**.

3. Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, SURA 147

87. **Mheshimiwa Spika**, kwa mujibu wa kifungu cha 126 (3) cha Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura 147 marekebisho ya viwango maalum vya ushuru wa bidhaa (*specific excise duty rates*) yanaweza kufanyika kila baada ya miaka mitatu ili kuviwianisha na mfumuko wa bei na viashiria vingine vya uchumi jumla. Serikali ilianzisha utaratibu huo kuanzia mwaka 2023/24 ili kuiwezesha nchi kuwa na sera za kodi zinazotabirika, kuchochea ukuaji wa uchumi pamoja na kuweka mazingira bora ya ufanyaji biashara na uwekezaji.

88. **Mheshimiwa Spika**, awamu ya pili ya utekelezaji wa utaratibu husika inatarajiwa kuanza mwaka 2026/27, ambapo viwango vya ushuru vinatarajiwa kurekebishwa. Marekebisho hayo hayatahusisha viwango vya ushuru kwa bidhaa za petroli kutokana na kupanda kwa gharama za bidhaa husika katika soko la dunia kufuatia mgogoro baina ya Marekani, Israel na

Iran na hivyo kuhitaji uwepo wa mikakati madhubuti nchini kwa lengo la kuzuia mfumuko wa bei, kupunguza ukali wa maisha kwa wananchi pamoja na kutoathiri ukuaji wa sekta zinazotegemea bidhaa za petroli katika uendeshaji wa shughuli zake.

89. **Mheshimiwa Spika**, licha ya utaratibu huo kuleta tija ikiwemo kuhakikisha uwepo wa mfumo wa utozaji unaotabirika imebainika kuwa, ongezeko la ushuru wa bidhaa kwa kiwango kikubwa kwa mkupuo mmoja linaweza kuathiri ukuaji wa biashara na uwekezaji nchini. Hivyo, ili kutatua changamoto zinazoweza kujitokeza na kufikia malengo yaliyokusudiwa, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura 147, kuhusiana na utaratibu wa kurekebisha viwango vya ushuru kila baada ya miaka mitatu na badala yake viwango maalumu vya ushuru (*specific excise duty rates*) viongezeke kwa asilimia 8 kwa mwaka 2026/27 na, kwa miaka ya fedha ijayo, ongezeko litazingatia kiwango cha mfumuko wa bei kikijumlishwa na asilimia 2. Lengo la hatua hii ni kuakisi thamani ya mapato ya Serikali na kuiwezesha nchi kuwa na sera za kodi zinazotabirika na kuweka mazingira bora ya

uwekezaji. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 251.54**;

90. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na hatua hiyo, inapendekezwa pia kufanya marekebisho kwenye bidhaa nyingine kama ifuatavyo:

(i) Kufanya maboresho kwenye Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, ili kutambua vipengele vya msamaha wa ushuru wa bidhaa vilivyopo kwenye Mikataba ya Msingi (*Framework Agreements*) iliyosainiwa baina ya Serikali na wawekezaji wa madini, baada ya kupata ridhaa ya Baraza la Mawaziri. Lengo la hatua hii ni kuwezesha utekelezaji wa miradi ya ubia ya uchimbaji wa madini nchini. Aidha, hatua hii itaenda sambamba na Serikali kuweka taratibu za usimamizi zitakazotoa mwongozo kuhusu utolewaji wa msamaha huo. Lengo la hatua hii ni kutekeleza matakwa ya mikataba husika, kutimiza jukumu la Serikali la kusamehe kodi kwenye utekelezaji wa miradi hiyo na kuhakikisha miradi ya ubia inatekelezwa kwa wakati;

(ii) Kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 20 kwenye maua ya bandia (*artificial flowers*), matawi ya bandia (*foliage*), matunda ya bandia pamoja na bidhaa zinazofanana na hizo zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Heading* 67.02. Lengo la hatua hii ni kupunguza athari za kimazingira zinazotokana na matumizi ya bidhaa husika, kuongeza wigo wa kodi na mapato ya Serikali. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 852.8**;

(iii) Kujumuisha watoa huduma wa kigeni kwa njia ya mtandao wasio na makazi ya bishara nchini (*non-resident suppliers of digital and electronic exciseable services*) wanaouza moja kwa moja kwa mtumiaji wa mwisho (B2C) kwenye wigo wa utozaji ushuru wa bidhaa. Lengo la hatua hii ni kuendana na kanuni za usawa za utozaji kodi pamoja na kuhakikisha ushindani wa haki baina ya watoa huduma wa kawaida na wa mtandao. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 1.63**;

(iv) Kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye mashine za kukaushia rangi za kucha (*ultraviolet/ light-emitting diodes*) zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 8516.79.00. Lengo la hatua hii ni kupunguza athari za kiafya zinazoweza kujitokeza kutokana na matumizi ya bidhaa husika ikiwemo ugonjwa wa saratani na kuongeza wigo wa kodi. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 566.5**;

(v) Kuongeza kiwango cha ushuru wa bidhaa kutoka asilimia 10 hadi asilimia 15 kwenye bidhaa za urembo zinazoingizwa ndani ya nchi zinazotambulika kwa *HS Heading 33.03; 33.04; 33.05* and *33.07*. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali na kuwianisha kiwango husika na viwango vinavyotozwa na baadhi ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ikiwemo Kenya, Uganda na Rwanda. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza**

mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 1.91**;

(vi) Kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye pikipiki isipokuwa pikipiki za wagonjwa wa dharura (*motorcycle ambulances*), pikipiki zinazotumia gesi asilia pamoja na pikipiki za umeme. Lengo la hatua hii ni kuendana na malengo ya Serikali ya kuhamasisha matumizi ya nishati safi kwenye vyombo vya moto nchini. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 30.40**;

(vii) Kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye viatu vya plastiki (*plastic or rubber clogs*) vinavyoingizwa nchini vinavyotambulika kwa *HS Code 6402.99.00*. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha viatu vya plastiki na kuchochea uwekezaji ndani ya nchi. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 10.58**;

(viii) Kutoza ushuru wa bidhaaa kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye magari yanayotambulika kwa *HS Code* 8703.21.90 yenye ukubwa wa injini (CC) kuanzia 1,000 kushuka chini. Lengo la hatua hii ni kuongeza wigo wa kodi na mapato ya Serikali. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 5.71**;

(ix) Kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye thamani ya dau la kamari (*gaming*) inayochezwa kwa njia ya michezo ya kubashiri ya ardhini au mtandaoni (*land/internet based sports betting*), michezo ya kasino ya ardhini au mtandanoni (*land based/internet casino*), mashine za sloti arobaini (*forty machine*) pamoja na michezo ya vikaragosi (*virtual games operations*). Aidha, asilimia 10 ya mapato yatakayokusanywa kutoka kwenye chanzo hiki (ushuru wa asilimia 5) yatawasilishwa Bodi ya Michezo ya Kubahatisha (GBT) ili kuongeza ufanisi katika udhibiti wa michezo ya kubahatisha. Lengo la hatua hii ni kupunguza madhara yanayosababishwa

na michezo ya kubahatisha ikiwemo uraibu na kupungua kwa nguvu kazi ya Taifa kutokana na baadhi ya vijana kujihusisha zaidi katika shughuli hizo badala ya shughuli za kiuchumi. Vilevile, hatua husika itaongeza mapato ya Serikali ambayo pamoja na masuala mengine yanatumika katika kugharamia utekelezaji wa shughuli za kiuchumi. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 74.50**; na

(x) Kuongeza kiwango cha ushuru wa bidhaa kwenye magari yaliyotumika yanayoingizwa nchini kutoka asilimia 15 hadi asilimia 20 kwa magari yenye umri wa miaka nane lakini hayazidi miaka 10 na kutoka asilimia 30 hadi asilimia 40 kwa magari yenye umri wa zaidi ya miaka kumi lakini hayazidi miaka 20. Aidha, magari yenye miaka inayozidi 20 na kuendelea yatatozwa ushuru wa bidha kwa kiwango cha asilimia 50. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali pamoja na kupunguza uingizaji wa magari husika ambayo kwa

kiasi kikubwa yanasababisha uchafuzi wa mazingira kutokana na uwepo wa taka ngumu ambazo hutumia gharama kubwa katika kuziteketeza. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 106.70**.

91. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi za ushuru wa bidhaa kwa ujumla wake zinatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 355.09**.

4. Sheria ya Usimamizi wa Kodi, SURA 438

92. **Mheshimiwa Spika**, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Usimamizi wa Kodi, Sura 438 ili kuweka sharti la Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania kuruhusiwa kuuza bidhaa zinazoharibika haraka (*perishable goods*) zilizotaifishiwa au kushikiliwa (*distrained or seized*) kutokana na sababu mbalimbali za kikodi ikiwemo ukiukwaji wa taratibu za kodi na kushindwa kulipa deni la kodi, kwa utaratibu wa minada (*public auction*) au uuzaji binafsi (*private treaty)* baada ya kutoa notisi kwa mlipakodi. Lengo la hatua hii ni kuepuka kupoteza thamani ya bidhaa hizo kufuatia kukosekana kwa maghala ya kutosha

ya kuhifadhia pamoja na kulinda mapato ya Serikali.

5. Sheria ya Mamlaka ya Mapato Tanzania, SURA 399

93. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Mamlaka ya Mapato Tanzania, Sura 399 ili kuongeza kiwango cha tozo ya uchakataji wa nyaraka za uingizaji wa mizigo nchini (*Customs Processing Fees*) kutoka asilimia 0.6 hadi asilimia 1. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali yatakayotumika katika kuboresha mifumo ya kielektroniki ya ukusanyaji wa kodi nchini. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 203.23**.

6. Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, SURA 290

94. **Mheshimiwa Spika**, katika jitihada za Serikali za kuongeza fursa za ajira na kurasimisha sekta isiyo rasmi, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290, ili kuwezesha Mamlaka za Serikali za Mitaa kutenga asilimia 15 ya mapato yao ya ndani badala ya asilimia 10

iliyokuwa awali ya mikopo ya wanawake, vijana na watu wenye ulemavu. Kati ya asilimia 15 itakayotengwa, asilimia 10 itaelekezwa kwenye mikopo ya wanawake, vijana na wenye ulemavu kwa uwiano kama ilivyokuwa awali na asilimia tano (5) itatumika kwa ajili ya uwekezaji kwenye miradi ya ujenzi na maboresho ya masoko na maeneo ya biashara na ujasiriamali ili kuongeza fursa za ajira.

7. Mgawanyo wa Mapato ya Mifuko ya Barabara, Nishati Vijijini, Maji, na Reli

95. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Nishati Vijijini, Sura 321; Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, Sura 220; Sheria ya Reli, Sura 170; Sheria ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira, Sura 272; pamoja na Sheria ya Petroli, Sura 392; ili kuweka mgawanyo wa mapato yatokanayo na vyanzo vya mifuko ya Barabara, Nishati Vijijini, Maji, na Reli kama ifuatavyo:

(i) Asilimia 70 kupelekwa moja kwa moja kwenye akaunti za mifuko tajwa kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za mifuko husika;

(ii) Asilimia 25 kupelekwa katika Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali; na

(iii) Asilimia 5 kupelekwa kwenye akaunti maalum iliyopo Benki Kuu ya Tanzania kwa ajili ya kugharamia uwekezaji wa miundombinu katika maeneo maalum ya uzalishaji wa bidhaa kwa ajili ya mauzo ya nje (EPZ) na maeneo maalum ya kiuchumi (SEZ) ikiwemo kulipa fidia kwa ardhi ya wananchi iliyochukuliwa kwa ajili ya ujenzi wa maeneo maalum ya uzalishaji.

96. **Mheshimiwa Spika**, marekebisho haya yanalenga kuimarisha uwezo wa kifedha wa mifuko ili iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na kuhakikisha fedha zinaenda moja kwa moja, kuboresha miundombinu wezeshi katika maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya uwekezaji (EPZ na SEZ), na kuiwezesha Serikali kuendelea kugharamia mahitaji ya lazima ikiwemo ulipaji wa madeni ya Serikali.

8. Sheria ya Ardhi, SURA 113

97. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa pia kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ardhi,

Sura 113 ili kuweka mgawanyo wa asilimia 20 ya mapato yanayotokana na kodi ya pango la ardhi (*land rent*) yanayorejeshwa Mamlaka za Serikali za Mitaa kama ifuatavyo: asilimia 10 kupelekwa Wizara yenye dhamana na masuala ya Ardhi na asilimia 10 kupelekwa Mamlaka za Serikali za Mitaa. Lengo la hatua hii ni kuimarisha ushirikiano na kuongeza ufanisi katika upimaji wa ardhi na ukusanyaji wa kodi ya pango la ardhi. Aidha, Wizara ya Fedha itaweka utaratibu maalumu wa matumizi ya fedha hizo.

9. Sheria ya Benki Kuu ya Tanzania, SURA 197

98. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuimarisha nidhamu ya matumizi ya fedha za umma, Serikali inapendekeza kufanya maboresho ya Sheria ya Benki Kuu ya Tanzania, Sura 197 ili kupunguza kiwango cha ukomo wa mkopo wa muda mfupi (*overdraft*) kutoka asilimia 18 ya mapato halisi ya ndani ya mwaka wa fedha uliopita hadi asilimia 14.

99. **Mheshimiwa Spika**, ninapendekeza pia kufanya maboresho kwenye Sheria ya Benki Kuu ya Tanzania, Sura 197 kwa kufuta kifungu cha 69 na kuandikwa upya ili kubainisha vigezo

ambavyo Benki inaweza kuruhusu mikopo ya muda mfupi kwa Serikali endapo kutatokea matukio yasiyotabirika au yasiyozuilika, na kubainisha masuala yatakayochukuliwa kuwa matukio yasiyotabirika au yasiyozuilika.

10. Sheria ya Tume ya Mipango

100. **Mheshimiwa Spika**, napendekeza kufanya maboresho ya Kifungu cha 6 cha Sheria ya Tume ya Mipango ili kuweka utaratibu kwa miradi ya maendeleo ya Kitaifa kutathminiwa kwa kuzingatia video vya kiufundi, kifedha, kimazingira na kiuchumi kabla ya kuingizwa katika bajeti ya Serikali. Aidha, Tathmini za kimazingira zitajumuisha tathmini za athari za mabadiliko ya tabianchi.

11. Utafiti na Uwekezaji katika Sekta ya Madini

101. **Mheshimiwa Spika**, ili kuimarisha utafiti na uwekezaji katika sekta ya madini nchini, inapendekezwa Wizara ya Madini kuanzisha mfuko wa utafiti wa madini nchini na kubakiza asilimia 10 ya mapato yatokanayo na sekta husika kwa ajili ya kugharamia tafiti hizo. Aidha, fedha hizo zitaingizwa kwenye akaunti

maalum itakayofunguliwa Benki Kuu na matumizi yake yatafanyika baada ya kupata idhini ya Mlipaji Mkuu wa Serikali.

12. Sheria ya Rufaa za Kodi, SURA 408

102. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Rufaa za Kodi, Sura 408 ili kuongeza muda wa kushughulikia utatuzi wa migogoro ya kodi nje ya mahakama kwa njia ya maridhiano (*amicable settlement*) baina ya Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania na mlipakodi kutoka siku 60 hadi siku 90 tangu Bodi ya Rufaa ya Kodi (TRAB) au Baraza la Rufaa ya Kodi (TRAT) lilipotoa amri ya kuruhusu shauri hilo kusuluhishwa kwa utaratibu huo. Lengo la hatua hii ni kuhakikisha uwepo wa muda wa kutosha wa kutafuta suluhu ya migogoro ya kodi kwa njia ya maridhiano.

13. Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, SURA 220

103. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, Sura 220 ili kutambua vipengele vya msamaha wa ushuru wa barabara

na mafuta vilivyopo kwenye Mikataba ya Msingi (*Framework Agreements*) iliyosainiwa baina ya Serikali na wawekezaji wa madini, baada ya kupata ridhaa ya Baraza la Mawaziri. Lengo la hatua hii ni kuwezesha utekelezaji wa miradi ya ubia ya uchimbaji wa madini nchini. Aidha, hatua hii itaenda sambamba na Serikali kuweka taratibu za usimamizi zitakazotoa mwongozo kuhusu utolewaji wa msamaha huo. Lengo la hatua hii ni kutekeleza matakwa ya mikataba husika, kutimiza jukumu la Serikali la kusamehe kodi kwenye utekelezaji wa miradi hiyo na kuhakikisha miradi ya ubia inatekelezwa kwa wakati.

14. Sheria ya Usalama Barabarani, SURA 168

104. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho ya Sheria ya Usalama Barabarani, Sura 168 ili kuruhusu gari au trela iliyosajiliwa kwa mujibu wa sheria za usajili za Tanzania Zanzibar kutumika Tanzania Bara likiwa na namba za usajili za Tanzania Zanzibar, pale ambapo kodi zote kwenye gari au trela husika zimelipwa kwa mujibu wa sheria na taratibu zilizopo. Aidha, kwa sasa, utaratibu huu unatumika kwa magari yanayotoka Tanzania Bara kwenda Tanzania Zanzibar. Lengo la hatua

hii ni kutatua changamoto zilizopo kwenye matumizi ya vyombo hivyo baina ya pande mbili za Muungano pasipo kuathiri mapato ya Serikali.

15. Sheria ya Kudhibiti Uingizwaji wa Bidhaa Nchini, SURA 276

105. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Kudhibiti Uingizwaji wa Bidhaa Nchini, Sura 276 kama ifuatavyo:

(i) Kuweka sharti la tozo ya maendeleo ya viwanda kutototozwa kwenye bidhaa zinazozalishwa katika nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (*EAC Partners States*) ambazo zinakidhi vigezo vya uasili (*Rules of Origins*). Aidha, hatua hii itaenda sambamba na kuruhusu vifungu na viwango vya utozaji kutumika kwa nchi mwanachama wa EAC pale itakapobainika kuwa, nchi husika imeweka vikwazo vya kibiashara kwa bidhaa zinazotoka Tanzania vikijumuisha kutoza kodi, ada na tozo mbalimbali kwenye bidhaa hizo. Lengo la hatua hii ni kuendana na matakwa ya Itifaki ya Uanzishwaji wa Umoja wa Forodha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki yanayoelekeza nchi wanachama

kuzuia ubaguzi wa kikodi ili kuruhusu biashara huria na kuleta ushindani wa haki;

(ii) Kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye madaftari (*excercise books na notebooks*) yanayoingizwa nchini yanayotambulika kwa *HS Codes* 4820.10.00 na 4820.20.00. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **milioni 978.5**;

(iii) Kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye trela (*trailers*) zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Codes* 8716.31.90, 8716.39.90 na 8716.40.90. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **bilioni 16.66**;

(iv) Kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye nyavu za kuvulia samaki zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 5608.11.00;

(v) Kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye milango, madirisha, pamoja na fremu zake

zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 7610.10.00. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **milioni 280.3**;

(vi) Kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye bidhaa za chuma (*steel structure*) zinazoingizwa nchini zinazotambulika kwa *HS Code* 7308.90.99. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **bilioni 16.86**; na

(vii) Kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye *aluminium structures* zinazotambulika kwa *HS Code* 7610.10.00. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **bilioni 1.14**;

106. **Mheshimiwa Spika**, lengo la hatua hizi ni kuvutia uwekezaji nchini, kuchochea mauzo nje ya nchi na kulinda uzalishaji wa ndani kwa kuwa bidhaa husika zinazalishwa kwa wingi nchini. Hatua hii inatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 37.04**.

16. Sheria ya Usafirishaji Bidhaa Nje ya Nchi, SURA 196

107. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Usafirishaji wa Bidhaa Nje ya Nchi, Sura 196 kama ifuatavyo:

(i) Kutoza tozo ya usafirishaji wa bidhaa kwenda nje ya nchi kwa kiwango cha asilimia 30 ya thamani ya mzigo (FOB) au shilingi 200 kwa kila kilo moja kutegemeana na kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye taka za karatasi (*waste paper*) zinazotambulika kwa *HS Code* 4707.00.00. Lengo la hatua hii ni kuchochea uongezaji wa thamani nchini na kuhakikisha upatikanaji wa malighafi hiyo kwa wazalishaji wa karatasi na maboksi nchini. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 415.0**;

(ii) Kutoza tozo ya usafirishaji wa bidhaa kwenda nje ya nchi kwa kiwango cha asilimia 10 au shilingi 200 kwa kila kilo kutegemeana na kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye madini ya *quartz* yanayotambulika kwa *HS Heading* 25.06 na *Feldspar* zinazotambulika

kwa *HS Code* 2529.10.00. Lengo la hatua hii ni kuhakikisha uwepo wa malighafi za kutosha kwa wazalishaji wa marumaru na vioo nchini. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 6.08**; na

(iii) Kutoza tozo ya usafirishaji wa bidhaa kwenda nje ya nchi kwa kiwango cha shilingi 50 kwa kila kilo ya: pumba za ngano (*wheat bran*) zinazotambulika kwa *HS Code* 2302.30.00; mashudu ya pamba (cotton cake) yanayotambulika kwa *HS Code* 2306.10.00; pumba za mpunga (*rice bran*) zinazotambulika kwa *HS Code* 2302.40.00; pumba za mahindi (*maize bran*) zinazotambulika kwa *HS Code* 2302.10.00; na mashudu ya alizeti (*sunflower cake*) yanayotambulika kwa *HS Code* 2306.30.00. Lengo hatua hii kuhakikisha upatikanaji wa kutosha wa bidhaa husika ambazo ni malighafi muhimu kwenye uzalishaji wa vyakula vya mifugo. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 17.95**.

108. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi kwa ujumla wake zinatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 24.44**.

17. Sheria ya Ushuru wa Stempu, SURA 189

109. **Mheshimiwa Spika**, Sheria ya Ushuru wa Stempu, Sura 332 ni moja ya sheria kongwe na ambayo imechukua muda mrefu kurekebishwa katika ushuru wa baadhi ya Hati na nyaraka. Inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Jedwali la sheria hiyo kama ifuatavyo:

(i) Kuboresha tafsiri ya neno *lease* ili kujumuisha hati za ubadilishanaji wa mali zinazohamishika (*moveable property*) kwenye wigo wa utozaji wa ushuru wa stempu;

(ii) Kuongeza kima cha thamani ya utozaji wa ushuru wa stempu kwenye Hati ya Mauzo ya mali kwa njia ya dhamana (*bills of sale by way of collateral security*) kutoka shilingi 1,000 hadi shilingi 10,000;

(iii) Kuongeza kima cha juu cha ukomo wa utozaji wa ushuru wa stempu kwenye Hati

ya Mauzo kwa njia ya dhamana (*bills of sale by way of security*) kutoka shilingi 10,000 hadi shilingi 100,000;

(iv) Kubadili wigo wa thamani ya mitaji kwenye Hati za Ubia (*partnership deeds*) pamoja na viwango vya ushuru wa stempu kwenye Hati husika kama ifuatavyo: kutoza kiwango cha shilingi 5000 kwa Hati zenye thamani ya mitaji isiyozidi shilingi 1,000,000 na kiwango cha shilingi 10,000 kwa Hati zinazozidi thamani ya mitaji ya shilingi 1,000,000. Aidha, utaratibu wa awali ulihusisha kutoza kiwango cha shilingi 1,000 kwa Hati zenye thamani ya mitaji isiyozidi shilingi 10,000; shilingi 5,000 kwa Hati zenye thamani inayozidi shilingi 100,000 lakini haizidi shilingi 1,000,000 pamoja na shilingi 10,000 kwenye Hati zenye thamani inayozidi shilingi 1,000,000;

(v) Kuongeza kiwango cha ushuru wa stempu kwenye hundi (*cheque*) kutoka shilingi 100 hadi shilingi 500;

(vi) Kuongeza kiwango cha ushuru wa stempu kwenye Hati za Kusitisha Mikataba ya Ukodishaji (*surrender of lease*) kutoka shilingi 1000 hadi shilingi 2000;

(vii) Kutoza ushuru wa stempu kwa kiwango cha shilingi 5000 kwenye hati za ubadilishanaji (*bills of exchange*) wa mali; na

(viii) Kutoza ushuru wa stempu kwa kiwango cha asilimia 0.5 kwenye hati ya uhamishaji wa ardhi ya matumizi ya kilimo badala ya kiwango maalumu cha shilingi 500 kinachotozwa kwa sasa.

110. **Mheshimiwa Spika**, lengo la hatua hizi ni kuendana na kanuni za usawa za utozaji kodi, kuongeza wigo wa kodi pamoja na kulinda thamani ya fedha kwa kuwa viwango husika havijabadilishwa kwa muda mrefu. Hatua hizi kwa pamoja zinatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **bilioni 11.08**.

18. Sheria ya Tume ya Ushindani, SURA 285

111. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye kifungu cha 88 cha

Sheria ya Tume ya Ushindani, Sura 285 kwa kubainisha kuwa, mapato ya Baraza la Ushindani (FCT) yanajumuisha asilimia 0.5 ya mapato ya mamlaka za udhibiti zilizoorodheshwa kwenye kifungu cha 88(1)(d) cha Sheria husika ikiwemo EWURA, LATRA, TCRA na TCAA. Hatua hii inalenga kutatua changamoto zilizopo ambapo sheria imebainisha vyanzo vya mapato na Taasisi zinazopaswa kuwasilisha sehemu ya mapato yake Baraza la Ushindani (FCT) bila kuweka viwango husika.

19. Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalum ya Kiuchumi ya Mwaka 2024

112. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalum ya Kiuchumi ya Mwaka 2024 ili kujumuisha vichwa vya trela (*road tractors for semi-trailers*) vinavyotambulika kwa *HS Codes* 8701.21.90, 8701.22.90, 8701.23.90, na 8701.24.90 kwenye orodha ya bidhaa zisizostahili msamaha wa kodi (*negative list*). Lengo hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, ajira na mapato ya Serikali. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 57.16**.

20. Sheria ya Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2004

113. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kukufahamisha kwamba, mkutano wa Mashauriano Kabla ya Bajeti wa Mawaziri wa Fedha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (*Meeting of the EAC Pre-Budget Consultations of Ministers/Cabinet Secretary of Finance*) uliofanyika tarehe 15 Mei 2026 jijini Arusha, pamoja na masuala mengine ulijadili na kupendekeza hatua mbalimbali za kisera ikiwemo mabadiliko ya Viwango vya Pamoja vya Ushuru wa Forodha vya Jumuiya ya Afrika Mashariki (*EAC Common External Tariff*) zinazopendekezwa kutekelezwa kwa mwaka 2026/27. Aidha, mkutano huo ulipendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Usimamizi wa Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2004 kwa lengo la kutatua changamoto zilizopo katika utekelezaji wa sheria hiyo.

114. **Mheshimiwa Spika**, hatua zinazopendekezwa zinalenga kulinda viwanda vya ndani, kuvutia uwekezaji, kupunguza gharama za uzalishaji wa bidhaa nchini, kulinda walaji, kuongeza fursa za ajira, kuchochea ukuaji wa

sekta mbalimbali za kiuchumi, kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa zinazotoka nje pamoja na kuongeza mapato ya Serikali.

115. **Mheshimiwa Spika**, mapendekezo ya Mawaziri wa Fedha wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ya kufanya mabadiliko kwenye Viwango vya Pamoja vya Ushuru wa Forodha yanahusisha hatua mpya na zinazoendelea kutekelezwa katika mwaka 2025/26. Hatua hizo ni kama ifuatavyo:

(i) Mapendekezo ya hatua mpya za mabadiliko ya Viwango vya Ushuru wa Forodha ni kama ifuatavyo:

(a) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani mbili (2) kwa mita za mraba (SQM) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye mawe yanayotumika kama mapambo katika ujenzi (*monumental or building stone)* yanayotambulika kwa *HS Heading* 68.02

kwa lengo la kuhamasisha matumizi ya mawe yanayopatikana ndani ya nchi;

(b) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 550 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwenye bidhaa za aluminium (*aluminium bars, rods and profiles*) zinazotambulika kwa *HS Heading* 76.04. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani, kuhamasisha uwekezaji nchini, kuongeza mapato ya Serikali na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(c) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 350 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwenye sabuni zinazotambulika kwa *HS Codes* 3402.49.00; 3402.50.00; na 3402.90.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha bidhaa hii, kuhamasisha uwekezaji nchini na

kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(d) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 250 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwenye stiki za kuchomea (*welding electrodes*) zinazotambulika kwa HS Code 8311.10.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha stiki hizi, kuhamasisha uwekezaji nchini na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(e) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwenye mafuta ghafi ya mchikichi (*Crude Palm Oil – CPO*) yanayotambulika kwa HS Code 1511.10.00 kwa lengo la kuhamasisha matumizi ya mbegu zinazozalishwa ndani ya nchi katika kuchakata mafuta ya kula na kuvutia uwekezaji. Hatua hii pia inalenga kuondoa changamoto ya udanganyifu wa uainishaji wa bidhaa unaofanywa na

baadhi ya waagizaji wasio waaminifu ambao hutumia nafuu iliyopo kwenye mafuta ghafi ya mchikichi kuingiza mafuta ya mchikichi yaliyochakatwa kwa kiwango cha kati (*semi refined palm oil*);

(f) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwenye chokaa inayotambulika kwa *HS Code* 2836.50.00 kwa lengo la kulinda viwanda vya ndani pamoja na kuvutia uwekezaji zaidi katika sekta hii;

(g) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 0.30 kwa kila mita moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwa mwaka mmoja kwenye vitambaa vya pamba (*cotton grey fabric*) vinavyotambulika kwa *HS Codes* 5208.11.00; 5208.12.00; 5208.13.00; 5208.19.00; 5209.11.00; 5209.12.00; 5209.19.00; 5210.11.00; 5210.19.00; 5211.11.00; 5211.12.00; 5211.19.00; 5212.11.00; na 5212.21.00. Lengo la hatua hii ni kuchochea uzalishaji wa vitambaa hivyo kwa kutumia pamba

inayozalishwa hapa nchini, kuongeza ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(h) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwenye milango na madirisha ya plastiki yanayotambulika kwa HS Code 3925.20.00 kwa lengo la kulinda wazalishaji wa bidhaa hizo hapa nchini;

(i) Kupunguza ushuru wa forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 10 kwenye magari yanayotumia nishati ya umeme yanayotambulika kwa *HS Codes* 8702.40.19; 8702.40.22; 8702.40.29; 8702.40.99; 8703.80.90 na 8704.60.90. Hatua hii inalenga kuhamasisha matumizi ya nishati ya umeme katika sekta ya usafiri ili kupunguza utegemezi wa mafuta ya petroli na dizeli nchini;

(j) Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kubadilisha kiwango cha Ushuru wa Forodha kutoka kiwango cha asilimia 35 pekee hadi kiwango cha asilimia 35 au dola za

Marekani 3.0 kwa kila mita moja ya mraba (*square meter*) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye marumaru zinazotambulika kwa HS Codes 6907.21.00; 6907.22.00; 6907.23.00; 6907.30.00; na 6907.40.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani ya Jumuiya vinavyozalisha marumaru, kuhamasisha uwekezaji pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(k) Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kubadilisha kiwango cha Ushuru wa Forodha kutoka kiwango cha asilimia 35 pekee hadi kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 350 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye misumari inayotambulika kwa *HS Code* 7317.00.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hizo ndani ya Jumuiya, kuhamasisha uwekezaji, kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje pamoja na kuongeza mapato ya Serikali;

(l) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye karatasi zinazotambulika kwa *HS Codes* 4805.24.00; na 4805.25.00 zinazotumika kutengeneza vifungashio aina ya maboksi (*corrugated boxes*). Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa vifungashio hivyo hapa nchini ili wananchi waweze kuvipata kwa urahisi na kwa gharama nafuu;

(m) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye karatasi zinazotambulika kwa *HS Codes* 4804.19.00; 4804.39.00 na 4804.52.00 zinazotumika kutengeneza vifungashio aina ya maboksi (*corrugated boxes*). Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa vifungashio hivyo hapa nchini ili wananchi waweze kuvipata kwa urahisi na kwa gharama nafuu;

(n) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 au asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi zinazotambulika kwa *HS Codes* 3506.91.00 na 3920.10.10 zinazotumika kutengeneza vifungashio vya aina mbalimbali. Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa vifungashio hapa nchini ili wananchi waweze kuvipata kwa urahisi na kwa gharama nafuu;

(o) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi zinazotambulika kwa *HS Codes* 3210.00.99 zinazotumika katika utengenezaji wa *aluminium profile*. Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa bidhaa za *aluminium* hapa nchini na kuhamasisha uwekezaji;

(p) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 kwenye

vifungashio vinavyotumiwa na wazalishaji wa madawa ya mifugo (*acaricides*) kwa mwaka mmoja. Hatua hii inalenga kupunguza gharama za uzalishaji wa dawa za mifugo nchini, kuhamasisha uwekezaji, na kuongeza ajira;

(q) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 25 kwenye nyaya (*prestressed steel wire or spiral PC wire*) zinazotambulika kwa *HS Codes* 7217.10.00 na 7217.90.00 zinazotumika katika utengenezaji wa nguzo za umeme za zege. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za uzalishaji wa nguzo hizo ndani ya Jumuiya ili kuwezesha zoezi la ubadilishaji wa nguzo za miti kwa kuweka nguzo za zege pamoja na usambazaji wa umeme kwa wananchi;

(ii) Mapendekezo ya kuendelea na utekelezaji wa Viwango vya Ushuru wa Forodha vilivyokuwa vinatekelezwa mwaka 2025/26 ni kama ifuatavyo:

(a) Kupunguza kiwango cha Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 10 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye vifaa vya kielektroniki vinavyotumika kuhasibu mapato ya Serikali *(Cash registers, Electronic Fiscal Device (EFD) Machines and Point of Sale (POS)* machines) vinavyotambulika kwa *HS Codes* 8470.50.00 na 8470.90.00. Lengo la hatua hii ni kuwezesha upatikanaji wa vifaa hivi kwa gharama nafuu na kuhamasisha matumizi ya vifaa husika katika kuhasibu mapato ya Serikali;

(b) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye unga wa kakao unaoingizwa kutoka nje unaotambulika kwa *HS Code* 1805.00.00. Hatua hii inalenga kuhamasisha kilimo cha zao la kakao, uongezaji wa thamani wa zao hilo nchini pamoja na kuongeza mapato ya Serikali;

(c) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye fito za plastiki zijulikanazo kama *PVC Profiles* zinazotambulika kwa *HS Codes* 3916.10.00; 3916.20.00; na 3916.90.00 zinazotumika kutengenezea fremu za milango na madirisha. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali pamoja na kuzuia udanganyifu unaofanywa na waagizaji wasio waaminifu kwa kuwa bidhaa hizo ni mbadala wa bidhaa za aluminium zinazotozwa kiwango kikubwa cha ushuru wa forodha;

(d) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 1.35 kwa kila kilo moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwenye viberiti *(safety match)* vinavyotambuliwa kwa *HS Code* 3605.00.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha viberiti

nchini dhidi ya bidhaa zenye ruzuku kutoka nje na hivyo kuwa na ushindani sawa katika soko;

(e) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa **kiwango cha asilimia 60 badala ya** asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye maji ya kunywa *(mineral and aerated waters)* yanayotambulika kwa *HS Code* 2201.10.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vinavyozalisha maji ya kunywa nchini;

(f) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwenye *Gypsum Powder* inayotambulika kwa *HS Code* 2520.20.00 kwa mwaka mmoja kwa lengo la kulinda wazalishaji wa bidhaa hiyo hapa nchini;

(g) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 pekee badala ya asilimia 35 au dola za Marekani 0.40 kwa kilo moja kutegemea kiwango kitakachokuwa

kikubwa kwa mwaka mmoja kwenye mitumba inayotambulika kwa HS Codes 6309.00.10; 6309.00.20; na 6309.00.90. Hatua hii inalenga kuweka unafuu kwa watumiaji wa bidhaa hii hapa nchini;

(h) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye matairi mapya ya pikipiki (*new pneumatic tyres of rubber*) yanayotambulika kwa *HS Code* 4011.40.00. Lengo la hatua ni kuhamasisha uzalishaji wa matairi hayo nchini kwa kuwa kuna malighafi za kutosha;

(i) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye taulo za watoto *(baby diapers*) zinazotumbulika kwa *HS code* 9619.00.90. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hii nchini, kuhamasisha

uwekezaji pamoja na kuongeza mapato ya Serikali;

(j) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye nyuzi za pamba (*cotton yarns*) zinazotambulika kwa *HS Headings* 52.05, 52.06 na 52.07 isipokuwa nyuzi za pamba zinazotambulika kwa *HS Code* 5205.23.00. Lengo la hatua ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hiyo na kuongeza thamani ya zao la pamba pamoja na kuhamasisha uwekezaji nchini;

(k) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwenye mazao ya bustani ikiwemo matunda yanayotambulika kwa *HS Codes* 0604.20.00; 0604.90.00; 0808.10.00; na 0808.30.00 kwa mwaka mmoja. Hatua hii inalenga kulinda wazalishaji wa mazao hayo hapa nchini;

(l) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwenye kamba zinazotengenezwa kwa nyuzi zenye asili ya plastiki (*Twine of other synthetic fibers*) zinazotambulika kwa *HS Code* 5607.50.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hii hapa nchini pamoja na kuongeza ajira;

(m) Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye kadi janja (*smart cards*) zinazotambulika kwa *HS Code* 8523.52.00 zitakazoingizwa nchini na Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA). Hatua hii inalenga kupunguza gharama za uingizaji wa kadi hizo ili kurahisisha upatikanaji wa vitambulisho vya Taifa kwa wananchi;

(n) Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka kiwango cha asilimia 50 hadi

asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye vitenge vinavyotambulika kwa *HS Codes* 5208.51.10; 5208.52.10; 5209.51.10; 5210.51.10; 5211.51.10; 5212.15.10; 5212.25.10; 5513.41.10 na 5514.41.10. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwenye uagizaji wa vitenge ili kuwezesha upatikanaji wa bidhaa hiyo kwa wananchi na kwa gharama nafuu;

(o) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwenye karatasi za kutolea risiti za kielektroniki zinazotambulika kwa *HS Code* 4811.90.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha bidhaa hii pamoja na kuhamasisha uwekezaji nchini;

(p) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 100 au dola za Marekani 460 kwa kila tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwa mwaka

mmoja kwenye sukari ya matumizi ya kawaida inayotambulika kwa *HS Code* 1701.14.90 inayoagizwa kutoka nje ya nchi kwa vibali maalum kutoka Bodi ya Sukari Tanzania kwa lengo la kuziba pengo la uzalishaji wa sukari hapa nchini;

(q) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 10 kwenye vioo vya kawaida na vioo vigumu (*float and toughened glasses*) vinavyotambulika kwa *HS Codes* 7005.10.00; 7005.21.00; 7005.29.00; 7005.30.00; 7007.19.00; 7007.29.00 na 7008.00.00 kwa mwaka mmoja. Hatua hii inalenga kulinda wazalishaji wa vioo hivyo hapa nchini ili viweze kuwa shindani dhidi ya vioo kutoka nje ya nchi;

(r) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 50 badala ya asilimia 35 kwenye chumvi inayotambulika kwa *HS Code* 2501.00.90 kwa mwaka mmoja ili

kulinda wazalishaji wa chumvi nchini;

(s) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 kwa mwaka mmoja badala ya asilimia 0 kwenye mafuta ghafi ya soya, karanga, nazi, mnyonyo, haradali na mengineyo yanayotambulika kwa *HS Codes* 1507.10.00; 1508.10.00; 1513.11.00; 1513.21.00; 1514.11.00; 1514.91.00 na 1515.11.00. Lengo la hatua hii ni kuoanisha viwango vya mafuta ghafi haya vifanane na viwango vya mafuta ghafi ya alizeti, pamba, mahindi na mafuta ghafi mengineyo ambayo viwango vyake ni asilimia 10. Aidha, hatua hii pia inalenga kulinda na kuhamasisha uzalishaji wa mbegu za mafuta ya kula nchini, kuongeza ajira pamoja na kulinda fedha za kigeni zinazotumika kuagiza mafuta hayo nje ya nchi;

(t) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja

kwenye karatasi zinazotambulika kwa *HS Code* 4804.51.00 kwa lengo la kulinda viwanda vinavyozalisha karatasi hizo hapa nchini;

(u) Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye mabasi ya abiria yanayotumia mafuta ya petroli, dizeli na gesi yanayotambulika kwa *HS Codes* 8702.10.99; 8702.20.99 na 8702.90.99 yanayoingizwa nchini kwa ajili ya mradi wa mabasi yaendayo haraka. Hatua hii inalenga kupunguza gharama za uingizaji wa mabasi hayo ili kurahisisha huduma ya usafiri kwa wananchi;

(v) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye bidhaa ya mbao ikiwemo *Medium Density Fibreboard (MDF)* zinazotambulika kwa *HS Heading* 44.11 kwa lengo la kulinda wazalishaji wa ndani;

(w) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vinia na mbao laini (*veneered panels and plywood*) zinazotambulika kwa *HS Heading* 44.12 kwa lengo la kulinda wazalishaji wa ndani;

(x) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 300 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye mafuta ya kula yaliyochakatwa kwa kiwango cha mwisho (*refined edible oils*) yanayotambulika kwa *HS Codes* 1507.90.00; 1508.90.00; 15.09; 15.10; 1511.90.30; 1511.90.90; 1512.19.00; 1512.29.00; 1513.19.00; 1513.29.00; 1514.19.00; 1514.99.00; 1515.19.00; 1515.29.00; 1515.50.00; 1515.60.00 na 1515.90.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani na kuhamasisha uchakataji wa mbegu zinazozalishwa ndani ya nchi na mafuta ghafi yaliyoingizwa

nchini ili kuongeza thamani ya bidhaa, kukuza ajira, pamoja na kuongeza mapato ya Serikali;

(y) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 au dola za Marekani 125 kwa kila tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 10 pekee kwenye bidhaa za chuma kwa mwaka mmoja. Bidhaa hizi zinatambulika kwa *HS Codes* 7209.16.00; 7209.17.00; 7209.18.00; 7209.25.00 7209.26.00; 7209.27.00; 7209.28.00; 7209.90.00; 7211.23.00; 7211.90.00; 7225.50.0 na 7226.92.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha bidhaa hizo, kuhamasisha uwekezaji, kuongeza mapato ya Serikali, kukuza ajira nchini na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(z) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za

Marekani 500 kwa kila tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 kwenye mabati yanayotambulika kwa *HS Codes* 7210.30.00 na 7210.41.00 kwa mwaka mmoja. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vinavyozalisha mabati hayo ndani ya nchi, kuhamasisha uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(aa) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 350 kwa kila tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa kila tani kwa mwaka mmoja kwenye mabati yanayotambulika kwa *HS Codes* 7210.49.00; 7210.61.00; 7210.69.00; 7210.70.00; na 7210.90.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani, kuongeza ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti

udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(bb) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 au dola za Marekani 125 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 10 pekee kwenye mabati yanayotambulika kwa *HS Code* 7212.20.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, kuhamasisha uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(cc) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 300 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa kila tani moja kwa mwaka mmoja kwenye mabati yanayotambulika kwa *HS Code* 7212.30.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani, kuongeza

ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(dd) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 350 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye mabati yanayotambulika kwa *HS Codes* 7212.40.00; na 7212.50.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, kuongeza ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(ee) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 au dola za Marekani 300 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 10 pekee kwa mwaka mmoja kwenye mabati yanayotambulika kwa *HS Code* 7212.60.00. Lengo la hatua hii ni

kulinda viwanda vya ndani, kuhamasisha uwekezaji katika sekta hii, kuongeza ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(ff) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 250 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye nondo zinazotambulika kwa *HS Codes* 7213.10.00; 7213.20.00; na 7213.99.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha nondo hapa nchini, kuhamasisha uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(gg) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 250 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 pekee kwa mwaka mmoja kwenye nondo zinazotambulika kwa *HS Heading* 72.14. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vya ndani, kuvutia uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(hh) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 300 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 10 pekee kwenye bidhaa za chuma zinazotambulika kwa *HS Codes* 7225.91.00; 7225.92.00; na 7225.99.00 kwa mwaka mmoja. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hizo hapa nchini, kuhamasisha uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali

na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(ii) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 au dola za Marekani 300 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 10 pekee kwenye bidhaa za chuma zinazotambulika kwa *HS Code* 7226.99.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, kuongeza ajira, kuvutia uwekezaji, kuongeza mapato ya Serikali pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(jj) Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 250 kwa kila tani moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwenye bidhaa za chuma ikiwemo bomba za chuma zinazotambulika kwa *HS Codes* 7306.30.00;

7306.50.00; 7306.61.00; 7306.69.00; na 7306.90.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hizo hapa nchini, kuhamasisha uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

(kk) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye ngano inayotambulika kwa *HS Codes* 1001.99.10; na 1001.99.90 kwa lengo la la kupunguza gharama kwa viwanda vinavyozalisha unga wa ngano nchini ili kurahisisha upatikanaji wa bidhaa hiyo kwa wananchi;

(ll) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka

mmoja kwenye malighafi ya kutengeneza sabuni ijulikanayo kama *RBD Palm Stearin* inayotambulika kwa *HS Code* 1511.90.40 kwa lengo la kutoa unafuu kwa wazalishaji wa sabuni nchini;

(mm) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwenye malighafi, vipuri na mashine vinavyotumika katika utengenezaji wa nguo na viatu vya ngozi. Lengo la hatua hii ni kuhamasisha ukuaji wa sekta ya nguo na ngozi nchini;

(nn) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 au asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengeneza sabuni (*organic surface-active agents including LABSA*) zinazotambulika kwa *HS Codes* 3402.31.00; 3402.39.00; 3402.49.00. Lengo la

hatua hii ni kutoa unafuu kwa wazalishaji wa sabuni nchini;

(oo) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 au asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kuchakata ngozi zinazotambulika kwa *HS Codes* 3208.20.10; 3208.20.20; 3208.90.20 na 3210.00.10. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwa wachakataji wa ngozi nchini;

(pp) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwa waunganishaji wa pikipiki za matairi matatu bila kujumuisha fremu (*CKD for three-wheelers motorcycles excluding chassis and its components*) zinazotambulika kwa *HS Code* 8704.21.90 ili ziweze kutengenezwa na kuunganishwa hapa nchini.

Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu waunganishaji wa pikipiki hizo nchini ili kurahisisha usafirishaji wa mizigo pamoja na kuhamasisha uwekezaji nchini;

(qq) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengeneza sabuni (*toilet soap*) zinazotambulika kwa *HS Code* 3401.20.10. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwa wazalishaji wa sabuni nchini, kuhamasisha uwekezaji na kuongeza ajira;

(rr) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 na asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengeneza nyaya za umeme (*electrical cables*) zinazotambulika kwa *HS Codes* 7312.10.00; 7217.20.00; 7408.19.00;

7409.11.00; 7605.21.00; 2710.19.56; 3815.90.00; 5402.19.00; 5903.90.00; 7907.00.00; na 2712.10.00. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwa watengenezaji wa nyaya hizo pamoja na kuvutia uwekezaji nchini;

(ss) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 35, asilimia 25 au asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengeneza rejeta za vyombo vya moto zinazotambulika kwa *HS Codes* 7409.11.00; 7409.19.00; 7409.21.00; 7410.11.00; 7410.12.00; 8001.10.00; 3810.90.00. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu pamoja na kuchochea uwekezaji katika uzalishaji wa rejeta hapa nchini;

(tt) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye betri za umeme

(*lithium-ion electric accumulators*) zinazotambulika kwa *HS Code* 8507.60.00 zinazotumiwa na wazalishaji au waunganishaji wa magari na pikipiki za umeme nchini. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu pamoja na kuchochea uwekezaji katika uzalishaji au uunganishaji wa magari na pikipiki za umeme nchini ili kuwezesha upatikanaji wa bidhaa ya mwisho kwa gharama nafuu;

(uu) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi zinazotumiwa na wazalishaji wa *optical fiber cables* zinazotambulika kwa HS Codes 3215.19.00; 3403.99.00; 3506.91.00; 3818.00.00; 3907.99.00; 3916.90.00; 3917.39.00; 3919.90.90; 3920.69.90; 3920.99.90; 3921.14.90; 3921.90.90; 5402.11.00; 5404.90.00; 7019.90.90; 8536.90.00; na 8544.49.00. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwa wazalishaji wa *optical fiber cables*

nchini ili kurahisisha upatikanaji wa mawasiliano kwa gharama nafuu, kuongeza ajira pamoja na kuhamasisha uwekezaji kwenye sekta ya mawasiliano;

(vv) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye karatasi zinazotambulika kwa *HS Code* 4811.90.00 zinazotumiwa na wazalishaji wa lebo na karatasi za kutolea risiti za kielektroniki. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu wa ushuru wa forodha kwenye viwanda vinavyotumia malighafi hii;

(ww) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi zinazotambulika kwa *HS Codes* 2713.20.00; 5603.14.00; 2710.19.59; na 3920.10.10 zinazotumiwa na

wazalishaji wa *waterproofing membranes*. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwenye viwanda vinavyotumia malighafi hizi katika uzalishaji wa *waterproofing membranes*;

(xx) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi zinazotambulika kwa *HS Code* 6802.99.00 zinazotumiwa na wazalishaji inayozuia kupitisha maji (*waterproofing membranes).* Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwenye viwanda vinavyotumia malighafi hizi katika uzalishaji wa *waterproofing membranes*;

(yy) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya chai iliyochakatwa vinavyotambulika kwa

HS Codes 4819.20.90 na 5407.44.00. Hatua hii inalenga kutoa unafuu kwa wachakataji wa chai (*tea blenders*) nchini pamoja na kuhamasisha uwekezaji katika zao hili;

(zz) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vinavyotambulika kwa *HS Codes* 7310.21.00; na 6305.10.00 vinavyotumiwa na viwanda vya kusaga kahawa nchini. Hatua hii inalenga kuongeza thamani zao la kahawa na kutoa unafuu wa gharama kwenye viwanda vinavyosaga kahawa hapa nchini;

(aaa) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya mbegu vinavyotambulika kwa *HS Codes* 4819.40.00; 6304.91.90;

6305.10.00; 6305.20.00; 6305.33.00; 7310.29.90; na 7607.19.90. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwa wazalishaji wa mbegu hapa nchini na kuhamasisha uwekezaji katika uzalishaji wa mbegu;

(bbb) Kuweka unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa *Duty Remission* kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 au asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vinavyotumiwa na wazalishaji wa maziwa kwa joto la juu yanayodumu kwa muda mrefu (*UHT Milk*), mtindi (*yoghurt)* na maziwa ya unga vinavyotambulika kwa *HS Codes* 3923.50.90; 4819.20.90; 4819.30.00; 4819.50.00; 4821.90.00; na 7607.19.90. Lengo la hatua hii ni kuweka unafuu kwa wazalishaji wa maziwa hapa nchini, kuongeza ajira pamoja na kuhamasisha uwekezaji kwenye sekta ya maziwa nchini;

116. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na hatua nilizobainisha hapo juu, nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kurekebisha Kipengele cha Kwanza (1) cha Sehemu B cha Jedwali la Tano la Sheria ya Usimamizi ya Forodha ya EAC ili kujumuisha karatasi zinazotumika kutolea hati ya kupandia ndege (*boarding pass*) kwenye wigo wa msamaha wa ushuru wa forodha ili kuendana na matakwa ya kimataifa katika huduma za usafiri wa anga na kuheshimu mikataba iliyoingiwa na Serikali inayohusu masuala ya anga (*Bilateral Air Services Agreements - BASA*).

117. **Mheshimiwa Spika**, nchi wanachama wa Jumuiya zimekubaliana pia kurekebisha Kipengele cha 20 cha Sehemu B ya Jedwali la Tano la Sheria ya Usimamizi wa Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ili kutambua mamlaka zote zinazosimamia majanga katika nchi wanachama wa Jumuiya kwa ajili ya kuwezesha au kurahisisha utoaji wa msamaha wa ushuru wa forodha kwa bidhaa zinazoingizwa nchini kwa lengo la kutatua majanga yatakayojitokeza.

118. **Mheshimiwa Spika**, mwaka 2025 tulikufahamisha kuwa, nchi wanachama zilikubaliana kuanzisha Kanuni za Uunganishaji na Uzalishaji wa Bidhaa za Jumuiya ya Afrika Mashariki, 2025 (*The EAC Assembling and Manufacturing of Products Regulations, 2025*) na utekelezaji wa Kanuni hizo ulipangwa kuanza tarehe 1 Julai 2026. Kanuni husika zinalenga kutoa mwongozo wa uanzishaji na usimamizi wa skimu za uunganishaji na uzalishaji wa bidhaa ndani ya nchi wanachama ili kuongeza matumizi ya bidhaa zinazozalishwa ndani ya Jumuiya.

119. **Mheshimiwa Spika**, mkutano wa Mashauriano Kabla ya Bajeti wa Mawaziri wa Fedha wa Jumuiya uliofanyika tarehe 15 Mei 2026, nchi wanachama zimekubaliana kusogeza mbele utekelezaji wa Kanuni husika hadi tarehe 1 Julai 2027 ili kutoa fursa kwa viwanda vya ndani kujipanga na kuanza uzalishaji wa bidhaa zinazopaswa kuzalishwa ndani ya Jumuiya ambazo hazitopata nafuu ya ushuru wa forodha (*exclusion list*) endapo zitaagizwa kutoka nje ya Jumuiya.

120. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu pamoja na

wananchi kwa ujumla kuwa, Novemba 2025 nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zilikubaliana kuweka viwango maalum vya ushuru wa forodha kwenye baadhi ya bidhaa ikiwemo vilainishi (*lubricants*), hamira (*yeast*), karatasi zinazotumika kuchapishia na kutolea nakala (*photocopy and printing paper*) kwa lengo la kulinda viwanda vya ndani ya Jumuiya pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje. Viwango vipya vya ushuru wa forodha vilivyokubalika vitaanza kutekelezwa tarehe 1 Julai 2026. Viwango hivyo ni kama ifuatavyo:

(i) Asilimia 25 au dola za Marekani 0.46 kwa lita kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye vilainishi vinavyotambulika kwa *HS Code* 2710.19.51 badala ya kiwango cha asilimia 25 pekee;

(ii) Asilimia 25 au dola za Marekani 660 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye hamira inayotambulika kwa *HS Code* 2102.10.00 badala ya kiwango cha asilimia 25 pekee;

(iii) Asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa

kikubwa kwenye karatasi zinazotumika kuchapishia na kutolea nakala zinazotambulika kwa *HS Code* 4802.56.00 badala ya kiwango cha asilimia 25 pekee; na

(iv) Asilimia 10 au dola za Marekani 80 kwa tani kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye karatasi zinazotumika kuchapishia na kutolea nakala zinazotambulika kwa *HS Code* 4802.57.00 badala ya kiwango cha asilimia 10 pekee.

121. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi kwa pamoja zinatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shillingi **bilioni 408.97**.

21. Kanuni za Sheria ya Wakala wa Vipimo za Mwaka 2025

122. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Kanuni za Sheria ya Wakala wa Vipimo za Mwaka 2025 ili kuongeza ada ya uhakiki wa mafuta (*petroleum verification fee*) kutoka shilingi 0.15 kwa kila lita ya mafuta hadi shilingi 1 kwa kila lita ya mafuta. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya

Wakala wa Vipimo (WMA) kwa ajili ya kugharamia ununuzi wa vifaa vya kisasa vya udhibiti vinavyoendana na ukuaji wa teknolojia hususan katika tasnia ya biashara ya mafuta na hivyo, kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa jukumu lake la uhakiki wa vipimo. Aidha, matumizi ya fedha zinazotokana na ada husika yatafanyika baada ya kupata ridhaa ya Mlipaji Mkuu wa Serikali kufuatia kuwasilishwa kwa mpango kazi wa matumizi. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 21.96**.

22. Kanuni za Sheria ya Usajili na Utambuzi wa Watu za Mwaka 2014

123. **Mheshimiwa Spika**, kumejitokeza mahitaji ya mara kwa mara ya taarifa kutoka NIDA yanayosababisha gharama kubwa za uendeshaji. Hivyo, inapendekezwa kufanya marekebisho kwenye Kanuni za Sheria ya Usajili na Utambuzi wa Watu za mwaka 2014 ili kuanzisha tozo ya shilingi 500 kwa wananchi wanaomba taarifa zake katika Kanzidata ya NIDA kwa ajili ya matumizi mbalimbali. Taarifa hizo ni pamoja na majina ya wazazi, shule aliyosoma, namba ya simu na taarifa nyingine zilizopo

katika kanzidata ya Mamlaka. Aidha, kwa mwananchi atakaehitaji kupatiwa nakala ya taarifa hizo (*print out extracts*) atalipia ada ya shilingi 1,000. Lengo la hatua hii ni kugharamia utoaji huduma hizo ikiwemo gharama za uchapishaji na matumizi ya mifumo na kuhakikisha uendelevu wa huduma za utambuzi kwa wananchi. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **milioni 734.4**.

23. Kanuni za Sheria ya Usalama Barabarani za mwaka 2024

124. **Mheshimiwa Spika***,* pamoja na kuwepo Mfuko maalum wa kulipia kodi kwa wafanyabiashara wadogo (*presumptive tax*), kumekuwa na ugumu wa kutekeleza Mfuko huo kwenye biashara ya usafiri wa vyombo vya miguu miwili (*motorcycles*). Inapendekezwa kuendelea na utaratibu wa sasa wa kutowaingiza wafanyabiashara hao katika mfumo wa *presumptive tax*. Badala yake, inapendkezwa kufanya marekebisho kwenye Kanuni za Sheria ya Usalama Barabarani za mwaka 2024 ili kuongeza ada ya mara moja tu ya usajili wa pikipiki ya miguu miwili kutoka shilingi 95,000

hadi shilingi 150,000. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali bila ya kuathiri biashara hizo ndogo ndogo. Hatua hii inatarajia **kuongeza** mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi **bilioni 17.75**.

24. Uanzishaji wa Vyanzo vya Ziada vya Mapato kwa Ajili ya Kugharamia Bima ya Afya kwa Wote

125. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inapendekeza kuongeza vyanzo vya mapato kwa ajili ya kugharamia bima ya afya kwa wote kwa kufanya marekebisho kwenye sheria na kanuni mbalimbali kama ifuatavyo:

(i) Kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura 147 ili kuongeza kiwango cha ushuru wa bidhaa kwa shilingi 20 kwa kila sigara 1,000 (*per mil*) zinazotambulika kwa *HS Heading* 24.02 na 24.03; na

(ii) Kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Sukari Sura 251 pamoja na Kanuni zake ili kuongeza tozo kwa shilingi 10 kwa kila kilo moja ya sukari inayozalishwa ndani na inayoagizwa kutoka nje ya nchi. Tozo hii

itakusanywa na Bodi ya Sukari Tanzania na kuwasilishwa kwenye Mfuko wa Bima ya Afya kwa Wote.

126. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi kwa pamoja zinatarajiwa **kuongeza** mapato ya Serikali kwa shilingi **bilioni 7.5**.

25. Maboresho ya Ada na Tozo mbalimbali za Taasisi za Serikali pamoja na Utekelezaji wa Mpango wa Kuboresha Mazingira ya Kufanya Biashara (*Blueprint*)

127. **Mheshimiwa Spika**, inapendekezwa kufanya maboresho ya sheria na kanuni mbalimbali kwa kufuta au kupunguza ada na tozo mbalimbali zinazotozwa na Wizara, Idara na Taasisi zinazojitegemea ili kuleta usimamizi bora wa sekta mbalimbali na kuboresha mazingira ya biashara nchini. Hatua hizi pia ni moja ya sehemu ya mwendelezo wa utekelezaji wa Mpango wa Kuboresha Mazingira ya Biashara Nchini (MKUMBI). Marekebisho hayo ni kama ifuatavyo:

(i) Ada za Huduma za Maudhui Mtandaoni

Kufanya marekebisho kwenye Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Maudhui Mtandaoni) ili kupunguza ada za huduma za maudhui mtandaoni zinazotumiwa zaidi na vijana kama ifuatavyo:

(a) Ada ya maombi ya leseni ya huduma za maudhui mtandaoni kutoka shilingi 50,000 hadi shilingi 10,000;

(b) Ada za mwanzo (*initial*), za mwaka na kwa ajili ya kuhuisha leseni ya huduma za maudhui mtandaoni kutoka shilingi 500,000 hadi shilingi 50,000;

(c) Ada ya maombi ya leseni ya mtengeneza maudhui mtandaoni (*Online Content Aggregator*) kutoka shilingi 100,000 hadi shilingi 20,000; na

(d) Ada za mwanzo (*initial*), mwaka na kwa ajili ya kuhuisha mtengeneza maudhui mtandaoni (*Online Content Aggregator*) kutoka shilingi 1,000,000 hadi shilingi 100,000.

(ii) Wizara ya Maliasili na Utalii

Kuanzisha ada ya usajili, usimamizi na uendeshaji wa makumbusho binafsi kama ifuatavyo:

(a) Usajili wa makumbusho binafsi kwa raia wa Tanzania kwa kiwango cha shilingi 50,000;

(b) Usajili wa makumbusho binafsi kwa taasisi za Tanzania kwa kiwango cha shilingi 100,000;

(c) Usajili wa makumbusho binafsi kwa raia wa kigeni kwa kiwango cha shilingi 500,000;

(d) Malipo ya leseni kwa ajili ya uendeshaji wa makumbusho binafsi kwa raia wa Tanzania kwa kiwango cha shilingi 20,000 kwa mwaka;

(e) Malipo ya leseni kwa ajili ya uendeshaji wa makumbusho binafsi kwa taasisi ya Tanzania kwa kiwango cha shilingi 100,000 kwa mwaka; na

(f) Malipo ya leseni kwa ajili ya uendeshaji wa makumbusho binafsi kwa taasisi za kigeni kwa kiwango cha 300,000 kwa mwaka.

(iii) Marekebisho madogo madogo katika baadhi ya Kanuni mbalimbali.

Kufanya marekebisho mengine madogo madogo katika kanuni mbalimbali sanjari na azma ya kurahisisha utekelezaji wake kama zilivyoambatishwa kwenye **Kiambatisho Na. 1, 2, 3** na **4**.

128. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na maboresho ya sheria mbalimbali yaliyofanywa na Serikali ili kuboresha mazingira ya uwekezaji na biashara kwa kupunguza mwingiliano wa majukumu baina ya taasisi za udhibiti nchini na kufuta na kupunguza ada na tozo kero, bado kumekuwa na changamoto ya taasisi nyingi za udhibiti zinazosimamia sekta mbalimbali kuongeza kero za ufanyaji biashara na uwekezaji kutokana na ada, tozo na adhabu mbalimbali wanazotoza pamoja na kaguzi nyingi na zisizokuwa na tija. Ili kuondoa kero hizo, Serikali ipo katika hatua za kuanzisha mfumo wa pamoja

wa ukusanyaji wa ada, tozo na adhabu za taasisi za udhibiti (*Single Window Payment System*) na kuweka utaratibu kwa taasisi hizo kufanya kaguzi kwa namna ambayo haitaleta usumbufu na bila kuathiri majukumu ya msingi yanayofanywa na taasisi husika.

26. Marekebisho madogo madogo katika baadhi ya Sheria za Kodi, Sheria nyingine na Kanuni mbalimbali

129. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mapendekezo mahsusi niliyobainisha hapo juu, inapendekezwa pia kufanya marekebisho mengine madogo madogo katika sheria mbalimbali za kodi, sheria nyingine pamoja na kanuni za sheria mbalimbali sanjari na azma ya kurahisisha utekelezaji wake. Marekebisho hayo yataainishwa katika Muswada wa **Sheria ya Fedha ya mwaka 2026** na Matangazo ya Serikali (*Government Notices*).

27. Tarehe ya Kuanza Kutekeleza Hatua Mpya za Kodi.

130. **Mheshimiwa Spika**, hatua hizi za kikodi zinazopendekezwa zitaanza kutekelezwa tarehe 1 Julai, 2026, isipokuwa pale itakapoelezwa vinginevyo.

V. SURA YA BAJETI YA SERIKALI KWA MWAKA 2026/27

131. **Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka 2026/27 Serikali inatarajia kukusanya na kutumia jumla ya shilingi trilioni 62.33, ikiwa ni ongezeko la asilimia 10.3 ikilinganishwa na bajeti ya mwaka 2025/26.

132. **Mheshimiwa Spika**, mapato yanatarajiwa kuwa shilingi trilioni 46.79 ambapo mapato ya kodi ni shilingi trilioni 36.99, mapato mengine ni shilingi trilioni 9.24 (ikijumuisha mapato ya Mamlaka za Serikali za Mitaa shilingi trilioni 1.97) na misaada kutoka kwa washirika wa maendeleo shilingi bilioni 563.1. Ili kuendana na dhamira yetu ya kujitegemea katika uendeshaji wa Serikali na maendeleo, takribani robo tatu ya bajeti yote ya mwaka 2026/27, sawa na asilimia 74.2 inatarajiwa kugharamiwa na mapato ya ndani.

133. **Mheshimiwa Spika**, misaada kutoka kwa washirika wa maendeleo inatarajiwa kupungua kwa asilimia 39.1 kwa mwaka 2026/27 ikilinganishwa na fedha zilizoahidiwa mwaka 2025/26. Hali hii inatokana na kubadilika kwa sera za baadhi ya washirika wa

maendeleo. Tunawashukuru sana washirika wetu wa maendeleo kwa msaada wao pale walipoweza. Hata hivyo, Tanzania ni Taifa letu; na sisi ndio wenye wajibu wa kulijenga. Ni wajibu wa wananchi wote kushiriki kikamilifu katika shughuli za kiuchumi, kulipa kodi kwa hiari, na kushikamana na Serikali katika kuleta maendeleo.

134. **Mheshimiwa Spika**, matumizi na uwekezaji katika mali zisizo za kifedha yanakadiriwa kuwa shilingi trilioni 54.50 pasipo kujumuisha malipo ya mtaji wa deni la Serikali. Kati ya kiasi hicho, stahiki za watumishi ikijumuisha michango ya pensheni ni shilingi trilioni 10.13, gharama za bidhaa na huduma shilingi trilioni 5.22, malipo ya riba ni shilingi trilioni 6.86, ruzuku shilingi trilioni 25.32, mafao na misaada ya kijamii shilingi trilioni 1.01, uwekezaji katika mali zisizo za kifedha shilingi trilioni 2.33 na gharama nyingine shilingi trilioni 3.63.

135. **Mheshimiwa Spika**, kulingana na makadirio ya mapato na matumizi hayo niliyoyaeleza, **kunajitokeza nakisi kwenye bajeti ya shilingi trilioni 7.71**. Serikali itaendelea kugharamia nakisi ya bajeti kwa

kutumia mikopo kutoka vyanzo vya ndani na nje kwa kuzingatia Mkakati wa Muda wa Kati wa Kusimamia Deni la Serikali (2025/26 – 2027/28). Katika mwaka 2026/27, Serikali inatarajia kukopa jumla ya shilingi trilioni 15.54. Kati ya kiasi hicho, mikopo ya ndani ni shilingi trilioni 6.56, mikopo ya nje yenye masharti nafuu shilingi trilioni 6.55 na mikopo ya nje yenye masharti ya kibiashara shilingi trilioni 2.43. Aidha, Serikali inakadiria kulipa malipo ya mtaji kwa mikopo iliyoiva shilingi trilioni 7.84. Sura ya bajeti inayopendekezwa kwa mwaka 2026/27 imeainishwa katika **Jedwali Na. 1.**

Jedwali Na.1: Mapendekezo ya Sura ya Bajeti kwa Mwaka 2026/27

Shilingi milioni

	2026/27
A: Mapato	**46,791,299**
Mapato ya kodi	37,022,030
Misaada/Michango	563,139
Mapato mengine	9,206,129
o/w Mamlaka za Serikali za Mitaa	1,966,193
B: Matumizi	**52,169,947**
Mishahara na stahiki za watumishi	**10,127,295**
o/w Mishahara kwa watumishi wa Serikali Kuu	6,327,227
Michango ya hifadhi za jamii	2,131,009
Gharama za bidhaa na huduma	**5,215,408**
Malipo ya riba	**6,859,541**
Malipo ya riba nje	2,829,241
Malipo ya riba ndani kwa taasisi zisizo Serikali Kuu	4,030,301
Ruzuku kwenye taasisi za uwekezaji	**2,791,970**
Ruzuku na michango	**22,528,163**
Kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa	9,029,943
o/w Mishahara ya watumishi	5,312,016
Ununuzi wa samani na uwekezaji	2,200,313
Kwa taasisi za umma	11,006,544
o/w Mishahara ya watumishi	2,320,445
Ununuzi wa samani na uwekezaji	5,936,233
Ruzuku ya vyanzo maalumu inayoenda moja kwa moja kwe	1,843,130
Mafao na misaada ya kijamii	**1,007,689**
Gharama nyingine	**3,639,880**
Salio la Mapato na Matumizi	**(5,378,648)**
C: Uwekezaji katika mali zisizo za kifedha	**2,328,661**
Gharama za majengo, miundombinu, mashine n.k	2,319,500
Mali zisizozalishwa/mali za asili	9,161
Nakisi ya Bajeti bila Misaada	**(8,270,449)**
Nakisi ya bajeti ikijumuisha misaada	**(7,707,309)**
Ugharamiaji wa nakisi ya bajeti	**7,707,309**
D: Mikopo ya ndani	**3,272,349**
D1 - Mikopo ya ndani	6,557,744
D2 - Malipo ya mikopo ya ndani	(3,285,395)
E: Mikopo ya nje	**4,434,960**
E1 - Mikopo ya nje	8,985,150
o/w Mikopo ya Kibiashara	2,430,372
E2 - Malipo ya mikopo ya nje	(4,550,190)
Jumla ya Bajeti (A + D1 + E1)	**62,334,193**
Nakisi ya bajeti/Pato la Taifa	**2.9%**

***Chanzo**: Wizara ya Fedha*

VI. VIHATARISHI VYA UTEKELEZAJI WA BAJETI

136. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2026/27 unaweza kuathiriwa na vihatarishi tofauti ikiwemo: Mabadiliko ya viwango vya riba za mikopo; mabadiliko ya bei za bidhaa na huduma; kushuka kwa thamani ya shilingi; na mabadiliko ya sera za washirika wa maendeleo. Vihatarishi vingine ni: Madeni sanjari; mabadiliko ya tabianchi na majanga ya asili; migogoro ya kisiasa na vita za kimataifa; mashambulio ya mifumo ya TEHAMA; na kihatarishi cha kiutendaji.

137. **Mheshimiwa Spika**, iwapo vitatokea, athari za vihatarishi hivyo ni pamoja na: Kuongezeka kwa viwango vya riba pamoja na gharama za mikopo kwa sekta ya umma na sekta binafsi; kuongezeka kwa matumizi ya fedha za kigeni katika kugharamia bidhaa na huduma; kupungua kwa kasi ya uzalishaji na shughuli za kiuchumi; kupungua kwa ufanisi wa utoaji wa huduma; na kuongezeka kwa nakisi ya bajeti na mfumuko wa bei.

138. **Mheshimiwa Spika**, athari nyingine zinazoweza kujitokeza ni: Ongezeko la mzigo wa

kibajeti kwa ajili ya kugharamia madai na deni la Serikali; kupungua kwa uwezo wa Serikali katika kugharamia miradi ya maendeleo na uendeshaji wa shughuli za kawaida; vifo, uharibifu wa miundombinu, mali na mifumo ya ikolojia; na kuathirika kwa upatikanaji wa misaada, mikopo na uwekezaji kutoka nje.

Hatua za Kukabiliana na Vihatarishi

139. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kukabiliana na vihatarishi hivyo kwa: Kusimamia kwa uthabiti sera za fedha na bajeti; kuimarisha mazingira ya uwekezaji na biashara; kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Kuimarisha Upatikanaji wa fedha za Kigeni; kuimarisha Mfuko wa Maendeleo ya Kilimo pamoja na kuwekeza kwenye kilimo cha kisasa; kuwekeza kwenye uzalishaji wa nishati mbadala ya petroli kama vile gesi na umeme; kupanua wigo wa vyanzo vya mapato ya ndani; na kuimarisha mahusiano ya kidiplomasia.

140. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea pia: Kuimarisha usimamizi wa Sheria ya Mikopo, Misaada na Dhamana, Sura 134 na Sheria ya Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi, Sura 103; kutekeleza Mpango Kabambe wa Taifa

wa Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (2022 - 2032), Mkakati wa Taifa wa Usimamizi wa Maafa 2022 – 2027, Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati safi ya Kupikia (2024 – 2034); kuimarisha mifumo ya utawala bora na utawala wa sheria; kujenga uwezo na kuimarisha usalama wa mtandao wa Serikali; kuimarisha mifumo ya ukaguzi wa ndani, ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa miradi; pamoja na kushirikisha sekta binafsi katika utekelezaji wa miradi ya umma yenye sifa za kibiashara. *Maelezo ya kina kuhusu vihatarishi yapo katika Mkakati wa Usimamizi wa Vihatarishi katika utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2026/27 uliyoambatishwa.*

VII. SHUKRANI NA PONGEZI

141. **Mheshimiwa Spika**, kabla ya kuhitimisha hotuba yangu, ninakupongeza tena wewe binafsi Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu, Mbunge wa Jimbo la Ilala, na Naibu Spika Mheshimiwa Daniel Baran Sillo, Mbunge wa Jimbo la Babati Vijijini, kwa kuaminiwa na kuchaguliwa kuliongoza Bunge letu Tukufu. Aidha, nampongeza Bw. Baraka Leonard kwa kuendelea kuaminiwa kuwa Katibu wa Bunge na kwa kazi kubwa anayoifanya katika kuratibu shughuli za chombo hiki cha wananchi. Nawapongeza pia wenyeviti wa Bunge na kamati zake walioaminiwa na kuchaguliwa kuongoza vikao vya Bunge na shughuli za kamati.

142. **Mheshimiwa Spika**, kipekee ninaishukuru kwa dhati Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti, chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Mashimba Mashauri Ndaki - Mbunge wa Maswa Magharibi, pamoja na Makamu Mwenyekiti, Mheshimiwa Ali Omar King - Mbunge wa Jang'ombe, na wajumbe wake wote, kwa maoni na ushauri wao bora wakati wa maandalizi na utekelezaji wa Bajeti ya Serikali. Aidha, niwashukuru na kuwapongeza waheshimiwa mawaziri na manaibu waziri wote

kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa katika utekelezaji wa majukumu ya Serikali. Natumia pia fursa hii kuwapongeza waheshimiwa wabunge wote kwa kuaminiwa na kuchaguliwa au kuteuliwa kuhudumu katika nafasi za ubunge kwenye Bunge la 13 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ni imani yangu kuwa sote tutaendelea kushirikiana katika kuwaletea maendeleo watanzania wenzetu.

143. **Mheshimiwa Spika**, mfumo wetu wa utawala unahusisha mihimili mitatu ya Dola. Kwa maendeleo ya uchumi, mahakama ni taasisi muhimu kwa utendaji wa soko. Niruhusu nimpongeze Mheshimiwa George Mcheche Masaju, Jaji Mkuu wa Tanzania pamoja na watendaji wote wa Mahakama kwa kazi nzuri na ya heshima wanayoifanya ya kusimamia mifumo ya utoaji wa haki kwa watanzania wote na wawekezaji wetu.

144. **Mheshimiwa Spika**, mafanikio tunayoendelea kuyapata yanatokana pia na utulivu na umahiri wa watumishi wa umma. Napenda kutoa shukrani na pongezi zangu za dhati kwa Katibu Mkuu Kiongozi, Balozi Dkt. Moses Mpogole Kusiluka, kwa utendaji wake mzuri katika kuratibu na kusimamia utekelezaji

wa shughuli za Serikali na utumishi wa umma. Aidha, nawapongeza na kuwashukuru wakuu wote wa vyombo vya ulinzi na usalama kwa kuendelea kulinda kwa umahiri mkubwa mipaka ya nchi yetu na kuhakikisha hali ya utulivu na usalama nchini.

145. **Mheshimiwa Spika**, utendaji wangu unapata msaada mkubwa kutoka kwa wasaidizi wangu wa karibu. Nawashukuru kwa dhati Manaibu Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Mhandisi Mshamu Ali Munde – Mbunge wa Jimbo la Liwale na Mheshimiwa Laurent Deogratius Luswetula – Mbunge wa Jimbo la Kavuu kwa ushirikiano wao na mchango mkubwa katika kunisaidia kutekeleza majukumu yangu kwa ufanisi. Aidha, ninatoa pongezi na shukrani za dhati kwa Dkt. Natu El-Maamry Mwamba, Katibu Mkuu na Mlipaji Mkuu wa Serikali, Naibu Makatibu Wakuu, Bw. Elijah Greenton Mwandumbya na Bw. Nsubili Akomeligwe Kajela Joshua kwa ushauri wao wa kitaalam na usimamizi makini wa majukumu ya Wizara.

146. **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii pia kumpongeza Bw. Emmanuel Mpawe Tutuba, Gavana wa Benki Kuu ya Tanzania kwa

kuendelea kusimamia kwa ufanisi utekelezaji wa sera ya fedha. Aidha, natumia fursa hii kuwapongeza Gavana Tutuba, Bodi ya Wakurugenzi na wafanyakazi wote wa Benki Kuu ya Tanzania kwa kutimiza miaka 60 tangu kuanzishwa kwake. Ninawatakia kila la kheri katika kutekeleza majukumu yao kwa miaka ijayo.

147. **Mheshimiwa Spika,** namshukuru pia Bw. Yusuph Juma Mwenda, Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania kwa jitihada kubwa anazofanya za kusimamia vyema ukusanyaji wa mapato ya Serikali. Kama ilivyo kwa Benki Kuu, tarehe 1 Julai 2026, TRA nayo itatimiza miaka 30 tangu kuanzishwa kwake. Hivyo, natumia fursa hii kuwapongeza na kuwatakia kila la kheri katika utekelezaji wa majukumu yao. Kwa miaka 30 ya uwepo wake, TRA imepata mafanikio makubwa kutokana na ushirikiano wanaoupata kutoka kwa walipakodi. Kwa kutambua umuhimu wa walipakodi, Julai 2026 Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania anatarajiwa kutoa tuzo kwa walipakodi mahiri ili kutambua mchango wao wa kizalendo na uhiari wa kulipa kodi kwa maendeleo ya nchi.

148. **Mheshimiwa Spika**, natoa shukrani na pongezi maalum kwa CPA Charles Edward Kichere, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, kwa juhudi endelevu na kazi bora anayoifanya katika ukaguzi wa hesabu za taasisi za Serikali. Aidha, nimpongeze pia Dkt. Amina Suleiman Msengwa, Mtakwimu Mkuu wa Serikali kwa kuendelea kusimamia kwa weledi tafiti na uzalishaji wa takwimu rasmi. Kadhalika, nawapongeza viongozi wengine na watumishi wote wa Wizara ya Fedha pamoja na taasisi zake kwa kazi nzuri ya maandalizi na usimamizi madhubuti wa utekelezaji wa bajeti ya Serikali. Namshukuru Mheshimiwa Rais na najisikia kuwa nimependelewa kupatiwa moja ya timu bora kabisa ya utendaji. Kwa hakika, hii ni "***A-Team***" – imekamilika katika idara zake zote.

149. **Mheshimiwa Spika**, napenda pia kutoa shukrani kwa: Viongozi na watendaji wa wizara; Idara Zinazojitegemea; Wakala na Taasisi za Serikali; Ofisi za Wakuu wa Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa; na wadau mbalimbali katika kuwezesha maandalizi na utekelezaji wa bajeti ya Serikali.

150. **Mheshimiwa Spika**, tunawashukuru pia majirani zetu wa karibu, nchi za Burundi,

Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Kenya, Malawi, Msumbiji, Rwanda, Uganda, na Zambia kwa mashirikiano ya kidiplomasia, kisiasa na kiuchumi. Msingi muhimu wa Sera yetu ya Mambo ya Nje ni kuendeleza na kudumisha ujirani mwema. Nachukua fursa hii kuwahakikishia majirani zetu kuwa Tanzania itaendelea kuwa jirani mwema kwao.

151. **Mheshimiwa Spika**, niruhusu nitumie nafasi hii kuwashukuru washirika wetu wa maendeleo kwa misaada na mashirikiano yao wanayoendelea kutupatia katika harakati zetu za kujiletea maendeleo nchini. Naomba nizitambue nchi wahisani na taasisi mbalimbali kama ifuatavyo: Australia, Austria, Brazil, Canada, China, Denmark, Finland, Hungary, India, Indonesia, Ireland, Italia, Jamhuri ya Cuba, Jamhuri ya Czech, Japan, Korea Kusini, Kuwait, Marekani, Norway, Oman, Poland, Qatar, Saudi Arabia, Singapore, Spain, Sweden, Ubelgiji, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani, Umoja wa Falme za Kiarabu – UAE, Urusi na Uswisi.

152. **Mheshimiwa Spika**, taasisi na mashirika ya kimataifa tunayoshirikiana nayo kwa karibu ni pamoja na: Benki ya Dunia; Shirika la Fedha

la Kimataifa; Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Kiuchumi katika Afrika (BADEA); Mfuko wa Abu Dhabi (ADFD); Mfuko wa Kimataifa wa Kusaidia Mapambano Dhidi ya Ukimwi, Kifua Kikuu na Malaria (Global Fund); Mfuko wa OPEC kwa Maendeleo ya Kimataifa (OFID); Mfuko wa Mazingira Duniani (GEF); Adaptation Fund; Mfuko wa Geothermal Risk Mitigation Facility (GRMF); Umoja wa Mataifa na mashirika yote yaliyopo chini yake; Umoja wa Ulaya (EU); Shirikisho la GAVI; Global Partnership for Education (GPE); Nutrition International; Mfuko wa Maendeleo wa Kilimo wa Kimataifa (IFAD) na Mfuko wa Saudi.

153. **Mheshimiwa Spika**, ni matarajio yetu kuwa kwa washirika wetu waliotuahidi rasilimali, watatimiza ahadi zao kwa ukamilifu na kwa wakati. Aidha, Serikali itaendelea kuimarisha uwajibikaji, uwazi na nidhamu katika usimamizi na matumizi ya rasilimali zitakazotolewa ili kuhakikisha upatikanaji wa thamani halisi ya fedha na kufikiwa kwa malengo yaliyokusudiwa.

154. **Mheshimiwa Spika**, naomba nitambue pia michango na ushirikiano wa Asasi Zisizo za Kiserikali ikiwa ni pamoja na Asasi za Kiraia,

Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, taasisi za fedha, sekta binafsi, mashirika ya kidini pamoja na taasisi za elimu ya juu na utafiti katika kuchangia maendeleo nchini.

155. **Mheshimiwa Spika**, kipekee nitumie fursa hii kuishukuru familia yangu kwa maombi na faraja inayoniwezesha kutekeleza majukumu yangu kwa ufanisi na weledi. Kwa namna maalum na ya kipekee, namshukuru mke wangu kipenzi na rafiki yangu mkuu, Bi. Nassra Ibrahim Ali, watoto wetu Hafidh na Ashura Khamis, na wakwe zetu, Abrarah Said Bakran na Hassan Juma Amour. Nawashukuru pia wajukuu – Nassra, Khamis, Said, Maryam kwa Hafidh na Abrarah; na mapacha Malik na Malaak, na Nasreen na Nazeen kwa Ashura na Hassan. Shukrani zangu za dhati ni kwa faraja na moyo wanaonipa na kuniombea kwa Mwenyezi Mungu kila siku ili niweze kutekeleza kwa uaminifu na uadilifu dhamana niliyopewa ya kuwatumikia watanzania.

VIII. HITIMISHO

156. **Mheshimiwa Spika**, kama nilivyoeleza hapo awali, bajeti hii ni ya kwanza katika utekelezaji wa Mpango wa Nne wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2026/27 – 2030/31 ambao ni sehemu ya utekelezaji wa Dira 2050. Ili kufikia malengo yaliyoainishwa katika Dira 2050, ni muhimu kwetu sote kujituma na kuwa na umoja na mshikano wa kitaifa katika utekelezaji wa mipango ya maendeleo. Aidha, wananchi sote hatuna budi kuchangamkia kikamilifu fursa zinazojitokeza kwa utekelezaji wa bajeti, nchi yetu kuwa mwenyeji wa mashindano ya AFCON ili kujiongezea kipato na hivyo kuboresha ustawi wa jamii. Mashindano ya AFCON yanaleta fursa adhimu hususan katika utoaji wa huduma za vyakula, malazi, usafiri na utalii. Fursa kubwa zitajitokeza katika miradi mikubwa inayotarajiwa kuwekezwa ya LNG, uchimbaji wa makaa ya mawe na chuma na uchakataji wake kuwa chuma cha pua pamoja na sekta za ujenzi, usafirishaji, madini, nishati na gesi. Tuzichangamkie ipasavyo fursa zote hizo na nyingine zinazojitokeza nchini kwetu.

157. **Mheshimiwa Spika**, kama nilivyoainisha hapo awali, Serikali inaendelea kuboresha

mazingira ya uwekezaji na ufanyaji biashara nchini ikiwemo maboresho ya mfumo wa kodi kwa lengo la kuvutia uwekezaji, kuhamasisha urasimishaji wa sekta isiyo rasmi na uanzishaji wa biashara mpya na hivyo kuchochea ukuaji wa uchumi. Serikali pia itarahisisha malipo kwa kupunguza matumizi ya fedha taslimu ili kuhakikisha kuwa mageuzi haya yanajenga uchumi wa kisasa pasipo kuacha nyuma wananchi katika gurudumu la ujenzi wa uchumi wa kidijitali.

158. **Mheshimiwa Spika**, naomba nimalizie kwa kulishukuru kundi muhimu na maalumu katika jamii yetu. Kwa moyo wa dhati kabisa, ninawashukuru viongozi wote wa dini kwa mchango wao mkubwa katika kujenga na kudumisha amani, maadili na mshikamano wa kitaifa. Imani yetu ya kiroho ni msingi muhimu wa umoja wetu na maendeleo ya nchi yetu. Tunawashukuru sana viongozi wetu kwa sala na dua zenu za kuiombea nchi yetu, viongozi na wananchi kwa ujumla. Kwa hakika, sala na dua hizo zimeendelea kuimarisha umoja, utulivu na mafanikio ya Taifa letu. Nawaomba wasichoke, waendelee kuliombea Taifa letu hasa pale shetani anapotupa majaribu yake.

159. **Mheshimiwa Spika**, naomba sasa Bunge lako lipokee, lijadili na kuidhinisha mapendekezo ya makadirio ya mapato na matumizi ya Serikali kwa mwaka 2026/27.

Mungu ibariki Tanzania.

160. **Mheshimiwa Spika**, kwa heshima na taadhima, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO NA VIELELEZO

Jedwali Na. 1: Ada/ Tozo kwa Ajili ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko (COPRA)

Na.	AINA YA HUDUMA	ADA/TOZO
	A. KUIDHINISHA NA KUSAJILI MKATABA WA KILIMO (CONTRACT FARMING AGREEMENT)	
1.	Uidhinishaji na usajili wa Mkataba wa Kilimo na:	
	(i) Mkulima ambaye ni mtu binafsi:	
	(a) Mkulima mdogo (*small scale farming*)	10,000
	(b) Mkulima wa kati (*medium scale farming*)	20,000
	(c) Mkulima mkubwa (*large scale farming*)	50,000
	(ii) Kampuni na taasisi nyingine ambazo si Vyama vya Ushirika:	
	(a) Kilimo kidogo	20,000
	(b) Kilimo cha kati	40,000
	(c) Kilimo kikubwa	100,000
	(iii) Vyama vya Ushirika na Jumuiya zenye wanachama:	
	(a) Wanachama kati ya 20 hadi 50	100,000
	(b) Wanachama kati ya 51 hadi 200	250,000
	(c) Wanachama kati ya 201 na kuendelea	500,000
	B. USAJILI, VIBALI NA LESENI	
2.	Maombi ya usajili wa mzalishaji:	
	(a) Mzalishaji mdogo	-
	(b) Mzalishaji wa kati	10,000
	(c) Mzalishaji mkubwa	20,000
3.	Kibali cha Mfanyabiashara cha mwaka	
	(a) Raia wa Tanzania na Raia wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (*EAC Partner State*)	10,000
	(b) Raia wa Kigeni	150,000
4.	Ghala ambazo hazisajiliwi na Bodi ya Stakabadhi Ghalani	10,000
5.	Kurudusu rejesta (*Perusal*)	10,000
6.	Kibali cha kununua: (c) Nafaka (d) Mazao jamii ya mikunde (*Pulses*) (e) Mazao mbegu za mafuta (*Oil Seeds and nuts*) (f) Mazao ya bustani (g) Mazao jamii ya mizizi (*Root crops and tubes*) (h)	30,000 kwa miaka miwili

Jedwali Na. 2: Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (Brela) Kanuni za Ada za Kampuni Zinazolipwa kwa Msajili

Na.	Huduma	Shilingi
1.	Kwa usajili wa kampuni ambayo mtaji wake ni:	
	(a) Zaidi ya 20,000 lakini usiozidi milioni 1	95,000
	(b) Zaidi ya milioni 1 lakini usiozidi milioni 5	175,000
	(c) Zaidi ya milioni 5 lakini usiozidi milioni 20	260,000
	(d) Zaidi ya milioni 20 lakini usiozidi milioni 50	290,000
	(e) Zaidi ya milioni 50 lakini usiozidi milioni 100	400,000
	(f) Zaidi ya milioni 100 lakini usiozidi milioni 500	450,000
	(g) Zaidi ya milioni 500 lakini usiozidi bilioni 1	500,000
	(h) Zaidi ya bilioni 1 lakini usiozidi bilioni 10	600,000
	(i) Zaidi ya bilioni 10	1,000,000
2.	Kwa usajili wa kampuni zisizo na mtaji	500,000
3.	Kwa kuhifadhi jina la kampuni	50,000
4.	Kwa kubadili jina la kampuni	22,000
5.	Kwa kupokea au kusajili nyaraka yoyote inayopaswa kuwasilishwa kwa Msajili kwa mujibu wa sheria na kwa kuwasilisha nyaraka yoyote kwa ajili ya kuthibitisha ukweli wa taarifa zilizowasilishwa na kampuni	22,000
6.	Kwa kushindwa au kuchelewa kuwasilisha nyaraka yoyote inayopaswa kuwasilishwa kwa Msajili (kwa mwezi au sehemu ya mwezi)	2,500
7.	Kwa kuwasilisha taarifa za mwaka	22,000
8.	Kwa kuthibitisha nyaraka yoyote, kwa ukurasa	3,000
9.	Kwa upekuzi wa jalada lolote la kampuni	5,000
10.	Kwa kupata taarifa rahisi au taarifa iliyochakatwa ya usajili wa kampuni	30,000
11.	Kwa usajili wa dhamana ya mkopo wa kampuni kwa lengo la kupata kiasi cha fedha:	
	(a) Kisichozidi milioni 10	22,000
	(b) Zaidi ya milioni 10 lakini kisichozidi milioni 100	22,000
	(c) Zaidi ya milioni 100 lakini kisichozidi milioni 500	50,000
	(d) Zaidi ya milioni 500 lakini kisichozidi billioni 1	100,000
	(e) Zaidi ya billioni 1	150,000
12.	Kwa kupata nakala ya cheti cha usajili au cha kukidhi matakwa ya sheria	10,000
13.	Kuwasilisha nyaraka yeyote kwa Msajili kwa ajili ya kupata uthibitisho wa nyaraka	5,000
14.	Kwa kurejesha usajili wa kampuni kwenye rejesta ya Kampuni	50,000
15.	**Ada zinazolipwa na kampuni kwa kuzingatia sehemu ya XII ya Sheria**	**Shilingi**
	(a) Kwa usajili wa nakala iliyothibitishwa ya nyaraka yoyote inayotengeneza au inayoelezea muundo wa kampuni	2,000,000
	(b) Kwa usajili au uwasilishwaji wa nyaraka yoyote inayopaswa kuwasilishwa kwa Msajili chini ya sehemu XII ya Sheria isipokuwa taarifa ya mizania	600,000
	(c) Kwa kuwasilisha taarifa ya mizania	600,000
	(d) Kwa kushindwa au kuchelewa kuwasilisha nyaraka yoyote inayopaswa kuwasilishwa kwa Msajili (kwa mwezi au sehemu ya mwezi)	70,000

Jedwali Na. 3: NEMC Fees and Charges

S/N	Category	Current Provision (2025 Regulations)			Remarks	Amendments		
1		(i) Tourism or recreational facility within and adjacent to protected and sensitive areas	a. Three to five star	2,000,000		(i) Tourism or recreational facility within and adjacent to protected and sensitive areas	a. Hotel and Lodge	2,000,000 p.a
			b. One or two star	1,000,000			b. Guest House, permanent or seasonal tented camp site	800,000 p.a
			c. Others (ungraded)	750,000				
2	(6) Tourism or Recreational development	(iii) Mountain cable cars and Balloon operations		750,000	**Delete category 6 and replace**	(iii) Mountain cable per car		750,000
						(iv) Balloon operations		100,000 per ballon p.a
		(iv) Sporting facilities (stadium, playground)		750,000				(a) Stadiums 750,000 p.a
								(b) Commercial playgrounds 100,000 p.a
								(c) Sports Arena 200,000 p.a
						(vi) Indoor or Outdoor Social halls		300,000 p.a
		(v) Social halls and night clubs		300,000		(vii) Night clubs		300,000 p.a
						(viii) Bars or Lounge		50,000 p.a

S/	Category	Current Provision (2025 Regulations)			Remarks	Amendments		
		(i) Oil and gas field exploration		3,000,000		i. Oil and Gas Exploration	a) Exploration survey per campaign	10,000,000 per campaign
		(ii) Oil and gas field development		10,500,000			b) Exploration drilling per campaign	20,000,000 per campaign
		(iii) Offshore and onshore pipeline		20,500,000				
		(iv) Oil and gas separation, processing, handling and storage		10,500,000		ii. Oil and/or Gas drilling campaign during development phase per campaign		10,500,000
		(vii) Transportation of petroleum products (companies)		50,000		v. Processing Facility/ Plant		10,500,000 p.a
		(viii) Fuel filling station and their ancillary facilities	a. Fuel filling station	200,000		vi. Handling and storage located outside processing facility/plant		5,000,000 p.a
	(8) Oil and Gas		b. Service fuel filling station	250,000	**Delete category 8 and Replace**	vii. Transmission/ transportation pipeline per km		Transmission pipeline per km 1- 500km: 50,000 per km 501-1000km: 40,000 per km 1001km and above: 30,000 per km
7						(viii). Oil refineries		10,500,000
						(ix). Product depots for the storage of petrol, gas, diesel, tar and other products within commercial, industrial or residential area		4,500,000

S/	Category	Current Provision (2025 Regulations)			Remarks	Amendments		
						(xi). Fuel filling station and their ancillary facilities	a. Fuel filling station	250,000
							b. Service fuel filling station	300,000
	(14) Building and Civil engineering industries	(i) Housing estate		1,000,000	**Delete category 14 and replace**	(i) Housing estate or Multistorey building	a. Housing estate	1,000,000
		(ii) Multi-storey building of four storey and above	a. Residential (per storey)	30,000			b. Residential- four storey and above	30,000 per storey
			b. Commercial (per storey)	50,000			c. Commercial- four storey and above	50,000 per storey
		(iii) Motor terminals		300,000		(ii) Motor terminals		300,000
		(iv) Shopping mall		1,000,000		(iii) Shopping mall		1,000,000
14		(v) Warehousing and storage facility		300,000		(iv) Warehousing and storage facility		300,000
		(vi) Supermarket outside shopping mall		300,000		(v) Supermarket outside shopping mall		300,000
		(vii) Open market in cities/municipalities		300,000		(vi) Open market in cities/municipalities		300,000
		(ix) Artisanal block/brick making facility		100,000		(viii) Artisanal block/brick making facility		100,000 per facility
		(x) Custom bonded warehouse		300,000		(ix) Custom bonded warehouse		300,000
		(xi) Car /vehicle showroom		200,000		(x) Car /vehicle showroom		200,000
15	(15) Chemical industries	(ix) Rubber and plastic	1,500,000	**Add immediately after**	(x) Plastic and Rubber Industries	1.Petrochemical industries	2,000,000 0 p.a	

S/	Category	Current Provision (2025 Regulations)				Remarks	Amendments				
				Item (ix) and renumbering Item (x) and (xi) as Item (xii) and (xiii)		2.Processing and manufacturing industries		2,000,0000 p.a			
						3. Plastic recycling industries		100,000 p.a			
						4. 3D printing and labelling industries		2,000,0000 p.a			
		(i) Oil and natural gas extraction	30,000,000				a. Carbon-In-Pulp (CIP) or Carbon-In Leach (CIL) Processing Plants	4,000,000			
		(ii) Large scale (special) mining and processing	25,000,000				b. Elution Plant	1,000,000			
		(iii) Medium scale mining and processing	7,500,000				c. Vat leaching plant	300,000			
		(iv) Mineral processing					d. Heap leaching plant	50,000,000 per heap per quarter			
							e. Mineral refinery plant	1,000,000 p.a			
		a. Carbon-in-Pulp (CIP) or carbon-inLeach (CIL) Processing Plants	4,000,000		(i) Mineral processing		f. Crushing of stone/aggregates (outside the quarry site)				
							g. Granite, marble,	Granite, marble,			

S/	Category	Current Provision (2025 Regulations)				Remarks	Amendments				
							dimension and decorating stones/ tiles	dimension and decorating stones 1,000,000 p.a			
							h. Salt pan (per pan)	25,000 per pan			
		b. Elution plant	1,000,000				i. Other mineral processing which are not specified	300,000			
		c. VAT leaching plant	300,000		(ii) Borrow pit			750,000 per pit			
		d. Other mineral processing which are not specified	300,000			a. Exploration		1000,000 p.a			
		(v) Artisanal and small-scale mining and processing	250,000		(iii) Radioactive projects	b. Mining		30,000,000 p.a			
		(vi) Quarries	3,000,000			c. Processing		50,000,000 p.a			
		(vii) Crushing of stone/aggregates (outside the quarry site)	1,500,000			d. Off production		15,000,000 p.a			
		(viii) Borrow pits	750,000		(iv) Mineral explorations/prospecting license per year	a. Mineral Exploration		(iv) Mineral Exploration			
		(ix)	50,000,000								

S/	Category	Current Provision (2025 Regulations)		Remarks	Amendments		
		Radioactive mining and/or processing					3,000,000 p.a
		(x) Mineral explorations	3,000,000				
		(xi) Salt pan (per pan)	50,000		(v) Manufacture of explosive materials and other related product		2,500,000 p.a
16	(16) Extractive industries	(xii) Granite, marble, dimension and decorating stones	1,500,000	**Delete category 16 and Replace**	(vi) Storage of explosive Material and other related products		1,000,000 p.a
		(xiii) Manufacture of explosive materials and other related product	2,500,000		(vii) Extraction of gases (CO_2, Helium)		6,000,000
		(xiv) Storage of explosive Material and other related products	1,000,000		(viii) Coal Storage Facility	a. with storage capacity of below 50,000 tonnages	750,000 p.a charged at selling point
		(xv) Sand mining	2,000,000			b. 50,000 to 150,000 tonnages	750,000 p.a charged at selling point
		(xvi) Extraction of gases (CO_2, Helium)	10,000,000			c. above 150,000 tonnages	750,000 p.a charged at selling point

Jedwali Na. 4: Proposed Amendments to the Fisheries Regulations on License Fees, Export Duties, and Import Duties for Fish and Fishery Products

S/N	Types of fees/charges for license, permits, export or import fish and fishery products.	FEES/DUTIES (TZS)
1.	Increase the annual license fee for sport fishing vessels.	400,000.00
2.	Export royalty for prawn head on per kilogram	2,600.00
3.	Export royalty for exporting frozen Prawn headless per kilogram	1,800.00
4.	Export royalty for exporting frozen tail lobster per kilogram	3,500.00
5.	Import license for live crabs, lobsters and coweries (*Crustacean/cephalopo ds/Mollusc*)	Tanzanian 400,000.00 Foreigners 4,000,000.00
6.	The import royalty for sea shells (simbi) into the country is charged based on weight (per kilogram).	650.00
7.	The annual import license for fish and fishery products (for both Tanzanians and non-citizens), including: (i) Sardines (Dried dagaa); (ii) Sea shells (simbi); (iii) Dried marine fish (ng'onda).	Tanzanian 400,000.00 Foreigners 4,000,000.00
	The annual import license for fish and fishery products (for both Tanzanians and non-citizens), including Ornamental fish.	Tanzanian 500,000.00 Foreigners 5,000,000.00
8.	Fish or fishery products	
	(i) Movement Permit per kilogram within the country	75.00
	(ii) Movement permit for (per Kg): (a) Dried fish maws; (b) Fresh/chilled or frozen fish maws.	Dried 1,800.00 Fresh 1,300.00
9.	License fee for fishing vessel (length below 11.0 meters) (i) Small scale (ii) Medium scale (iii) Large scale	Small Scale 50,000.00 Medium scale 60,000.00 Large scale 80,000.00
10.	License fee for fishing vessel (vessel length between 11.0 to 15.0 meters) (i) Medium scale (ii) Large scale	160,000.00
11.	License fee for fishing vessel (vessel length between 15.1 to 20.0 meters)	280,000.00
12.	License fee for fishing vessel (Vessel with Gross tonage between 20.1 to 50.0 GT)	30,000.00@GT
13.	License fee for fishing vessel (Vessel with Gross tonage between 50.1 to 100.0 GT)	50,000.00@GT
14.	License fee for fishing vessel (Vessel with Gross tonage between 100.1 to 150.0GT)	65,000.00
15.	Collection license fees	
	(i) Ornamental fish	500,000.00
	(ii) Sea shells	30,000.00
	(iii) Cephalopods	30,000.00
	(iv) Prawns	30,000.00
	(v) Lobsters/ Crabs	30,000.00
	(vi) Nile perch fish maws	450,000.00
	(vii) Other fish maws	200,000.00
	(viii) Fish skin	50,000.00
	(ix) Fisher's license	50,000.00

S/N	Types of fees/charges for license, permits, export or import fish and fishery products.	FEES/DUTIES (TZS)
16.	Export license for fish and fishery products:	
	(i) Fish skins and belly flaps Small-scale (Tanzanian) Large-scale (Tanzanian) Foreign national	Small scale 500,000.00 Large scale 1,000,000.00 Foreign national 3,500,000.00
	(ii) Fish Head, chest, Off-cuts and Frames Small-scale (Tanzanian) Large-scale (Tanzanian) Foreign national	Small scale 750,000.00 Large scale 1,500,000.00 Foreign national 3,500,000.00
	(iii) Fish meals and fish oil Small-scale (Tanzanian) Large-scale (Tanzanian) Foreign national	Small scale 750,000.00 Large scale 1,500,000.00 Foreign national 3,500,000.00
	(iv) Dried fish (Kayabo, Ng'onda) Small-scale (Tanzanian) Large-scale (Tanzanian) Foreign national	Small Scale 750,000.00 Large scale 1,500,000.00 Foreign national 3,500,000.00
	(v) Other fisheries products Small-scale (Tanzanian) Large-scale (Tanzanian) Foreign national	Small scale 1,000,000.00 Large scale 1,500,000.00 Foreign national 3,500,000.00
	(vi) Sea weed from Wild water Small-scale (Tanzanian) Large-scale (Tanzanian) Foreign national	Small -scale 500,000.00 Large-scale 750,000.00 Foreign national 1,000,000.00
17.	Ushuru wa kusafirisha samaki au mazao ya uvuvi nje ya nchi kwa kilo	
	(i) Fish stake	350.00
	(ii) Fish fillet	350.00
	(iii) Dried fish	500.00
	(iv) Fish skin	200.00
	(v) Belly flaps	200.00
	(vi) Fresh water sea shells	50.00
	(vii) Fish chips	50.00
	(viii) Ornamental fish	1,800.00
PROPOSED FISHERIES (LABORATORY) REGULATIONS FOR 2026/2027		
S/N	**Type of Fees for Service**	Fees
1.	Health certificates	50,000.00 Per consignment
2.	Declaration Certificate	10,000.00 Per consignment
3.	Approval Certificate of means of transport for fish and fishery products (large truck/vessel/container)	70,000.00
4.	Approval Certificate of modified means of transport for fish and fishery products (small truck/vessel/Box)	50,000.00
5.	Audit of fish processing factory (large establishment)	500,000.00 per annum
6.	Audit of fish processing premises (artisanal)	200,000.00 per annum

S/N	Types of fees/charges for license, permits, export or import fish and fishery products.	FEES/DUTIES (TZS)
7.	Approval of independent cold store and ice plant	100,000.00
8.	Approval of artisanal processing premises/stores (medium scale)	100,000.00
9.	Approval of artisanal processing premises/stores (small scale)	50,000.00
10.	Approval of fish butchery per year	35,000.00
11.	HACCP assessment and verification (artisanal)	50,000.00

Jedwali Na. 5: Mwenendo wa Makusanyo ya Mapato ya Serikali

Shilingi milioni

	2020/21 Halisi	2021/22 Halisi	2022/23 Halisi	2023/24 Halisi	2024/25 Halisi	2025/26 Bajeti	2025/26 Matarajio	2026/27 Bajeti
Jumla ya Mapato ya Ndani	**20,594,735**	**24,395,566**	**26,277,887**	**29,829,895**	**34,845,867**	**40,466,131**	**41,027,366**	**46,228,159**
A. Mapato ya TRA	**17,624,454**	**20,931,262**	**22,610,162**	**26,072,402**	**30,095,736**	**34,103,890**	**35,338,424**	**39,094,701**
1. Ushuru wa Forodha	1,286,114	1,469,206	1,625,114	1,833,763	2,093,123	2,176,053	2,273,374	2,534,426
2. Ushuru wa Bidhaa	2,722,380	2,888,518	2,946,239	3,506,194	4,415,222	4,538,126	4,745,248	5,019,141
3. Kodi ya Ongezeko la Thamani	5,029,231	5,343,680	6,165,872	6,625,283	8,004,586	9,305,565	9,611,262	10,036,850
4. Kodi ya Mapato	6,015,741	7,517,312	7,601,041	9,077,396	10,444,524	11,268,555	12,284,377	13,758,082
5. Kodi Nyingine	2,570,988	3,712,546	4,271,897	5,029,766	5,138,280	6,815,590	6,424,164	7,746,201
B. Mapato yasiyotokana na Kodi	**2,970,281**	**3,464,305**	**3,667,725**	**3,757,493**	**4,750,131**	**6,362,241**	**5,688,941**	**7,133,459**
1. Michango na Gawio la Mashirika	636,399	850,348	1,008,866	767,085	982,450	1,696,261	1,540,672	1,792,228
2. Wizara Nyingine na Mikoa	1,576,826	1,724,489	1,637,820	1,843,855	2,330,403	2,985,474	2,517,271	3,375,038
3. Mapato ya Halmasahuri	757,055	889,468	1,021,039	1,146,553	1,437,278	1,680,507	1,630,998	1,966,193

Chanzo: Wizara ya Fedha

Jedwali Na. 6: Mwenendo wa Mikopo ya Serikali

Shilingi milioni

	2020/21 Halisi	2021/22 Halisi	2022/23 Halisi	2023/24 Halisi	2024/25 Halisi	2025/26 Bajeti	2025/26 Matarajio	2026/27 Bajeti
1. Jumla ya Mikopo mipya ya Ndani na nje (a+b)	**11,700,174**	**11,820,767**	**12,102,719**	**12,480,625**	**14,095,232**	**15,099,033**	**13,966,938**	**15,542,894**
(a) Mikopo Mipya ya Ndani	**6,621,772**	**5,894,434**	**6,124,512**	**5,432,463**	**7,489,466**	**5,539,667**	**6,029,005**	**6,557,744**
(i) Mikopo mipya ya Ndani (Kulipia dhamana za Serikali zilizoiva)	3,262,552	3,044,432	2,610,598	3,257,144	4,087,193	3,325,557	3,122,373	3,285,395
(ii) Mikopo mipya ya Ndani (Kuziba nakisi ya Bajeti)	3,359,220	2,850,002	3,513,914	2,175,319	3,402,273	2,214,111	2,906,632	3,272,349
(b) Mikopo Mipya ya Nje	**5,078,402**	**5,926,333**	**5,978,206**	**7,048,162**	**6,605,766**	**9,559,365**	**7,937,933**	**8,985,150**
(i) Mikopo yenye Masharti nafuu (Miradi ya Maendeleo)	1,746,973	2,825,097	1,115,244	2,933,214	1,859,744	4,419,817	3,266,373	4,767,036
(ii) Mikopo yenye Masharti nafuu (Bajeti)	210,239	1,291,743	1,851,237	2,013,708	2,335,248	2,510,537	2,040,872	1,787,742
(iii) Mikopo yenye masharti ya Kibiashara	3,121,190	1,809,494	3,011,725	2,101,241	2,410,774	2,629,012	2,630,688	2,430,372
(c) Malipo ya Madeni ya Ndani	**5,077,996**	**4,948,687**	**3,711,400**	**6,082,781**	**7,330,210**	**7,022,845**	**6,798,774**	**7,315,696**
(i) Mtaji -Kulipia Dhamana za Serikali zilizoiva (Rollover)	3,262,552	3,044,432	2,610,598	3,257,144	4,087,193	3,325,557	3,122,373	3,285,395
(ii) Riba	1,815,445	1,904,255	1,100,802	2,825,637	3,243,017	3,697,288	3,676,401	4,030,301
(d) Malipo ya Madeni ya Nje	**3,140,117**	**3,676,474**	**4,686,200**	**4,669,652**	**5,131,656**	**7,186,134**	**7,166,382**	**7,379,431**
(i) Mtaji	2,427,023	2,816,057	2,916,041	3,011,813	3,197,973	4,389,707	4,387,098	4,550,190
(ii) Riba	713,093	860,417	1,770,159	1,657,838	1,933,683	2,796,427	2,779,284	2,829,241
(e) Ongezeko Halisi la Mikopo ya Ndani (a-c(i)	**3,359,220**	**2,850,002**	**3,513,914**	**2,175,319**	**3,402,273**	**2,214,111**	**2,906,632**	**3,272,349**
(f) Ongezeko Halisi la Mikopo ya nje (b-d(i)*	**2,651,379**	**3,110,276**	**3,062,165**	**4,036,349**	**3,407,793**	**5,169,659**	**3,550,835**	**4,434,960**
2. Ongezeko Halisi la Mikopo ya Ndani na Nje (e+f)	**6,010,599**	**5,960,278**	**6,576,079**	**6,211,668**	**6,810,066**	**7,383,770**	**6,457,467**	**7,707,309**

Chanzo: Wizara ya Fedha

*****Ongezeko hili halijuishi fedha zinazoendelea kupokelewa kwenye Mikopo ya zamani

Jedwali Na. 7a: Mfumo wa Bajeti

Shilingi milioni

	2020/21 Halisi	2021/22 Halisi	2022/23 Halisi	2023/24 Halisi	2024/25 Halisi	2025/26 Bajeti	2025/26 Matarajio	2026/27 Bajeti
Mapato Yote	**32,274,882**	**36,923,779**	**39,162,784**	**42,836,588**	**49,362,285**	**56,490,252**	**55,913,734**	**62,334,193**
Mapato ya Ndani	20,594,735	24,395,566	26,277,887	29,829,895	34,845,867	40,466,131	41,027,366	46,228,159
Misaada na Mikopo ya Bajeti	210,239	1,394,945	1,851,237	2,127,504	2,388,215	2,510,537	2,040,872	1,787,742
Misaada na Mikopo ya Miradi	2,197,354	3,337,660	1,621,571	3,293,890	2,526,525	5,155,169	3,999,875	5,197,360
Misaada na mikopo ya Kisekta	252,471	92,727	90,053	160,215	160,304	189,736	185,928	132,815
Mikopo ya Ndani (Rollover)	3,262,552	3,044,432	2,610,598	3,257,144	4,087,193	3,325,557	3,122,373	3,285,395
Mikopo ya Ndani (Financing)	3,359,220	2,850,002	3,513,914	2,175,319	3,402,273	2,214,111	2,906,632	3,272,349
Mikopo ya kibiashara	3,121,190	1,809,494	3,011,725	2,101,241	2,410,774	2,629,012	2,630,688	2,430,372
Marekebisho	-722,879	-1,047	185,798	-108,620	-458,866			
Matumizi Yote	**32,274,882**	**36,923,779**	**39,162,784**	**42,836,588**	**49,362,285**	**56,490,252**	**55,913,734**	**62,334,193**
Matumizi ya Kawaida	20,573,298	21,843,438	25,192,078	28,200,167	33,959,563	38,996,519	38,560,134	41,514,417
Malipo ya Mishahara	7,328,824	8,087,392	9,046,205	9,978,926	11,238,563	13,174,240	13,145,144	14,088,142
Mfuko Mkuu	9,656,017	10,273,082	10,260,912	12,597,693	14,801,787	17,254,771	16,980,948	18,276,946
Kulipa Madeni	8,218,113	8,625,162	8,397,601	10,752,432	12,461,866	14,208,979	13,965,156	14,695,127
Malipo Mengine	1,437,904	1,647,920	1,863,311	1,845,261	2,339,921	3,045,792	3,015,792	3,581,820
Matumizi Mengineyo	3,588,456	3,482,964	5,884,961	5,623,548	7,919,213	8,567,508	8,434,042	9,149,328
Fedha za Halmashauri	447,419	532,768	622,834	689,314	863,660	1,067,065	978,599	1,170,940
Matumizi Mengine	3,141,037	2,950,196	5,262,127	4,934,234	7,055,552	7,500,443	7,455,443	7,978,388
Matumizi ya Maendeleo	11,701,584	15,080,341	13,970,706	14,636,421	15,402,723	17,493,733	17,353,600	20,819,776
Fedha za Ndani	9,251,759	11,461,638	12,259,082	11,182,316	12,715,894	12,117,828	12,712,762	15,489,601
Fedha za Nje	2,449,825	3,618,703	1,711,624	3,454,105	2,686,829	5,375,905	4,640,838	5,330,175
Pato la Taifa (mwaka wa kizio 2019)	**155,914,440**	**170,700,924**	**186,384,944**	**202,667,300**	**223,039,333**	**244,809,614**	**244,809,614**	**270,358,131**

Chanzo: Wizara ya Fedha

Jedwali Na. 7b: Mfumo wa Bajeti

Asilimia ya Pato la Taifa

	2020/21 Halisi	2021/22 Halisi	2022/23 Halisi	2023/24 Halisi	2024/25 Halisi	2025/26 Bajeti	2025/26 Matarajio	2026/27 Bajeti
Mapato Yote	**20.7%**	**21.6%**	**21.0%**	**21.1%**	**22.1%**	**23.1%**	**22.8%**	**23.1%**
Mapato ya Ndani	13.2%	14.3%	14.1%	14.7%	15.6%	16.5%	16.8%	17.1%
Misaada na Mikopo ya Bajeti	0.1%	0.8%	1.0%	1.0%	1.1%	1.0%	0.8%	0.7%
Misaada na Mikopo ya Miradi	1.4%	2.0%	0.9%	1.6%	1.1%	2.1%	1.6%	1.9%
Misaada na mikopo ya Kisekta	0.2%	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%
Mikopo ya Ndani (Rollover)	2.1%	1.8%	1.4%	1.6%	1.8%	1.4%	1.3%	1.2%
Mikopo ya Ndani (Financing)	2.2%	1.7%	1.9%	1.1%	1.5%	0.9%	1.2%	1.2%
Mikopo ya kibiashara	2.0%	1.1%	1.6%	1.0%	1.1%	1.1%	1.1%	0.9%
Marekebisho	-0.5%	0.0%	0.1%	-0.1%	-0.2%	0.0%	0.0%	0.0%
Matumizi Yote	**20.7%**	**21.6%**	**21.0%**	**21.1%**	**22.1%**	**23.1%**	**22.8%**	**23.1%**
Matumizi ya Kawaida	13.2%	12.8%	13.5%	13.9%	15.2%	15.9%	15.8%	15.4%
Malipo ya Mishahara	4.7%	4.7%	4.9%	4.9%	5.0%	5.4%	5.4%	5.2%
Mfuko Mkuu	6.2%	6.0%	5.5%	6.2%	6.6%	7.0%	6.9%	6.8%
Kulipa Madeni	5.3%	5.1%	4.5%	5.3%	5.6%	5.8%	5.7%	5.4%
Malipo Mengine	0.9%	1.0%	1.0%	0.9%	1.0%	1.2%	1.2%	1.3%
Matumizi Mengineyo	2.3%	2.0%	3.2%	2.8%	3.6%	3.5%	3.4%	3.4%
Fedha za Halmashauri	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%
Matumizi Mengine	2.0%	1.7%	2.8%	2.4%	3.2%	3.1%	3.0%	3.0%
Matumizi ya Maendeleo	7.5%	8.8%	7.5%	7.2%	6.9%	7.1%	7.1%	7.7%
Fedha za Ndani	5.9%	6.7%	6.6%	5.5%	5.7%	4.9%	5.2%	5.7%
Fedha za Nje	1.6%	2.1%	0.9%	1.7%	1.2%	2.2%	1.9%	2.0%

Chanzo: Wizara ya Fedha

Jedwali Na. 8: Sura ya Bajeti (2026/27 – 2028/29)

Shilingi milioni

	2026/27	2027/28	2028/29
A: Mapato	**46,791,299**	**52,360,781**	**58,390,269**
Mapato ya kodi	37,022,030	41,393,268	46,260,777
Misaada/Michango	563,139	516,459	486,219
Mapato mengine	9,206,129	10,451,054	11,643,273
o/w Mamlaka za Serikali za Mitaa	1,966,193	2,300,446	2,691,522
B: Matumizi	**52,169,947**	**56,087,146**	**60,965,872**
Mishahara na stahiki za watumishi	**10,127,295**	**11,030,985**	**12,293,402**
o/w Mishahara kwa watumishi wa Serikali Kuu	6,327,227	5,380,423	5,660,205
Michango ya hifadhi za jamii	2,131,009	2,619,818	2,824,843
Gharama za bidhaa na huduma	**5,215,408**	**7,526,556**	**8,315,739**
Malipo ya riba	**6,859,541**	**8,019,853**	**8,208,854**
Malipo ya riba nje	2,829,241	3,402,605	3,501,541
Malipo ya riba ndani kwa taasisi zisizo Serikali Kuu	4,030,301	4,617,247	4,707,312
Ruzuku kwenye taasisi za uwekezaji	**2,791,970**	**1,888,215**	**1,854,057**
Ruzuku na michango	**22,528,163**	**23,006,413**	**25,485,795**
Kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa	9,029,943	11,356,726	12,419,809
o/w Mishahara ya watumishi	5,312,016	6,794,284	7,133,998
Ununuzi wa samani na uwekezaji	2,200,313	1,977,764	2,076,653
Kwa taasisi za umma	11,006,544	13,303,436	14,463,854
o/w Mishahara ya watumishi	2,320,445	2,407,842	2,528,234
Ununuzi wa samani na uwekezaji	5,936,233	7,518,710	7,894,645
Ruzuku ya vyanzo maalumu inayoenda moja kwa moja	1,843,130	-	-
Mafao na misaada ya kijamii	**1,007,689**	**829,649**	**871,131**
Gharama nyingine	**3,639,880**	**3,785,476**	**3,936,895**
Salio la Mapato na Matumizi	**(5,378,648)**	**(3,726,366)**	**(2,575,603)**
C: Uwekezaji katika mali zisizo za kifedha	**2,328,661**	**3,203,774**	**3,394,826**
Nakisi ya Bajeti bila Misaada	**(8,270,449)**	**(7,446,598)**	**(6,456,648)**
Nakisi ya bajeti ikijumuisha misaada	**(7,707,309)**	**(6,930,140)**	**(5,970,429)**
Ugharamiaji wa nakisi ya bajeti	**7,707,309**	**6,930,140**	**5,970,429**
D: Mikopo ya ndani	**3,272,349**	**3,657,039**	**3,074,928**
D1 - Mikopo ya ndani	6,557,744	7,681,816	6,723,935
D2 - Malipo ya mikopo ya ndani	(3,285,395)	(4,024,778)	(3,649,007)
E: Mikopo ya nje	**4,434,960**	**3,273,101**	**2,895,501**
E1 - Mikopo ya nje	8,985,150	9,118,969	7,877,782
o/w Mikopo ya Kibiashara	2,430,372	3,126,936	2,923,829
E2 - Malipo ya mikopo ya nje	(4,550,190)	(5,845,868)	(4,982,281)
Jumla ya Bajeti (A + D1 + E1)	**62,334,193**	**69,161,566**	**72,991,986**

Chanzo: Wizara ya Fedha

Kielelezo Na. 1: Uwiano wa Mapato ya Ndani na Mapato ya Kodi kwa Pato la Taifa

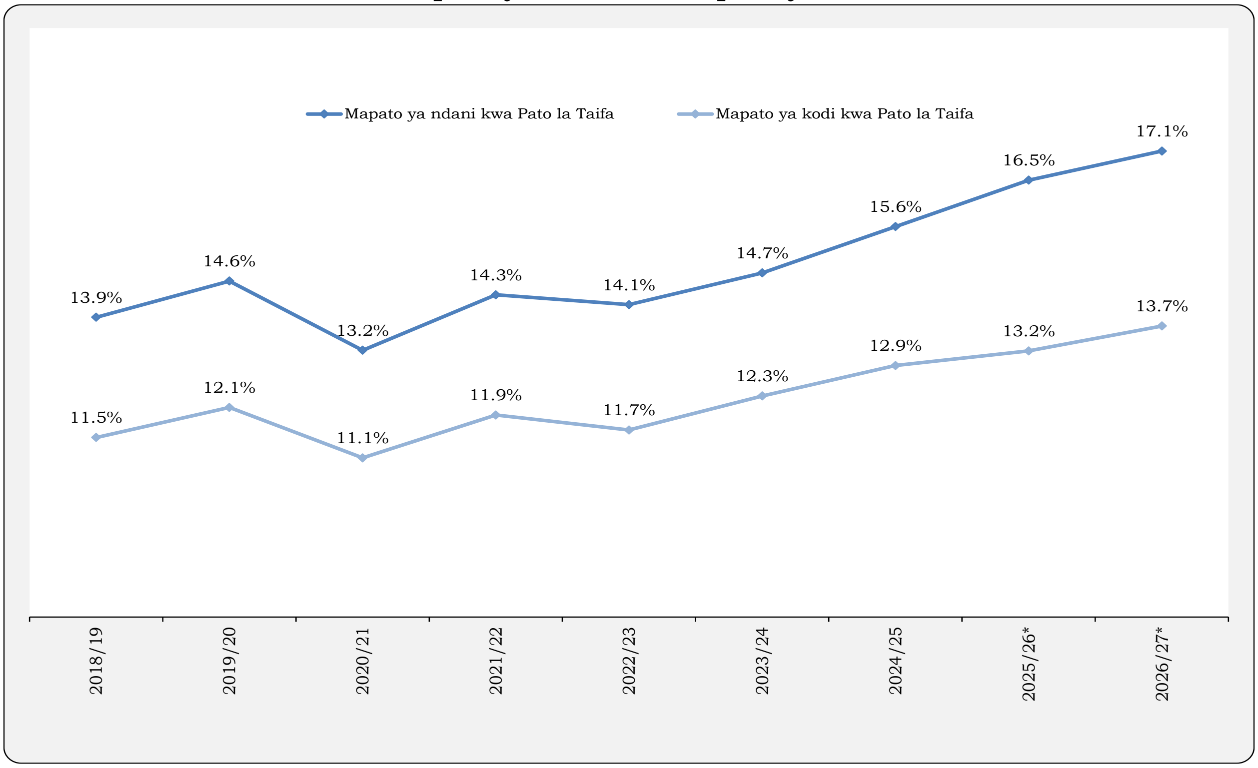

*Makadirio

Kielelezo Na. 2: Vyanzo vya Mapato ya Ndani

Shilingi bilioni

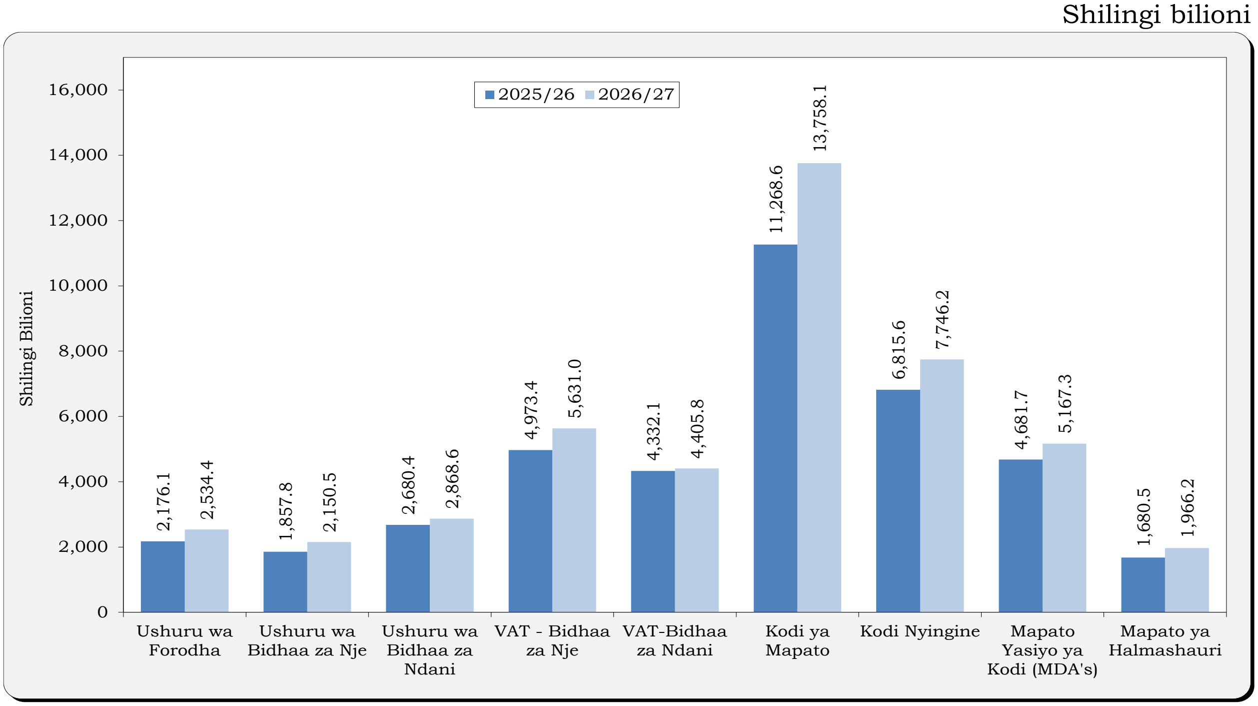

Kielelezo Na. 3: Vyanzo vya Mapato

Shilingi bilioni

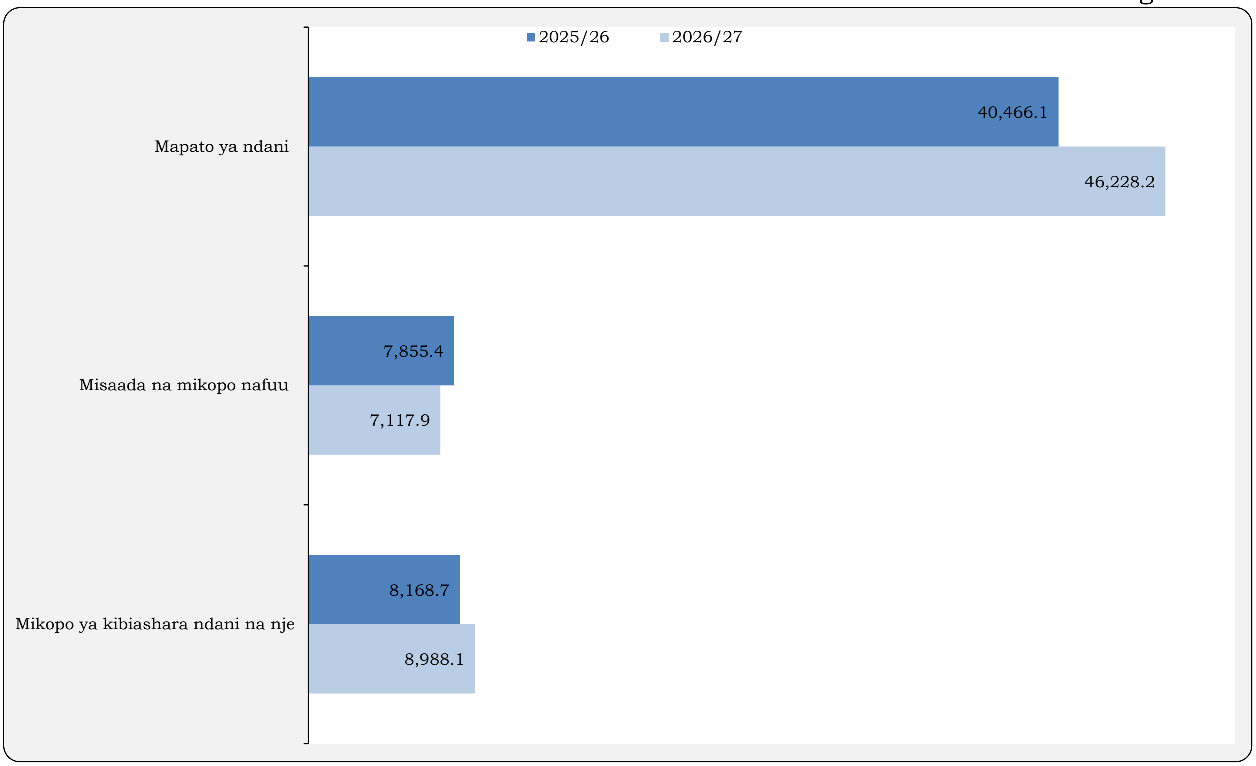

Kielelezo Na. 4: Matumizi ya Serikali

Shilingi bilioni

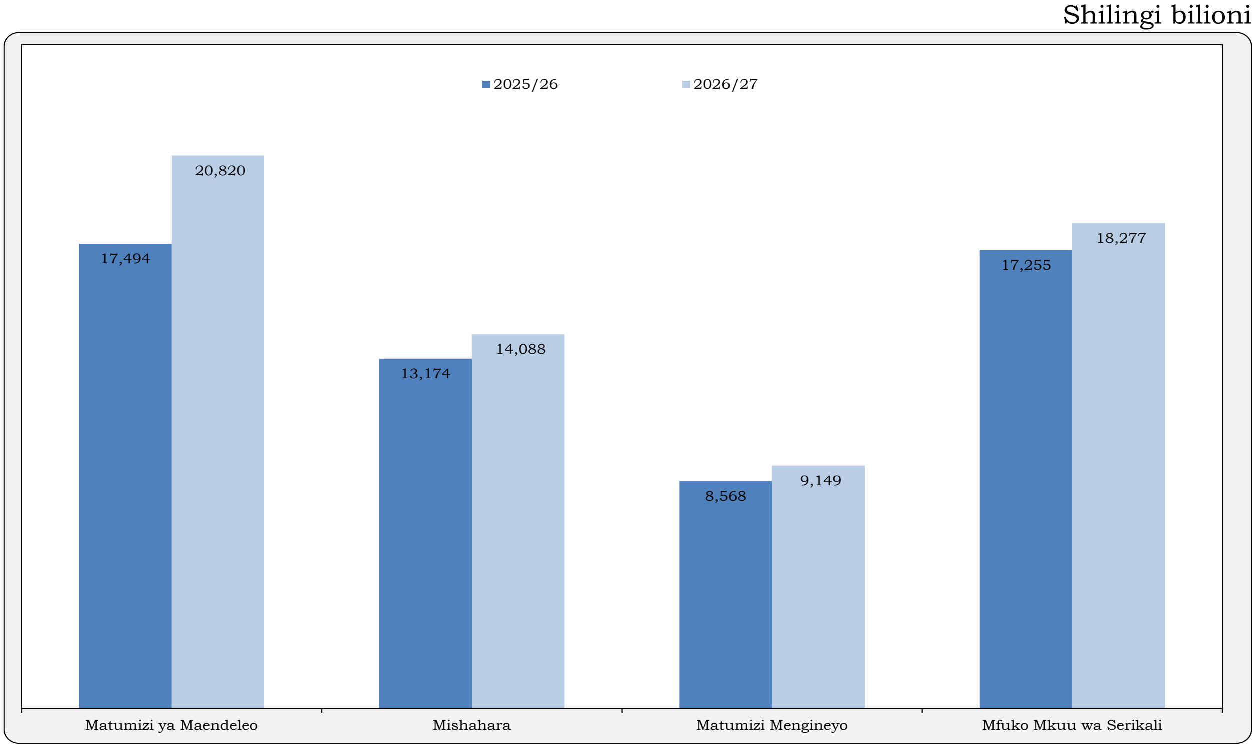

Kielelezo Na. 5: Mchanganuo wa Deni la nje kwa wakopeshaji, Aprili 2026

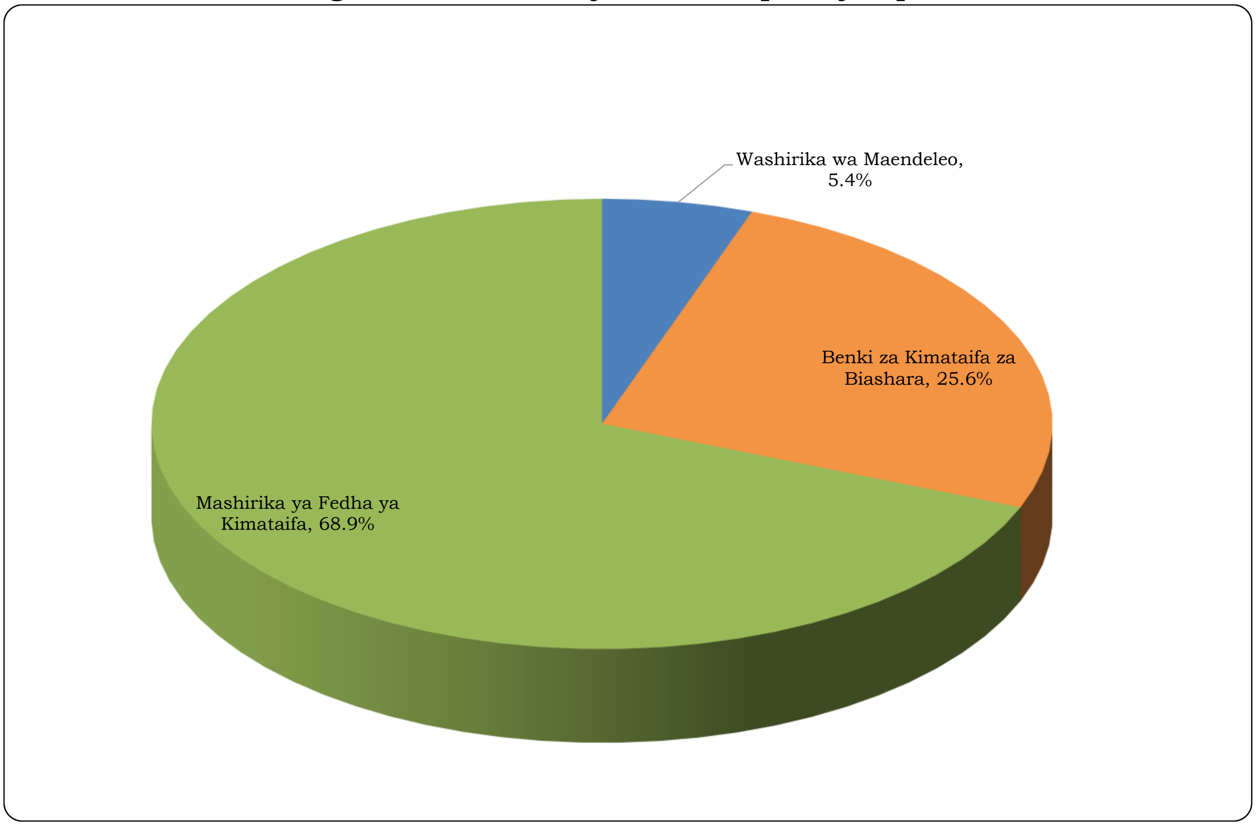

Uzinduzi wa Mradi wa Nishati safi za Kupikia

Rais Dkt. Samia Akiweka Jiwe la Msingi Ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Amali ya Mwamapalala - Simiyu

Maboresho ya Mazingira ya Biashara:
Kituo cha Kibiashara na Usafirishaji Ubungo
chenye nafasi 2,060 za Maduka na Ofisi

Wizara ya Fedha
Mji wa Serikali - Mtumba, Mtaa wa Hazina
S.L.P 2802, Dodoma
https://www.mof.go.tz